LAKEWOOD DAF YOMI

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע"נ
ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מרפא מקומות רפפי גם
לע"נ מרים שיינדל בת יבלחט"ו ספרים שמעון סינגוויץ

כמאן מצלינן אקצירי ואמריעי. כגון ימות הגשם: כמאן כר' יוסי. דאמר גפ"ק דר"ה (ד' טז.) מדם נדון כגון דאיכא למימר דנדון בר"ה כיון שנגמר דינו אין תפלה מועלת להן: קצירי קצירי ממש. חולין ומיקרו קצירי לפי שנפשח קנרה מתחת חלייס: מתני' דלא כבבלאי. מתני' דשרי עצה משום לצ מתאכלא מ' ליפתא: דלא כבבלאי. דאילו בבבלאי לית להו ליפתא. ואילו בבבלאי כיון דאכלי כהדי ליפתא תצטיל מיקרי ואסור: נקדני. שאוכלי בנקיות. לשון אחר נקדני שמדקדקים באכילתן וכדאמרי' גפ' שלשה שאכלו (פרכות דף כ.) הנקדנים מופסין אותו בכך: דייסא. מאכל של מטים [2] מפוששים: דחיטי בלחמא דחיטי. דרך הקצת מבני בבל היה שהיו אוכלים פת בדייסא: בחסיסי. קמח של קליות: עד פרסה. לך פרסה כדי לאכול דייסא: לפתילה של אבר. שאינו מתעבל. בקליפת עץ: [3] מאכילני רוקך. שאין דרך לקנח הסולת לאחר שנאכח לתוך פיו כשמוציאה בקערה: מאכילני צואתך. שאתה הפרנים: בלוספיין. מין תאנים שקצין להתעבל: כ"ש שנסמוך עליהן למחר. שמתוך שאין מתעכלין מתעכלין במעים וכל זמן שעומדין שם זין את הגוף: מורה ורוי. בעל הורמה ומשכר שמתוך שרחמה פניו להודין היתה קטר' שנשתכר: במגדלי חזירי'. שמתוך שמרויחין הרבה פניהם להודין: גולפא. קנקן והיה מצילו למת המדרש כדי שיצא עליו: שמכבדת את בעליה. שלא היה יוצא ע"ג קרקע: דהוטבי. גלימא מסוב': שעטני מעיל. שהיה מסוב בעיניו כמעיל:

כמאן מצלינן על קצירי ועל מריעי [כמאן כר' יוסי] מדאמר קצירי ומריעי שמע מינה [1] קצירי קצירי ממש מריעי רבנן: ומותר בעבה: מתני' דלא כבבלאי [2] דאמר ר' זירא בבלאי טפשאי דאכלי לחמא בלחמא א"ר חסדא (ג) דמשאיל להון להלין נקדני דהוצל הדין דייסא היכין מעלי למיכלה דחיטי בלחמא דחיטי ודשערי בלחמא דשערי או דלמא דחיטי בדשערי ודשערי בדחיטי רבא אכליה בחסיסי רבה בר רב הונא אשכחי' לרב הונא דקאכיל דייסא באצבעתיה אמ' ליה אמאי קאכיל מר בידיה א"ל הכי אמר רב דייסא באצבעתא בסים וכל דכן בתרתין וכל דכן בתלת אמר ליה רב לחייא בריה וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה מזמנים לך למיכל דייסא עד פרסה למיכל בישרא דתורא עד תלתא פרסין אמר ליה רב לחייא בריה וכן א"ל רב הונא לרבה בריה [3] כל מידעם לא תפלוט קמי רבך. לא תרוק רוק נפני רבן כדלמר מפ' עירובין (דף נט.) הרק לפני רבו חייב מיתה שנאמר וכל מעניך תהטו מות אבל אם תלכלך לבעת ודייסא ומזדמן לך הרוק נפיך פלוט נפני רבך ורוק לתוך פיך ט סכנת נפשות שהן קטין לגופו של אדם כפתילה של אבר: ואפילו לפני שבור מלבא פלוט. ולל תתניים: עד מתי אתה מאכילני רוקך [4]. שהיה נותן ההולה נפיו ומדמיק בו הרוק שנפיו וממזילו בקערה: צואתך. עפרורית שבלוספרין: בלוספיין. תאנים שנתבשלו יותר מדאי: כיון שהן יולאין מבני מעים (ג): כ"ש. דמעלו שנסמוך עליהן שהן לו נריכים לאכול מאכל אחר למחר: מורה ורוי. אתה תלמיד בעל הורמה ואתה איכור. אפני שהיו אוכלים כל אחד: הימנותא בידא דהדיא איתתא. לאותו בילך שאיני אומה כל הסנה יין אלא קידושא ואבדלתא: [הכי גרסי] ואבדלתא: והוגר אני צדיי. וקוסר אני לדעי פדאתי אסוס מיחוס לאחי מפני ד' כוסות שאמיתי שאני חוסס מהן מפסח עד עלרת: אי במלוי ברבית בו'. שהן מרויחין ביותר ופניהן להודין ויפין: תרוייהו. לגדל חזירין ולהלוות ברבית אפילו ליהודאי ולאו לאו מיניהו פני להודין: שקיל גולפא. היה אסח הקנקן לבית המדרש ליצא עליה: מלאכה שמכבדת בו'. דעבדין יצא עליה בבית המדרש: נפקת נקטת עמרא. יצאת לסוק וקנתה לאחר (ג) ועבדה גלימא: דהוטבי. ועשתה ממנו סרבל טוב: ובד נפקת. אילו לסוקת הות מיכסי ביה: (ד) ורבי יהודה כל הות מלי הוה נמי מכסי ביה: שעטני מעיל. שהיה להן מבוא כל כך שלא היה להן אחר:

ליקוטי רש"י

קצירי. חולים. מריעי. מלמידי מכמים שהן חסוסי בח. כמאן כר' יוסי. דאמר מדם נידון כגון בכל יום ויומפלל שידונו אותו לזכות ולא יקנסוהו מיהה דאי כרבנן דאמרי אין נידון אלא כראש השנה הרי בכר נקנסה עליו (ר"ה טז.). שהם תלמידי מכמים חולים הם דכתיב מהכסה חולים הם כתוכן מהן מלגיון לקלילי ומחליאי כרבי יוסי (ברכות כב.). בסים. מטוסס ועוד (ב"מ ס.). מיידעם. דבר (בכורות נא:). שבור מלבא. מלך פרס היה (סוכה נג.). בהוצא. עלה של גולן (שבת קט:). ענפי דקל דממרים (מו"ק ז.). מטרוניתא. מרית גדולה (ב"מ פד.). גולפא. קנקן של חרס (יומא יב.). צנא. של (חולין נז.). ומצלי. מתפלל (סוכה מא:).

תורה אור השלם

א) מִי פֶּתִי יָסֹר הֵנָּה חֲסַר לֵב אָמְרָה לּוֹ: [משלי ט, ד]

פירוש הרא"ש

כמאן מצלינן אמריעי ואקצירי כר' יוסי. דתנן בפ"ק דר"ה (ד' טז.): מריעי רבנן. מרוב גשמים מלטי: מתני' דלא כבבלאי. דלדידהו אפילו עבה מיקרי תצטיל. נקדני דהוצל. נקי הדעת כמו המנקר תגלו [בילה ח.]: בחסיסי. קמח של קליות: באצבעתא בסים. המוכל בתצבע אחד הוא עוב וכל שכן בשתי אצבעות אלו בלבד: דייסא עד פרסה. לך אמה: כל מידעם לא תפלוט. כל מאכל שתלכלך אם תאכ יוצא לפני רבך ויש לך רוק נתון בין תנלעניו ולא תפלוט אותו לפני רבך: דבר מקרא ודייסא שהזמין לפתילה של אבר. הפלע רוקו אחר שתלכלך: מאכילני רוקך. הנדנק נסולת אצל אלעניו היה מקנח מן הרוק: מאכילני צואתך. שהין לפורן לנאר: בלוספיין. מין תאנים: מורה ורוי. נעל הוסלה כמוכך ישתכר: וחוגרני צדיי. מנאר הרואה: שקיל גולפא אכתפיה. תנים ליצא עליה בבית המדרש: נקטת עמרא. לקחה לאחר: שעטני מעיל. שהיה מסוב עליו כמעיל.

הגהות וציונים

ב) צ"ל **איכא** דמשאיל. וכ"ה בתוס' (רש"ש. וכ"ה בכמה כת"י, וראה ב"ח): ג) [צ"ל **בלוספין**. ועי' לקמן נ ע"ב היה עושה וכו'] (גליון). ועי' שם בהגהות וציונים אות ב: ג) בברכות נה ע"א

הגהות הב"ח

ב) גמ' אחר כך מתני' ליכא דמשמיל: ג) רש"י ד"ה כיון שתין וד"ה כ"ש דמעלו הל"ת: ג) ד"ה נפקת וכו' לאחר הס"ד ואח"כ מ"ה ועבדה גלימא דהוטבי הל"ת: ד) ד"ה וכך נפקת וד"ה וכו' יהודה הל"ת:

מסורת הש"ס עם הוספות

ב) עי' תוס' ד"ה מה שז. ד"ה כמאן. ג) [בילה טו. ע"ש]. ג) [ממיל כז:]. ד) נכתוב נה. ע"ש. ה) כדאיתא שם בפ' כל שעה לט ע"ב.

איתא **וכי אזלינא בדיקנא נפשאי בכולהו**: ז] בגמרא לפנינו בהיפוך הסדר, דברי מאן דאכיל בהוצא בתחילה. אמנם בכל כתה"י של הגמ' ובראשונים הוא בהיפוך: ח] נדצ"ל חטים **או שעורים** מבושלים (רש"ש): ט] בהגי"ש נוסף **שבקיאים בתקן מאכלם**: י] נדצ"ל פירש"י: ט] דאמר **אדם נדון בכל יום** כצ"ל (רב"א והגי"ש):

דלי ציפתא. סגניא דמתלגת שהיה יושב עליה: ואמר ליה לשלוחא. למזל לציתיה: חזי מאי איכא. למה כאן עושר יש לי. שנעשה לו נס ונתמלא כל אותו מקום זהובים: ואיתנסיבת ליה בסיתוא. פיתום הוה: הוה גנו בי תיבנא. היו יושבים בין התגן שלח היו לסם כריס וכסתום: קא מנקיט ליה תיבנא מן מזייה. היה מלקט התגן מעשרו: אי הוי לי רמינא לך ירושלים דדהבא. אם יהיה לי קיפוד שתעשר לעשה לך ירושלים של זהב כמו שנפל מעליית יושלים והיינו דאמרינן במסכת שבת (דף נט.) עיר ירושלים של זהב כלעבד ליה רבי עקיבא לדמיתהו: אתא אליהו קרא אבבא וכו'. עשה לבי משוש קורת רוח להן לתלידיה לא היה לו אפילו תגן כאן להם: שפיר עביד ליך אבוך. למלריך מנכסיה: חדא דלא דמי לך. שהוא גדול ממך. ועוד שמניחך בתלמוד מיות שהרי סייחך כאדם שיש לו: יודע צדיק נפש בהמתו. לית לחמרי לחיכי הוא יודעה לר' עקיבא הוא ואמרה ליה לשון מיבעי לה שלי ושלכם שלה היא. על יה הוא כל מה שלמדתי: מן שית מילי איעתר רבי עקיבא מן כלבא שבוע. דפליג ליה בנכסיה: ומן אילא דספינתא דכל ספינתא עבדין ליה מן עינא. עושין להן (ה) מן חומו ענין של חול. ויתיב דגלסי מין עיינא[ט] היו עושין כאין נאה של עץ וכיו נותנים בו כספה: אנשיוה על ביף יבא. שהכאו לחומו חול על שפת הים ומלאו רבי עקיבא: ומן גווזא. מיבה: ארבעה זוזי לספונאי. ליוולי הים לריוח: אייתי לי מדעם. הביאו לי שוס דבר: (ט) מרנא עליה. יתמיו לחומיו עליו עד שנגיע לך יתר: דזימנא חדא טבעה ספינתא. וכל ממונה דהוה בספינתא הוה מונח בההוא גווזא: ומן מטרוניתא. שפעם אחת הולכו מכאיס ממון הרבה לבית המלרש ושיברו את ר' עקיבא אצל מטרוניתא אחת והוא ממנה ממון גדול וכשנתנה לו אמרה לו מי יהיה לי ערב שתפרע לי לזמן קצוב אמר לה מי שתלוה אמרה לו הקב"ה והיה שהיה ביתה על שפת הים ואמר לה ר"ע כן יהיה. כשהגיע זמנו תלה ר"ע ולא היה יכול להביא הממון ילאת חותה מטרוניתא על שפת הים ואמרה רבש"ע גלוי וידוע לפניך כי לך ולים הזה הלאתני מעותי. הכניס הקב"ה רוח שתות בלבו[י] של [בת] קיסר ונכנס' לבית גנזיו ונטלה קרטלית וזרקה ליס והעלילה הים לפתח ביתה של חותה מטרוניתא ונלחר זמן הביא לה ר' עקיבא הממון ואמר לה מל יחר לך שלא הבאתי לך הממון זמן שקבעו שהלית אמרה לו יהא הכל שלך שממוני בא לידי בזמנו וספרה לו כל המעשה ונתנה לו מתנות גדולות ופטרתו לשלום: ומן

דלי ציפתא ואמר ליה לשלוחא חזי מאי איכא מיהו לא ניחא לי דאיתהני בהדין עלמא (ו) ר' עקיבא איתקדשת ליה ברתיה (דבר) דכלבא שבוע שמע (בר) כלבא שבוע אדרה הנאה מכל נכסיה אזלא ואיתנסיבה ליה בסיתוא[ו] הוה גנו בי תיבנא הוה קא מנקיט ליה[ז] תיבנא מן מזייה אמר לה אי הואי לי רמינא לך ירושלים דדהבא אתא אליהו אדמי להון כאנשא וקא קרי אבבא אמר להו הבו לי פורתא דתיבנא דילדת אתתי ולית לי מידעם לאגונה אמר לה ר' עקיבא לאנתתיה חזי גברא דאפילו תיבנא לא אית ליה אמרה ליה זיל הוי בי רב אזל (ח) תרתי סרי שנין קמי דר' אליעזר ור' יהושע למישלם תרתי סרי שנין קא אתא לביתיה שמע מן אחורי ביתיה דקאמר לה חד רשע לדביתהו שפיר עביד ליך אבוך חדא דלא דמי ליך ועוד (ט) [שבקך] ארמלות חיות בולהון שנין אמרה ליה אי צאית לדילי ליהוי תרתי סרי שנין אחרנייתא אמר הואיל ויהבת לי רשותא איהדר לאחורי הדר אזל הוה תרתי סרי שני אחרנייתא אתא בעשרין וארבעה אלפין זוגי[ג] תלמידי נפוק כולי עלמא לאפיה ואף היא קמת למיפק לאפיה אמר לה ההוא רשיעא ואת להיכא אמרה ליה (א) יודע צדיק נפש בהמתו[ז] אתת לאיתחזויי ליה קא מדהן לה רבנן אמר להון הניחו לה שלי ושלכם שלה הוא שמע (בר) כלבא שבוע אתא[ח] ואיתשיל על נידריה ואשתריי[ט] ואשתרי (ג) מן שית מילי איעתר רבי עקיבא מן כלבא שבוע מן אילא דספינתא דכל ספינתא עבדין ליה (ז) מן עינא זימנא חדא אנשיוה על כיף ימא אתא הוא אשכחיה ומן גווזא זימנא חדא יהיב ארבעה זוזי לספונאי אמר להו אייתי לי מדעם ולא אשכחו אלא גווזא על כיף ימא אתיוה ליה אמרו ליה (ה) עבידך[י] מרנא עליה אישתכח דהוה מלי דינרי דזימנא חדא טבעת ספינתא (ו) וכולי עיסקא הוה מחית בההוא גווזא ואישתכח בההוא זימנא דמן דמרוקיתא[כ] ומן מטרוניתא ומן

חזי מאי איכא. מעשה נסים[כ] הוה נקיט: מן מזייה. היה מלקט התגן מעשרותיו: רמינא לך ירושלים דדהבא. מכסיו של זהב שירושלים מלויר בה. והכי עבד לה כלתיתא ספרק במה מצה (שבת דף נט.): אתא אליהו אדמי להון כאנשא. כדי לעמת מותם ולהרלות להם שיש עניים יותר מהם: דלא דמי לך. שתינו דומה לך ממשפחה חשובה כמותך: ואת להיכא. שלח היו לה נגדיס לרלויס: יודע צדיק נפש בהמתו. יודע הוא זה[ל] שנלטוו שלי ושלכם שלה הוא. מורתי ומחלמתי בשבילה היתי שנתנה לי עלה למשל לפי רב: אילא דספינתא. בכל ספינה היו עושין דמות חיל מעץ לנעמ ולקיימן שתהא הספינה קלה בהליכתה בלול והיו ממלאין מותו לינרי זהב: ומן גווא. מיכה שהעשיר להלניע מהוכה ממון הספינה כלתמרינן (ר"ה ו.) בי גוא דרחמנא לשון חוכר: ומן מטרוניתא. פעם אחת הולכו ר"ע ותלמידיו מעות והלכו שלח מטרוניתא אחת לר"ע כריני מלווה אותך ותהיה אתה לווה והקב"ה ויס ערבים בדבר קבע לה זמן לפרעון וכשהגיע זמנה הלכה אותה מטרוניתא על שפת הים אמרה רבש"ע גלוי וידוע לפניך מי שאמר והיה העולם אחליתי אותו ואמר עכשיו אחי כל ממוני בידי. ופיפרה לו כל המעשה והכניסתו בניה גמיה ומתנה לו מתנות גדולות:

ליקוטי רש"י

דכלבא שבוע. שס אחד מעשיר יושלים שכל הנכנס לביתו לעב כבלב היה יולא שבע [בתובות סב:]. **בבא.** פתח [מ"ק כה.]. **יודע צדיק נפש בהמתו.** מה בהמתו ונני ביתו לריכים [משלי יב, י]. **שלי ושלכם שלה הוא.** מורה שלמדתי אני ושלמדתם אתם על ידי כולן [בתובות סג.].

הגהות וציונים

ו] בכמה כת"י **בסיתרא.** ובכתובות **בצינעא: ז]** בדוב כתה"י **לה.** וכפירוש הר"ן. ובהרש"י כלפנינו: **ג]** [בכתובות ליתא "זוגי" וכן משמע ביבמות סב: ע"ש] (גלילון): **ד]** צ"ל יודע צדיק **דין דלים** (משלי כט ז) והגי' "נפש בהמתו" טעות הוא (שטמ"ק, וכ"ה בכתה"י ודפו"י של הר"ן): **ה]** פי' דלי ציפתא. פירוש הגניה המתלגת ומתן שימלת שם מעות הביאה גנס: **גני בתיבנא.** מחמת עוני: **מנקיט ליה [ליה] תיבנא.** ממה שנאמר נ נעשה: **רמינא ליך ירושלים דדהבא.** וכן עשה כלתיתא בשבת (דף נט.): **אלא דמי ליך.** מיני לשוי והגון לך: **אילא דספינתא.** כל הספינות עושין להם של זהב: **ומן מטרוניתא.** פעם אחת הולכו רבי עקיבא ותלמידיו מעות [לכבד]. אמר לה רבי עקיבא מי שם אתה שאתן ליך ערב, אמרה לו מי שאמר והיה העולם וים הגדול, וכשהגיע זמן תלה רבי עקיבא ולא בא, ולכה על שפת הים אמרה רבש"ע היום תלה רבי עקיבא עבדך והוא העמידך ערב לי, מה עשה הקב"ה בשותו היום נשטיח בת קיסר ונטלה קיפוד מליאה כסף והזה והטילה לים ופרה ובאת ואמרה לשותו מקום ונטלה שותו ומלאה בה ממון גדול. וכשנתפרסם רבי עקיבא בת מלכה ואמר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם אחליתי שותו וכל האומר, עכשיו אחי כל ממוני בידי. ופיפרה לו כל המעשה והכניסתו בניה גמיה ומתנה לו מתנות גדולות:

תוספות

דלי ציפתא. סגניא דמתלגת ומתן על הים שילמה שם מעות: **דכלבא שבוע.** עשיר גדול היה כלתיתא בפרק בניקין (גיטין דף נו.): **רמינא לך ירושלים דדהבא.** אם יהיה לי פיקוח יעשה לך יושלים של זהב. ועוד עשה לה כלתיתא בפרק במה מצה (דף נט.): **אתא אליהו בד'.** כדי לנמנם מלער מקרוס: **מן ענא.** עושין מיל של זהב או עז אחד ממין הלגן: **גווא.** מחיכת עץ גדול: **מן מטרוניתא.** פעם אחת הולכו רבי עקיבא ותלמידיו מעות ממטרוניתא אחת, אמרה לו מי שאמר והיה העולם יהיו ערבים ולי. כשהגיע זמן הפרעון תלה ר"ע הלכה ועמדה על שפת הים ואמרה רבש"ע אתמול שעברתי לחוף הים פוקד עונות ר"ע היום נשטיח בת קיסר ונטלה קיפוד מליאה כסף והזה והטילה לים ופרה ובאת ואמרה לשותו מקום ונטלה שותו ומלאה בה ממון גדול. וכשנתפרסם רבי עקיבא בת מלכה ואמר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם אחליתי שותו וכל האומר, עכשיו אחי כל ממוני בידי. ופיפרה לו כל המעשה והכניסתו בניה גמיה ומתנה לו מתנות גדולות:

מסורת הש"ס עם הוספות

ו) כתובות סב: [עיין שם כתוס שיטיים].

הגהות הב"ח

(ו) גמ' אזל הוה מכתי סרי: **(ז)** שם ועוד שביק ליך לכתלות מיות: **(ח)** שם ותאמרי מן נכסיה מן שית מילי: **(ט)** שם עבדין ליה חד מן עינא: **(י)** שם אמרו ליה יעבוד מרנא: **(כ)** שם נעשה ספינתא דמן דסרוקיתא ונולים עיסקא וכו' נהסות זימנא ומן מטרוניתא כל"ל: **(ל)** רש"י ד"ה מצה עד ולא וכו' שיש הם"ד ותא"ל וכו' שיש הם"ד: **(מ)** ד"ה ומן פלא וכו' עושין לה אות מן ענין של חול ותא דגלסי מן ענא היו עושין: **(נ)** ד"ה לימו וכו' לבר הם"ד ותא"ל וכו' מ"ל יעבוד מרנא:

תורה אור השלם

א) יוֹדֵעַ צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֶמְתּוֹ וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אַכְזָרִי: [משלי יב, י]

פירוש הרא"ש

דלי ציפתא. סגניא דמתלגת ומתן על הים שילמה שם מעות: **דכלבא שבוע.** עשיר גדול היה כלתיתא בפרק בניקין (גיטין דף נו.): **רמינא לך ירושלים דדהבא.** אם יהיה לי פיקוח יעשה לך יושלים של זהב. ועוד עשה לה כלתיתא בפרק במה מצה (דף נט.): **אתא אליהו בד'.** כדי לנמנם מלער מקרוס: **מן ענא.** עושין מיל של זהב או עז אחד ממין הלגן: **גווא.** מחיכת עץ גדול: **מן מטרוניתא.** פעם אחת הולכו רבי עקיבא ותלמידיו מעות ממטרוניתא אחת, אמרה לו מי שאמר והיה העולם יהיו ערבים ולי. כשהגיע זמן הפרעון תלה ר"ע הלכה ועמדה על שפת הים ואמרה רבש"ע אתמול שעברתי לחוף הים פוקד עונות ר"ע היום נשטיח בת קיסר ונטלה קיפוד מליאה כסף והזה והטילה לים ופרה ובאת ואמרה לשותו מקום ונטלה שותו ומלאה בה ממון גדול. וכשנתפרסם רבי עקיבא בת מלכה ואמר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם אחליתי שותו וכל האומר, עכשיו אחי כל ממוני בידי. ופיפרה לו כל המעשה והכניסתו בניה גמיה ומתנה לו מתנות גדולות:

"בלבו" "ונכנס" "ונטל" "וזרק": **כ)** נסים היה כצ"ל והס"ד. ומה"ד הוה נקיט מן מזייה (כתה"י, רב"א והגי"ש): **ל)** בכתי"י **מה** שנצטערתי: ב"ח אות ו ומהרש"א: **מ)** צ"ל **עיזא** (רב"א, וראה ב"ח): וברא"ש איתא **ענא**: **נ)** צ"ל **בלבה**. ובד"ה הכל כל' זכר, **מ)** צ"ל **לה** (הגי"ש). ואח"כ צ"ל ממה שנאחז **לה בשערה**. וכ"ה בד' ונציה. וראה אות ב:

ומן אשתו של טורנוסרופוס. שהיה ר"ע מקפחו בקרקי בפני קיסר ומקנמנו בדברים. פעם אחת בא לפיתו קר וזעף לעמו מפני מה פניך זועפים לעמו לה מפני ר"ע שמקטר לותי כל יום בדברים לעמה לו מלהיסיס על אלו שוגע זמה הוא תן לי רשות ואכעיל לותו בדבר עבירה נתן לה רשות ומקפחה והלכה לה אצל ר"ע כשהיה ר"ע לותה רק אחת וכבה[ב] לעמה לו מה לימון הזה מלא מילין לעמ לה אנשים לפרש שלשי לא לפרש רקקתי על אחת מטיפה קרוחה בניתי על הפי שופרא דבלי נחרעת והוא אחת אחת בדוח הקדש שעמידה להתגייר ולהגשא לו ולא רצה להודיעה. לעמה לו כלום יש תשובה לעמ לה הן הלכה ומתגיירה וגשאת לעמ לר"ע והכניסה לו ממון הרבה. הלי לקטיעה בר שלוש מפורש בע"ז (דף י:): *ודאמרן הבא דשמע אבוה ואתשל על נדריה. מפרש בכתובות בפ' אע"פ (דף סג.) דפתח ליה לילו הוא ידיע להתוא[ז] מתנך לורבא מרבנן מי אדרתיה לעמר לו לפי' פרק לאד תפילו הלכה לאת. אילא לתקשוי היכי פתח ליה בהא פתחא והא גולד הוא ומנן לקמן בפ' פותחין (דף סד.) לתן פותחין בגולד כילד לעמר קונס אתי ונהוה לאיש פלוני ועשה קופר ולעמר לילו הייתי יודע שיעשה קופר לא הייתי גולד יש לומר דשאני הכא דר"ע על דעת שיעשה קופר נשאה כדאיתא התם בפ' אע"פ בהדיא וכיון שכן לאו גולד הוא דשכיח טובא שילמוד פרק לאד והלכה לאת: רב גמדא וכו' קופא. קוף: אשתמיט. ברח וככוס בתוך חור לאד: אייתינן ליה בקולחן. ממדת תסידות ולא מן הדין: ורבי. מתקלקל היין: אי הוו גמלי. טפי הוו גמירין שלא יהו נאים[ט]: כי היכי דבלא יתה. כשיעור שאדם יכול לגלגה כאת בלא לעיסה: סריך עלה. הכאד היה נאתו וטרך נבילה: וכד נפקא ואתיא. כשהיתה יולאה מן הגוף: ידע אפיא מאי סמא מתבעי ליה. לפי שרואה שהיה היה מכיר הרופא בזיזה סם יתרפא החולי: בקולחא. לא ידעתי מה הוא ולפי שלא היה נקי שמואל בגילה טורמיטא היה נודע עלמו בקולחא: עד דמתחזרין אינשי ביתיה עליה שעירייהן. שכל כך היה אותו קולחא נודע עד שהיה שמואל מתעלף ואינשי ביתיה מתוך טערן היו קוראות קליעת שער שלהן: היה עושה בכלופסין. מין תאנים של תמרים. ומע"ה לא יאכל שאין לו לפועל לאכול אלא מאותו מין ממש שעושה הוא: לפדי. שם תבשיל של תמרים: אבותינו אמרו נשינו טובה. כלכתיב (משלי ג) נשיתי טובה. היה תמה על שהוא כל כך[ו] שמיני טובה. לתורה הניתנת מיד: נפקו על בית גננא דין. להוללת המיקולין: דיקולא

ומן אשתו של טורנוסרופוס ומן קטיעא בר שלום: רב גמדא יהיב ד' זוזי לספונאי לאתויי בהון מידעם לא אשכחו אתויה ליה בהון קופא אישתמיט על (ה) לחרתא חפרו בתריה אשכחוה דרביע על מרגלייתא איתינון ליה כולהון [ב] אמרה ליה בת קיסר לרבי יהושע בן חנניה [ג] תורה מפוארה בבלי מכוער א"ל למדי מבית אבוך במה מניחין יין אמרה ליה במאני דפחרא אמר לה כולי עלמא בפחרא ואתון במאני דפחרא אתון אחיתון במאני דכספא ודהבא אזלת ורמת חמרא במאני דכספא ודהבא וסרי אמר לה אף אורייתא כן (ג) והאיכא שפירין וגמירין אמר לה אי הוו סנו הוו גמירין טפי ההיא דאתיא לקמיה דרב יהודה מנהרדעא לדינא ואיתחייבת מן דינא אמרה ליה שמואל רבך הכי דנן אמר לה ידעת ליה אמרה ליה אין גוצא ורבה כריסיה אוכם ורבה שיניה אמר לה לבזוייה קאתית תיהוי ההיא אתתא בשמתא פקעה ומתה: ומותר בביצה טורמיטא: מאי ביצה טורמיטא אמר שמואל עבדא דעביד לה שוי אלפא דינרי (ד) ומעייל לה אלפא זימני במיא חמימי ואלפא זימני במיא קרירי עד דמתזוטרא כי היכי דבלעיתה ואם אית (ד) כיבא סריך עלה וכד נפקא ואתיא ידע אסיא מאי סמא מתבעי ליה ובמאי מתסי שמואל הוה בדיק נפשיה בקולחא [ו] עד דמסתרין אינשי ביתיה עליה שעריהון תנן התם [ז] היה עושה בכלופסין [ח] לא יאכל בבנות שבע בבנות שבע לא יאכל בכלופסין מאי כלופסין מינא דתאיני דעבדין מנהון לפדי ההוא גברא דיהב עבדא לחבריה לאגמוריה אלפא מיני לפדי אגמריה תמני מאה אזמניה לדינא לקמיה דרבי אמר רבי אבותינו אמרו נשינו טובה אנו אפילו בעינינו לא ראינו רבי עבד ליה הלולא לר"ש ברבי[ג] כתב על בית גננא עשרין וארבעה אלפין ריבואין דינרין נפקו על בית גננא דין ולא אזמניה לבר קפרא [ט] (ז) אמר ליה אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה אזמניה אמר לעושי רצונו בעולם הזה כך לעוה"ב יאמא דמחייך ביה רבי אתיא פורענותא לעלמא א"ל לבר קפרא לא תבדיחן ויהיבנא לך ארבעין גרויי חיטי א"ל ליחזי מר דכל

ומן אשתו של טורנוסרופוס. מלון לאד שעמו רופוס והיה מפטפט בדברי תורה כנגד ר"ע והיה ר"ע מנצחו בכל פעם והיה לותו מלון מתביש וצא וסיפר לעמו מעמה לו מי לפתחו ומכעילהו לפי שהיתה יפת תואר ביותר בתה מלגו וגילתה שוקה כנגדו ולק ר"ע ושמק וכבה[ב] לעמה לו מלוע עשית כן לעמר לה הנשים לומר לך מה שרקקתי בשביל שעמטיפה קרוחה בתת וכיוצי בשביל שיופיך עתיד לגלות בתרן ומה שעשק לא רצה לומר לה לעפ"י שפלילה בו עד שעמר לה שעתידה להתגייר ותגשא לו לעמה לו וכי יש תשובה לעמר לה הן ותתגיירה לעמר שעת בעלה ותגשא לו והכניסה לו ממון גדול: מן קטיעא בר שלום. מפורש בסנסדרין פ"ק (דף י:): קופא. קוף: לחרתא. נכנס הקוף בחור לאד ונקלקש: רבי. לוגף: הבי דנן. כעין שלמתי לאת בתמיס: ידעת ליה. מכבת לותו: ורבה כריסיה. כען גדול יש לו: טורמיטא עבדא דעביד ליה. להסיס היכה טורמיטא שוור לגפא זוזי: עד דמתזוטרא. שמתמעטת כדי שיכול לגלעה בלועה: ואי אית ביה כיבא. כמעיו קריך עליה על ההיא בילה וניכר בה: ובדנפקא ממעיו. שלימה ידע לסיס כו': הוה בדיק נפשיה בקולחא. היינו דומיא דהיא טורמיטא והיה מפטפט כל מעיו אס יש בהן כלום והיה ממתין ומתעלף כל כך עד שעמו מוכה עליו ותולעת שערה מחמת לחגה: היה עושה. הפועל שמלקט לו בלופסין: לא יאכל בבנות שבע. שלא הרשתו התורה לאכול אלא מאותו המין שהוא מלקט לכתיב כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים וגו' (דברים כג): לפדי. מיני מאכל: לאגמורי אלפא מיני לפדי. שילמדו לעשות אלף מיני מאכל: אזמניה לדינא. על מאתים מין שלא לימדו: אבותינו אמרו נשינו טובה. לכתיב נשיתי טובה (משלי ג) שרשות בכר אלא שבשבוי שכשות אכל אלו לו רשיו טובה מעולם שאין אלו יודעים כמה מיני טעם יש בפירות לשומר לכך מופלא הוא שכל כך לימדו: לא אזמני לבר קפרא. לפי שהיה אים בדעתו ומתיירא שמא יעשה שוס דבר שיסתום: אמר. בר קפרא לרבי אס לעוברי רצונו מסביא לו טובה כ"ש לעושי רצונו כו' שהיה מגמהו על אלא זיתנו: לעושי רצונו. מסביא לו בעוה"ז טובה כ"ש שהתתיל לספר בשבחו בשביל שזיתנו: לככל

*) שיך בע"ז

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פי"ג מהל' שכירות הל"י סמג עשין צח טוש"ע חו"מ סי' שלו סעי' ט:

תוספות

אשתו של טורנוסרופוס. שהיה ר"ע מקפח טורנוסרופוס לפני קיסר בקרקי, פעם אחת בא לפיתו וזעף לעמר לו מפני מה פניך זועפים כו' שמקטר לותי כל יום בדברים לעמה לו מלהיסיס על אלו שוגע זמה הוא תן לי רשות ואכעיל לותו בדבר עבירה נתן לה רשות ומקפחה והלכה לה אצל ר"ע כשהיה ר"ע לותה רק אחת וכבה לעמר לו מה לימון הזה מלא מילין לעמר לה אנשים לפרש שלשי לא לפרש רקקתי על אחת מטיפה קרוחה בניתי על הפי שופרא דבלי נחרעת והוא אחת אחת בדוח הקדש שעמידה להתגייר ולהגשא לו ולא רצה להודיעה. הלי לקטיעה בר שלוש מפורש בע"ז (דף י:): *ודאמרן הבא דשמע אבוה ואתשל על נדריה. מפרש בכתובות בפ' אע"פ (דף סג.) דפתח ליה לילו הוא ידיע להתוא[ז] מתנך לורבא מרבנן מי אדרתיה לעמר לו לפי' פרק לאד תפילו הלכה לאת. אילא לתקשוי היכי פתח ליה בהא פתחא והא גולד הוא ומנן לקמן בפ' פותחין (דף סד.) לתן פותחין בגולד כילד לעמר קונס אתי ונהוה לאיש פלוני ועשה קופר ולעמר לילו הייתי יודע שיעשה קופר לא הייתי גולד יש לומר דשאני הכא דר"ע על דעת שיעשה קופר נשאה כדאיתא התם בפ' אע"פ בהדיא וכיון שכן לאו גולד הוא דשכיח טובא שילמוד פרק לאד והלכה לאת: רב גמדא וכו' קופא. קוף: אשתמיט. ברח וככוס בתוך חור לאד: אייתינן ליה בקולחן. ממדת תסידות ולא מן הדין: ורבי. מתקלקל היין: אי הוו גמלי. טפי הוו גמירין שלא יהו נאים[ט]: כי היכי דבלא יתה. כשיעור שאדם יכול לגלעה כאת בלא לעיסה: סריך עלה. הכאד היה נאתו וטרך נבילה: וכד נפקא ואתיא. כשהיתה יולאה מן הגוף: ידע אפיא מאי סמא מתבעי ליה. לפי שרואה שהיה היה מכיר הרופא בזיזה סם יתרפא החולי: בקולחא. לא ידעתי מה הוא ולפי שלא היה נקי שמואל בגילה טורמיטא היה נודע עלמו בקולחא: עד דמתחזרין אינשי ביתיה עליה שעריהון. שכל כך היה אותו קולחא נודע עד שהיה שמואל מתעלף ואינשי ביתיה מתוך טערן היו קוראות קליעת שער שלהן: היה עושה בכלופסין. מין תאנים של תמרים. ומע"ה לא יאכל שאין לו לפועל לאכול אלא מאותו מין ממש שעושה הוא: לפדי. שם תבשיל של תמרים: אבותינו אמרו נשינו טובה. לכתיב (משלי ג) נשיתי טובה. היה תמה על שהוא כל כך[ו] שמיני טובה. לתורה הניתנת מיד: נפקו על בית גננא דין. להוללת המיקולין: דיקולא

גליון הש"ס

גמ' א"ל אם לעוברי רצונו כך. עיין מה לכך נמסמ בסטופא שטוח יעקב מ"ש סי' קפב:

פירוש הרא"ש

כגר פרשו לי ערכין לקמה כלי מוכה והמוכר נתנה לו: ומן אשתו של טורנוסרופוס. שתגיירה ונשאה לו עקיבא: ומן קטיעא בר שלום. בפ"ק דע"ז (דף י:) שנתן כל ממונו לר"ע ותלמידיו: על לחרתא. נכנס הקוף לאוד אחד מלאו רקוע על מרגליות ואמנו לו המרגליות לפיסס מטורת הדין: בכלי מבושר. שהיה שמור: (פיסקא) עד דמתזוטרא. עד שתקטין שיוכל לגלעה: בקולחא. היינו בלא טורמיטא ואין נתלם עד שגי היתו מוקטן שער רשסה עליו: בכלופסין לא יאכל בבנות שוה. פועל העושה מלאכה אצל בעל הבית אוכל ממה שהוא עושה דכתיב כי תבא בכרם רעך וגו' ומוקמינן ליה [ב"מ פז ע"ב] בפועל ומתניתין בב"מ (דף צא:) לתינו אוכל אלא מאותו המין שהוא עושה מלאכה. וקמ"ל שכל דשע"ג בלופסין ומנות אוה שניהם מין תאנים אפילו שכי תבשיל בשני מינין: דעבדין מנהון לפדי. מיני מאכלים: אנו אפילו בעינינו לא ראינו. שלין אנו יודעין לתקן כל כך מיני מאכלים:

מסורת הש"ס עם הוספות

ב) תענית ז., ג) [ע' פרש"י ע"ז דף טז: ד"ה פתי' אוכמא], ג) [מעבודה ד"ב מ"ת], ד) [מכות כד:], ה) ע"ז כ ע"א.

הגהות הב"ח

(ה) גמ' על לחורתא מפכו: (ו) שם לף מוטיעא כן א"ל והאוסיף: (ג) שם אלפא דיוכי דמעייל לה: (ז) שם ואם אית ביה כיבא:

הגהות וציונים

ט) בערוך ערך קלח משים קלח של כרוב בפיו ובלעו (גליון): י) בערוך [ע' בלפסין] גרים בבלופסין בב"ת כדלעיל (ישב"ן): ג) [צ"ל לר"ש בריה ולא אזמניה לבר קפרא כתב על. וכן איתא בע"ז] (גליון): ד) צ"ל דהוה (רש"ש):

הודפס מאתר אוצר החכמה

מאימתי פרק ראשון ברכות

עין משפט נר מצוה

מד א מיי׳ פ״ה מהל׳ תפלה הלכה ז סמג עשין יט טוש״ע או״ח סימן ס סי״ב:

מה ב מיי׳ שם הלכה ד וסמג שם טור שו״ע או״ח סי׳ לה ס״ב:

מו ג מיי׳ פ״ו שם [ה״ד] סמג שם טוש״ע או״ח סימן סט ס״ג:

מז ד מיי׳ פ״ח מהל׳ ק״ש הלכה יא סמג עשין יח טוש״ע או״ח סימן נה ס״ג:

מח ה מיי׳ שם הלכה י״ג טור שו״ע שם סעיף ו:

מט ו מיי׳ פ״ב שם הלכה ג וסמג שם טוש״ע או״ח סימן סג ס״ג:

רב נסים גאון

תנו רבנן ו׳ דברים עשה חזקיהו מלך יהודה מדעתו וכו׳. גירד עצמות אביו על מטה של חבלים. ומפרשי רבנן טעמא דמילתא מהו שגרם לו לעשות בעצמו׳ אביו כן במס׳ סנהדרין (דמ״ז) בפ׳ נגמר הדין כי נתכוון כי היכי דתיהוי ליה כפרה: ויגש גיחזי להדפה אמר (ריש לקיש) [ר׳ יוסי בר חנינא] שדחפ׳ בהוד יופיה. בגמ׳ דבני מערבא בפ׳ כל ישראל יש להן חלק (הלכה ד) ובפ׳ שני דיבמות (הלכה ד) אמר ר׳ יוסי בר חנינא שנתן ידיו בהוד שביופיה בין דדיה:

גליון הש״ס

גמ׳ מאי קיר. ירושלמי [כלכות פ״ד] ופ׳ מלך ומס פיסא עוד דכתוב מה: שם כל המארח ת״ח. עי׳ יומא ע״ג ב ובכתובות ק״ס ב: במשנה והחיתי כו׳. עי׳ תוס׳ יבמות יד ד״ה לא עמו:

ליקוטי רש״י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

ס] בכת״י נוסף כאן ישרה. ממעמקים. הרם. ריב״ח סימן ג] ד׳ תיבות ״אלא במקום נמוך ויתפלל״ ליתא בכת״י ובתוספתא ובריי״ף ובדמ״ם ובר״א״ש (מעיד״ט אות ח וצ׳ רשי״ר ד״ה לב ע״א ד״ה ירדן). ג] בירסח הרי״ף והרא״ש ואנשים שאין ראיה ״דבר זכר ״דבר שנאמר. ד] בכת״י ליתא וכן ליתא בריי״ף ורא״ש. ה] [לפמ״ש תוס׳ נזיר כט ע״א ד״ה הי״נ ע״ש ניחא הא דא״ר יוחנן אר״י ברבי חנינא] (גליון) אבל בכת״י ובראשונים ל״ג א״ר יוסי בר׳ חנינא. ו] פסוק טז, ושם איתא והלך מדי וגו׳ והגלגל והמצפה וגו׳. ז] שייך לעיל ט ע״ב במתניתין (גליון): ח] נדצ״ל אבל משוסק בתורה וכו׳ דאפי׳ בתפלה פוסק (באה״מ, וכ״ה בתוספות ר״פ):

מסורת הש״ס עם הוספות

א] מקום שנהגו פסוקים דף נו, ב] (במדבר כא ט), ג] מוספתא דסנהדרין פרק ב, ד] סנהדרין ס״ק דף יב: ה] ע׳ רש״ל פמ״ג ו] [נזכרים טו. מנחות קט:]. ז] נזכרים דף לח, ח] מוספתא פרק ג ועיין תוס׳ לקמן טז. ד״ה לפי, ט] ספרי פרשת ואתחנן, י] [ע׳ תוס׳ לקמן יג: ד״ה על וכו׳ וכן פרש״י שם ד״ה מעמידם], כ] עי׳ תוס׳ לקמן כא. ד״ה ההוא ע״פ הגהת הרש״ש שם, ל] בראשית ב יג, מ] פדר״א פל״ג (ועי׳ רב נסים גאון).

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ממולה וכו׳ לפניך וגו׳ הס״ל ותמ״ל מ״ם מר הוא לו על שאמר לו למען דוד עבדי הס״ל: (ב) ד״ה פרוסה וכו׳. תקנה ומעדיבה שלה:

תורה אור השלם

א) כִּי בְרֹב חַלֹּמוֹת וַהֲבָלִים וּדְבָרִים הַרְבֵּה כִּי אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא:
[קהלת ה, ו]

ב) וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְיָ:
[ישעיה לח, ב]

ג) מַעַי מַעַי אוֹחִילָה קִירוֹת לִבִּי הֹמֶה לִי לִבִּי לֹא אַחֲרִישׁ כִּי קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַעְתָּ נַפְשִׁי תְּרוּעַת מִלְחָמָה:
[ירמיה ד, יט]

ד) וַיֹּאמֶר אָנָּה יְיָ זְכָר נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי וַיֵּבְךְּ חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גָדוֹל:
[ישעיה לח, ג]

ה) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:
[שמות יב, ב]

ו) זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם:
[שמות לב, יג]

ז) וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִיר׳ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו לְהָשִׁיב חֲמָתוֹ מֵהַשְׁחִית:
[תהלים קו, כג]

ח) אָנָּה יְיָ זְכָר נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵבָב שָׁלֵם וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי וַיֵּבְךְּ חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גָדוֹל:
[מלכים ב כ, ג]

עי׳ מהרש״א ח״א ד״ה ונעותי

ט) וְהִסְפַּתִּי עַל יָמַיִךְ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמִכַּף אֲשׁוּר אַצִּילְךָ וְאֶת הָעִיר הַזֹּאת וְגַנּוֹתִי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי:
[מלכים ב כ, ו]

י) הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מַר וַיְחַשֶּׂךְ נַפְשִׁי מִשַּׁחַת בְּלִי כִּי הִשְׁלַכְתָּ אֲחֹרֵי גֵוֶךָ כָּל חַטָּאַי:
[ישעיה לח, יז]

כ) נַעֲשָׂה נָא עֲלִיַּת קִיר קָטָנָה וְנָשִׂים לוֹ שָׁם מִטָּה וְשֻׁלְחָן וְכִסֵּא וּמְנוֹרָה וְהָיָה בְּבֹאוֹ אֵלֵינוּ יָסוּר שָׁמָּה:
[מלכים ב ד, י]

ל) וְתַשְׁבֵּרְנָה הַרְמָתָה כִּי שָׁם מוֹצְבָה לָיְ: [שמואל א ז, יז]

מ) וַתֹּאמֶר אֶל אִישָׁהּ הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קְדוֹשׁ הוּא עֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד:
[מלכים ב ד, מ]

נ) וַתֵּבֵא אֶל אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל הָהָר וַתַּחֲזֵק בְּרַגְלָיו וַיִּגַּשׁ גֵּיחֲזִי לְהַדְּפָהּ וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הַרְפֶּה לָהּ כִּי נַפְשָׁהּ מָרָה לָהּ וַיְיָ הֶעְלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי:
[מלכים ב ד, מ]

ס) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ יְיָ:
[תהלים קל, א]

ע) תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעְטֹף וְלִפְנֵי יְיָ יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ:
[תהלים קב, א]

פ) וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יָשָׁרָה וְכַף רַגְלֵיהֶם נְתִיבוֹת לְהַטּוֹת:
[יחזקאל א, ז]

צ) לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנְנוּ:
[ויקרא יט, כו]

ק) וַתֵּרֶע לָעֲשׂוֹת מִכֹּל אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ וַתֵּלֶךְ וַתַּעֲשֶׂה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמַסֵּכוֹת לְהַכְעִיסֵנִי וְאֹתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גֵוֶךָ:
[מלכים א יד, מ]

ר) וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ:
[דברים ו, ז]

ש) וְהָיָה כִּי יִשְׁאָלוּךָ בָנֶיךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם:
[דברים ו, כ]

ת) וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה:
[דברים ו, כא]

נדרים הקורא ק״ש בשעתה יותר מהשופך בתורה. מימה לפי׳ מפלה נמי דהא תניא בפ״ק דשבת (דף ט.) כנגד מנו מפסיקין בין לק״ש בין לתפלה. ויל״ל דהכי קאמר יותר מהשופך בתורה פעם אחת שלא בשעת ק״ש. מבל העוסק בתורה בשעת ק״ש לא מיירי ופי׳ בתפלה פוסק שנאמר

א״ר חנן אפי׳ בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת אל ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר [א] כי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא מיד [ב] ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה׳ ◦ מאי קיר אמר רשב״ל מקירות לבו שנא׳ [ג] מעי מעי אוחילה קירות לבי וגו׳ ר׳ לוי אמר על עסקי הקיר אמר לפניו רבונו של עולם ומה שונמית שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה החיית את בנה אבי אבא שחפה את ההיכל כולו בכסף ובזהב על אחת כמה וכמה [ד] זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי מאי והטוב בעיניך עשיתי א״ר יהודה אמר רב שממך גאולה תפלה ר׳ לוי אמר שגנז ספר רפואות תנו רבנן [ה] ששה דברים עשה חזקיהו המלך על ג׳ הודו לו ועל ג׳ לא הודו לו על ג׳ הודו לו גנז ספר רפואות והודו לו כתת נחש הנחשת [ו] והודו לו גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו ועל ג׳ לא הודו לו סתם מי גיחון ולא הודו לו קצץ דלתות היכל ושגרם למלך אשור ולא הודו לו עבר ניסן בניסן ולא הודו לו ומי לית ליה לחזקיהו [ז] החדש הזה לכם ראש חדשים [ח] זה ניסן ואין אחר ניסן אלא טעה בדשמואל [ט] דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן סבר הואיל וראוי לא אמרינן: א״ר יוחנן משום ר׳ יוסי בן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו משה תלה בזכות אחרים שנא׳ [י] זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך תלו לו בזכות עצמו שנאמר [כ] ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית חזקיהו תלה בזכות עצמו דכתיב [ל] זכר נא את אשר התהלכתי לפניך תלו לו בזכות אחרים שנא׳ [מ] וגנותי [נ] אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי והיינו דריב״ל דאמר ריב״ל מאי דכתיב [ס] הנה לשלום מר לי מר אפי׳ בשעה ששיגר לו הקב״ה שלום מר הוא לו: [ע] נעשה נא עליית קיר קטנה רב ושמואל חד אמר עלייה פרועה היתה וקירוה וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקוה לשנים בשלמא למ״ד אכסדרה היינו דכתיב קיר אלא למ״ד מאי קיר שקירוה בשלמא למ״ד עלייה היינו דכתיב עליית אלא למ״ד אכסדרה מאי עליית [פ] מעולה שבבתים. [צ] ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה אמר אביי ואיתימא ר׳ יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר [ק] ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וא״ר יוחנן [ר] שכל מקום שהלך שם ביתו עמו. [ש] ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא א״ר יוסי בר׳ חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש קדוש הוא מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שולחנו וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו קדוש הוא א״ר יוסי בר׳ חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש שנא׳ [ת] ויגש גיחזי להדפה א״ר יוסי בר׳ חנינא שאחזה בהוד יפיה. [א] עובר עלינו תמיד א״ר יוסי בר׳ חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב ◦ כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין. [ב] ואמ״ר יוסי בר׳ חנינא משום ראב״י [ג] אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנא׳ [ד] ממעמקים קראתיך ה׳ תניא נמי הכי [ה] לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא ע״ג שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל [ו] לפי שאין גבהות לפני המקום [ז] שנאמר ממעמקים קראתיך ה׳ וכתיב [ח] תפלה לעני כי יעטוף. ואמ״ר יוסי בר׳ חנינא משום ראב״י [ט] המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנא׳ [י] ורגליהם רגל ישרה (א״ר יצחק א״ר יוחנן [כ]) ואמ״ר יוסי בר׳ חנינא משום ראב״י מאי דכתיב [ל] לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (א״ד [מ]) א״ר יצחק א״ר יוחנן א״ר יוסי בר׳ חנינא [נ] משום ראב״י כל האוכל ושותה ואח״כ מתפלל עליו הכתוב אומר [ס] ואותי השלכת אחרי גויך אל תקרי גויך אלא גאיך אמר הקב״ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים: ר׳ יהושע אומר עד ג׳ שעות: אמר רב יהודה אמר שמואל [ע] הלכה כרבי יהושע: הקורא מבאן ואילך לא הפסיד: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר יוצר אור מיתיבי הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה תיובתא דרב חסדא תיובתא איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מאי לא הפסיד שלא הפסיד ברכות תניא נמי הכי [פ] הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה א״ר מני גדול הקורא ק״ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה מדקתני הקורא מבאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה מכלל דקורא בעונתה עדיף: **מתני׳** [צ] בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר [ר] ובשכבך ובקומך ובית הלל אומרים [ש] כל אדם קורא [ת] כדרכו שנאמר ובלכתך בדרך אם כן למה נאמר [א] ובשכבך ובקומך בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים א״ר טרפון אני הייתי בא בדרך ◦ והטתי לקרות כדברי ב״ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב״ה:

גמ׳

מר זאתה חשקת נפשי משחת בלי כי השלכת אחרי גוך כל חטאי: [ישעיה לח, יז] ב) נעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה והיה בבאו אלינו יסור שמה: [מלכים ב ד, י] ג) ותשבתו הרמתה כי שם ביתו ושם שפט את ישראל ויבן שם מזבח ליי: [שמואל א ז, יז] מ) ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא עבר עלינו תמיד: [מלכים ב ד, מ] נ) ותבא אל איש האלהים אל ההר ותחזק ברגליו ויגש גיחזי להדפה ויאמר איש האלהים הרפה לה כי נפשה מרה לה וייי העלים ממני ולא הגיד לי: [מלכים ב ד, מ] ס) שיר המעלות ממעמקים קראתיך ייי: [תהלים קל, א] ע) תפלה לעני כי יעטף ולפני ייי ישפך שיחו: [תהלים קב, א] פ) ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם כפף נוגעים כעין נחשת קלל: [יחזקאל א, ז] צ) לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעוננו: [ויקרא יט, כו] ק) ותרע לעשות מכל אשר היו לפניך ותלך ותעשה לך אלהים אחרים ומסכות להכעיסני ואתי השלכת אחרי גוך: [מלכים א יד, מ] ר) ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: [דברים ו, ז]

הודפס מאתר אוצר החכמה

כהן גדול פרק שני סנהדרין כ.

תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי. לשילו בועז מדת גילה ופלטי נשים רגשות: דורו של משה ויהושע. עסקו במורה הרכה ודורו של מזקיהו יותר מהם כלכתיב (ישעיה י') ומוכל עול מפני שמן ומתריע בחלק (לקמן דף נד:): מוכל עול של סנהדרי מפני שמנו של מזקיה שהיה דולק בגבי מדלקות עד שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ: **מתכסין בטלית אחת.** ענייס היו: **רבי יהודה אומר לעולם.** לפני המטה יוצאות שכן מלינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר שנאמר והמלך דוד הולך אחר המיטה ואין המלך יוצא אחר המיטה אלא לפיים את העם שנאמר וישכמו כל העם לבכות את אבנר ויבא כל העם להבריות את דוד כתיב ויבא כל העם להבריות ולבסוף להברותו אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש אבנר מפני שהיה לו למחות בשאול ולא מיחה ר' יצחק אמר מיחה ולא נענה ושניהן מקרא אחד דרשו ויקונן המלך אל אבנר ויאמר הכמות נבל יממות אבנר ידך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו מאן דאמר לא מיחה הכי קאמר ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו מאי טעמא לא מחית כנפול לפני בני עולה נפלת ומ"ד מיחה ולא נענה איתמהויי מתמה הכמות נבל יממות ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים מכדי מחויי מחית מ"ט כנפול לפני בני עולה נפלת לימא דאמר מיחה מ"ט אינעניש א"ר נחמן (ברבי יצחק) ששהא מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה: וכשמברין אותו כו': מאי דרגש אמר עולא ערסא דגדא א"ל רבנן לעולא מי איכא מידי דעד האידנא לא אותבינהו והשתא מותבינן ליה מתקיף לה רבא מאי קושיא דילמא מידי דהוה אאבילה ושתיה דעד האידנא לא אכלינהו ולא אשקינהו השתא מוכלינן ליה וקא משקינן ליה אלא אי קשיא הא קשיא דרגש אינו צריך לכפותו אלא זוקפו ואי ס"ד ערסא דגדא אמאי אינו צריך לכפותו והתניא הכופה את מטתו לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה מאי קושיא דילמא מידי דהוה אמטה מיוחדת לכלים דקתני אם היתה מיוחדת לכלים אינו צריך לכפותה אלא אי קשיא הא קשיא רשב"ג אומר דרגש מחיר קרביטין והוא נופל מאיליו ואי סלקא דעתך ערסא דגדא קרביטין מי אית ליה אלא כי אתא רבין אמר אמר לי ההוא מרבנן ורב יחליפא שמיה דהוה שכיח בשוקא דגילדאי ואמר ליה מאי דרגש ערסא דצלא א"ר יוחנן דרגש סירוגו

נשים לצאת לפני המטה. לכיון דלשעת נער הוא ליכא למיחש להיכהול ומיומלמי פליגי ליכא למאן דאמר לפני המטה ולפי שגרמו מיתה לעולם ואין נהגו להחר המטה ומנשים לפני המטה לפי שגנאי לגנות ישראל שיסתכלו בהן מנשים:

ששידא מלכות וכו'. לקמן על גב דרכיהן (מדרש רבה פרשת ויצא) ומלכים ממך ילמו זה שאול ואין טוענת מ"מ היה יכול להתקיים במקום אחר ולא היה לו לשהות מלכות בית דוד שנאמרה כבר על פי נביא: **שתי** שנים ומחצה. פי' בקוטנתם שמלכות ישראל היתה בעלה ממש שהיו מיתת שתי שנים ומחצה למלכות בית דוד ולא קודם מיומו מזר אגגי ונתמנך להמליך את דוד כדכתיב (שמואל ב ג) ויעלה אגגי מלאכים אל דוד וגו' ועוד לכיון דתמש שנים עמדו בלא מלך ולא המלינו את דוד מ"ל למה נענש אגגי משה שנתמזג ממרי כן להמליך אין טוענת ורמה לי לתיפכא דאותה אלי שהיה מיתת שאול למלכות אין טוענת ומאותה שיהיו שנים עד שנמלך דוד ונמלאו ז' שנים ומחצה שנמלך דוד מתכתיב בהדיא בתרי"ג דכתיב קרא לא מצינו בתרי"ג שנים היינו לפי שנעכוב בהמלינן (לקמן דף קו.). והא דלא מנינ אלי שהה זמן מתמצן בטול מלכות ישראל (במלך) היינו לפי שלא היתה קטון לה' שנים ולא היה הפסוק יתר:

מלך ויודעו כל העם וכל ישראל כי לא היתה מהמלך להמית את אבנר דרש רבא מאי דכתיב (משלי כב) ויבא כל העם להבריות את דוד כתיב להבריות וקרינן להברות בתחלה להכרותו ולבסוף להברותו אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש אבנר מפני שהיה לו למחות בשאול ולא מיחה ר' יצחק אמר מיחה ולא נענה ושניהן מקרא אחד דרשו ויקונן המלך אל אבנר ויאמר הכמות נבל יממות אבנר ידך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו נבל כנפול לפני בני עולה נפלת ומ"ד מיחה ולא נענה איתמהויי מתמה הכמות נבל יממות ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים מכדי מחויי מחית מ"ט כנפול לפני בני עולה נפלת לימא דאמר מיחה מ"ט אינעניש א"ר נחמן (ברבי יצחק) ששהא מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה: וכשמברין אותו כו': מאי דרגש אמר עולא ערסא דגדא א"ל רבנן לעולא מי איכא מידי דעד האידנא לא אותבינהו והשתא מותבינן ליה מתקיף לה רבא מאי קושיא דילמא מידי דהוה אאבילה ושתיה דעד האידנא לא אכלינהו ולא אשקינהו השתא מוכלינן ליה וקא משקינן ליה אלא אי קשיא הא קשיא דרגש אינו צריך לכפותו אלא זוקפו ואי ס"ד ערסא דגדא אמאי אינו צריך לכפותו והתניא הכופה את מטתו לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה מאי קושיא דילמא מידי דהוה אמטה מיוחדת לכלים דקתני אם היתה מיוחדת לכלים אינו צריך לכפותה אלא אי קשיא הא קשיא רשב"ג אומר דרגש מחיר קרביטין והוא נופל מאיליו ואי סלקא דעתך ערסא דגדא קרביטין מי אית ליה אלא כי אתא רבין אמר אמר לי ההוא מרבנן ורב יחליפא שמיה דהוה שכיח בשוקא דגילדאי ואמר ליה מאי דרגש ערסא דצלא א"ר יוחנן דרגש סירוגו

בהספד מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה מעשה היה והפסיקו רבותינו לק"ש ולתפלה. **מאי דרגש ערסא דצלא.** פי' משה של עורות. דרגש מתיר קרביטיו ונופל מאליו:

הגהות וציונים

ב) בכת"י כר נחמני: **ג)** "אמרו עליו על ר"י ברבי אילעא"י ליתא בכת"י: **ג)** [ובכל הספרים שלפנינו לא נמצא שום קרי וכתיב רעמ"ש בס"ד לקמן קג ע"א על הגליון (הגר"צ אות א) בענין יחתור לן (גליון) רעי' דד"ר ומנחת שי (רעי' גליון הש"ס לרעק"א שבת נה ע"ב). ובילקו"ש (כת"י) הגירסא, כתיב לי**ברות** וקרינן להברות בתחלה **לי'ברות**, והוא מלשון וברא אתהן בחרבותם (יחזקאל כג, מז) ע"י"ש (דק"ס): **ד)** בילקו"ש (כת"י) ובאגד"ת נוסף **משום הכי**: **ה)** [צ"ל בר] (גליון): **ו)** בכת"י וראשונים **מפני ששיהא**: **ז)** במו"ק לא אוכלינהו (וכ"ה בירושלמי): **ח)** בכת"י **דתניא**, וכ"ה נכון (דק"ס) וכ"ה במו"ק: **ט)** צ"ל ואמר **לי** (רע"ק) וכ"ה בכת"י. ובדפו"י "ואמ' ליה", וצ"ל **ואמרו** ליה (דק"ס): **י)** אולי צ"ל **בבירור**: **כ)** [**והיינו** לפי, כצ"ל (גליון):

מסורת הש"ס עם הוספות

ב) [מ"ק כג. נדרים יט.]. **ג)** נדרים יט. ע"ש מו"ק כג. כל הסוגיא ועי"ש]. **ג)** מפנים ל: מו"ק כג. [נדרים נו.]. **ד)** שמואל ב' ב', **ה)** שם ה ה, **ו)** סוף פ"ג, **ז)** מלכים א' ב יא, **ט)** כאן ה"ד.

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה מכלי וכו' כלאם שאינו מגוד מלא: **(ג)** ד"ה לנגב וכו' ולומה לו גד:

תורה אור השלם

א) רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חַיִל וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה: [משלי לא, כט]

ב) שֶׁקֶר הַחֵן וְהֶבֶל הַיֹּפִי אִשָּׁה יִרְאַת יְיָ הִיא תִתְהַלָּל: [משלי לא, ל]

ג) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל יוֹאָב וְאֶל כָּל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ קִרְעוּ בִגְדֵיכֶם וְחִגְרוּ שַׂקִּים וְסִפְדוּ לִפְנֵי אַבְנֵר וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הֹלֵךְ אַחֲרֵי הַמִּטָּה: [שמואל ב' ג, לא]

ד) וַיִּדְעוּ כָל הָעָם וְכָל יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא כִּי לֹא הָיְתָה מֵהַמֶּלֶךְ לְהָמִית אֶת אַבְנֵר בֶּן נֵר: [שמואל ב' ג, לז]

ה) וַיָּבֹא כָל הָעָם לְהַבְרוֹת אֶת דָּוִד לֶחֶם בְּעוֹד הַיּוֹם וַיִּשָּׁבַע דָּוִד לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה לִי אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף כִּי אִם לִפְנֵי בוֹא הַשֶּׁמֶשׁ אֶטְעַם לֶחֶם אוֹ כָל מְאוּמָה: [שמואל ב' ג, לה]

ו) וַיְקֹנֵן הַמֶּלֶךְ אֶל אַבְנֵר וַיֹּאמַר הַכְּמוֹת נָבָל יָמוּת אַבְנֵר: יָדֶךָ לֹא אֲסֻרוֹת וְרַגְלֶיךָ לֹא לַנְחֻשְׁתַּיִם הֻגָּשׁוּ כִּנְפֹל לִפְנֵי בְנֵי עַוְלָה נָפַלְתָּ וַיֹּסִפוּ כָל הָעָם לִבְכּוֹת עָלָיו: [שמואל ב' ג, לג-לד]

ליקוטי רש"י

שקר החן. אפשר הסן ויופי אין מהללין אותה אלא הכל הבל ושקר אבל אשה יראת ה' היא תתהלל גמ' מהבלו). **להברות** [משלי לא, ל]. **וכשמברין אותו.** [למלך] כשהוא אבל [נדרים נו.]. **כלכתיב'ל** (במו"ק כז:) אבל שעורה לשעורה שמור לאחוי ואבל משלו. **מסובין על הארץ.** הן מלינין ומתאבלין על אכלו והוא מיסב ככבוד [לעיל יח.]. **להברות.** לשון סעודה [ש"ב ג, לח]. **הכמות נבל.** ככמות נבל מכנב [שם, לט]. **ערסא דגדא.** מטה מאיימדים אותה למזל טוב ואין מתאמצין בה לטוב אלא מייחדין אותה לשמוח מזל טוב עליה [מו"ק כז.]. מיטה שעורכין אותה למזל ואין שום אדם ישן עליה [נדרים נו.]. **קרביטין.** לשוטיות שהוא כעין מלייפני"ל [מו"ק שם]. **דעד האידנא לא אותבינהו.** על עכשיו לא יסב על אותו מטה. שהרי מותבת היא לשבת שהיא מהיכת ליה. בתמיה מקלל דלרגש לשו ערסא דגדא הוא. **אינו צריך לכפותו.** מעמד שלמעלה. **אלא זוקפו.** שמעמידו על שני כרעיו ויו. **ואי ס"ד ערסא דגדא.** למטה שמוזג ס"ל צריך לכפותה. **והתניא וכו'.** וזו יש הולך ומיטה שמוזג הוא צריך לכפותה אלא שמע מינה דרגש לאו ערסא דגדא הוא [רש"י שם]. **המיוחדת.** ליתן עליה כלים והולך ואין יושבים עליה אין צריך לכפותה. **רשב"ג אומר דרגש.** הוא שאול נופל מקרביטין והיא נופלת [שם]. **מחיר קרביטין.** לשיטין לוקלוסטיו נימי מלבו. **קרביטין מי איית ליה.** הרי כשאר מטות הוא עשוי [רי"ף נדרים שם]. הכי קיים להו דלא טוו להו קרביטין שהיה עשויה להתפרק אלא מומחה מוצאת לעולם. **בשוקא דגילדאי.** [הגירסא שם שוקא דצלצ'] מוכלי עורות [רש"י שם]. **ערסא דצלא.** של עור שיש אלא מאי שהוא כל כך ולהכי הוחזק אלא מאי שהוא כל כך ולהכי הוחזק ולא היה כופה אלא מוקפה ולא מוקפה ולא היה מצרי מתמני דמוחר לדרגש שהיה מטה מטוה ועכשיו אלא מיא לה קרביטין ופליג רשב"ג בגמרא ואמר דמני כפיה כל כך שמחיר קרביטין והטור נופל מאליו לפי שיש לטוחות קציב לטור ומוחתין אותו בין מרוחות המטה וקוראין לטוחות נופל מן לך כפיה גדולה מזו [רש"י שם]. **צלא.** טוע [מו"ק שם].

הודפס מאתר אוצר החכמה

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ג מהל' מלכים הל' ד ופ"ו מהל' אבל הלכה ז סמג עשין קטו: **לה ב** מיי' פ"ו מהל' אבל הלכה ז: **לו** ג מיי' שם הלכה ה ופ"ב מהל' מלכים הלכה ד סמג שם: **לז** ד מיי' פ"ב מהל' אבל הלכה יא סמג עשין מד"ס ס טוש"ע י"ד סי' שמ סעיף ג: **לח** ה מיי' שם פ"ד הלכה ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' שמ סעיף ג: **לט** ו ז ח מ' שם פ"ה הלכה יח טוש"ע י"ד סי' שמז:

רבינו חננאל

נקרא על שמה. א"ר יונתן כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו הוא ילדו שנאמר אלה תולדות אהרן ומשה אהרן ילד ומשה לימד ונקראו על שמו, לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם יעקב פדה אברהם מצער גידול בנים. **פלטי** שמו למה נקרא שמו פלטיאל שפלטו אל מעכירה. מה עשה נעץ חרב בינו לביתה ואמר העוסק בדבר הזה ידקר בחרב זה, עד בחורים מלמד שהיו כבחורים. א"ר יוחנן תוקפו של בועז ענוותנותו של יוסף שנאמר ויבא הביתה לעשות מלאכתו, תנא שניהם לדבר אחד נתכוונו תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי כתיב וילפת אמר רב נעשה בשרי כראשי לפתות. **ואת** עלית על כולנה זה פלטי בן ליש. שקר החן זה יוסף והבל היופי זה בועז אשה יראת ה' [היא] תתהלל זה פלטי. **ד"א** שקר החן זה דורו של משה, הבל היופי זה דורו של יהושע, אשה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של ר' יהודה בר' אלעאי שהיו ששה תלמידים מתעטפין בטלית אחת ועוסקין בתורה: **מת לו מת אינו יוצא מפני פלטרין** שלו. ר' יהודה אומר אם רוצה לצאת אחרי המטה כדרך שיצא דוד אחרי מטתו של אבנר יוצא: **ת"ר** מקום שנהגו הנשים לצאת אחרי המטה יוצאות, ר' יהודה אומר לעולם הנשים לפני המטה שנאמר מפני מה נענש אבנר שהיה לו למחות בשאול ולא מיחה. ואמרינן בגמ' בפוף נגמר הדין בהר וסידה גדמו לו לאבנר שיהרוג כר, ופירושו פירשו בירושלמי בכמכסת סרוה בפרק א', רב נחמן בר יצחק אמר מיחה, ומפני מה נענש מפני שעיכב מלכות בית דוד שנתים ומחצה. וכשמברין אותו כל העם המטה [כתן גדול חייב בכפיית המטה. תני ההספד וכל העוסקין

נדרים דף נ

פניהם להופין וק"ל: **אמרה ההיא מטרוניתא** לר"י מודה ורבי בו' **אלא חכמת אדם בו'**. יתמה דר"י לית ליה הא מלא דלאו שיכור הוא ותלמודא הוא דמסקיק לה וטעמא מאי מלא חכמת גו' אבל נהך עובדא דמינת כו' ר"י בעלמו הסיב לו טעמא מאי דכ"ד בית הבקעה אין לי כו' ופשטי דמלתא דעלמא מוקמיה למינת קצ) על שהיה מושבו למגדל מזריס הרגילים בצמי בקעות וגרמה מליצת המורה ורבי שהוא קרוב למה שקרלו מוחו לב עולם מורי ורבי לשבח קרלתו היה לגנאי מורה כגן קורב ומורה שהוא זולל וסובא דהיינו רוי וק"ל: **אלא קידושא ואבדלתא** וד' **כוסות בו'**. משום שלהו הן כוסות של ברכת המזון ותפ"ג דברכת המזון נמי בעי כוס מ"מ לאו ברכת המזון הוא כהני דלא ליפטור ולא ליברך בהמ"ז ומשמ"כ הני דאמרי נשינו **טובה בו'**. בפרק ב"מ (דף נ"ד) מפרש ליה בשנותי טובה זו בית המרזק כו' ועוד כמה דברים אבל נרני לא משמע ליה לפרש כן דלא שייך בהו שבחא כי הך דהכא הכא מיני לפדי דשייך בהו שפיר שבחא וק"ל: **עביד ליה הלולא** לר"ש **בריה בתב על בית גננא בו'**. לא הזכיר מי הוא הכותב ומשמע ע"י ולא מזמנים לבר קפרא כתב על בית גננא כו' וקאי על בר קפרא שהוא היה כותב על עצמו כן שבהולאה גדולה כזאת שהוא רבי לא מזמנים לבר קפרא לבית גננא פי' הר"ן לקעודת נשואין ויותר נראה לפרשו כמשמעו שהוא כן על בית מתנות דמנו וק"ל: **א"ל אם לעוברי רצונו בן בו'**. מינו דומה כפירש"י שהיה מגנבו כן על אלא זימנו אלא שהנראה דמעיקרא נמי כוונתו לשבח וע"פ מ"ם (ה) שיש אדם שזוכה לב' שלמנות העה"ז ועה"ב כמו רבי ומבריו ויש לדקדק שלין וכיון דק לעה"ב אבל הרשעים אינן וכיון דק לשלמן ל' שבעה"ז ולזה אמר בהמו מעיקרא אם לעוברי לרונו בעה"ז כך כמו לעושי רלונו שהם רבי ומבריו כ"ם שיהיה לעושי לרונו כך בעה"ב שהוא יזכו עושי לרונו טפי מעוברי לרונו ולפי שהם לא הניעו כוונתו פי' דבריו אף"כ אם לעושי רלונו בעה"ז כו' וד"ק: **יומא דמחייך ביה ר' אתיא פורענות' בו'**. דרבי בעל יסורין הוה וכל שני יסורי דרבי לא אתקריך עלמא למטרק כדאמר פרק הפועלים (ה) וכר קפרא ודאי דהוה ידע זה אלא דהוה סבר על ידי שיאמרו יזכה לעה"ב כדאמרינן בתענית פ"ג הגך בני עלמא דאתי ניהו דאיכו דיתי הוו:

דף נ ע"א ר' עקיבא איקדשת בו'. הך עובדא אימא נמי בפ' אע"פ קצד) בקלא בפניס שוגים ע"ם ומייתי לה בכל בדמיון זה דמייתי לעיל קצה) שהיה ר' יהודה ואמרו עגיים ולא רלו להניח מבל אחריהם כך היו רע"ק ואימתי' בת כלבא שבוע דבפומא הוה גרו בי מנגלי בו' וז"ם מי הוה ספק לי כו' דהיינו משלי אעשה לך יהושלים ולפי שהיא בעיגה רואה ליפותו ברואה בלקט התבן מתוך השער ג"ל ליתן שכרה בעוברו לעשות על רפשה עיר יהושלים של זהב מלויין כמפורש בפוף פוטה קצו) עיר של זהב היא עטרות בלות ואחרים ע"ם ועל שם הכתוב אם לא אעלה את יהושלים על רפש שמחתי ואע"ג דגזרו על עטרות בלות בפולמוס של טיטוס כמפורש פוף מסבת פוטה ור' עקיבא אחר החורבן היה מתלמידי ר"ע ור' יהושע בבר בחבו החוס' בפרק במה אשה קצז) ללא גזרו אלא דוקא בתנים וללוות ולא לשאר כל אדם ע"ם וד"ק: **שמע בו' דקא"ל חד רשע שפיר עביד דלא דמי ליך כו'**. ל"ל ללא דמי לך בעשירות שהיא בת בלבא שבוע מעשירי יהושלים ע"ג לא דמי לך בייחוס שר' עקיבא היה מבני גרים **ופע"פ** (שם קצה) **ליתא** הא אלא דקרך בתנייתא קל"ל הכותב בפני עד כמה כו' וכן הא דקל"ל חד רשע ואת לסיכא כו' אימא בפרק אע"פ בלשון אחר דלעיל בתחלת ג' שבועות שאלי מאי כו' וק"ל: **יודע צדיק נפש בהמתו**. יש לפרש דה"ק יודע צדיק שאין לי בגדים חשובים ושהבעיתני כשיהיה בפף לו אף על בת נפש דהיינו יהושלים דהיבא בפרש"י כאן ובפרק במה אשה ועיין בתוספות מגדות פ' אע"פ קצד) ע"ש: **מן שית מילי איעתר רע"ק מן בלבא בו'**. ר"ל אלא תימה מרבי תלמידיו שזכר ומתעשר שלמדם תורה בשכר דוקא לא היה נהנה מתורתו אלא מן שית מילי כו' דהוו קלת בנס מיתעשר כדמפרש וקרוב לזה ממרו בפ' ד' נדרים ר) ממה נתעשר משה כו' כדמפורש שם וק"ל: **עביד מרנא עליה בו'**. פירש"י יתמין תלמיזו עליו כו' ע"כ. והשתא דתוק ונראה לפרש לפי פי' הרמ"ם דנוחג הוא מתיכת עץ גדול דל"ל שיעשה על מתיכת עץ זה את מלאכתו למה שהוא לחוי ועי"ז נשקע העץ אף"פ ואשתכח דהוא אלא דיעני וק"ל: **ומן דסקורת' ראי) בו'**. בכל הפירושים לא כתבו כלום בזה וגראה דלא הוו גרסי ליה וכן מוכח דהא קתני מן שית מילי כו' ומי הוה גרסי ליה הכי מן ז' מילי הוא דאשכח ויש לקיימו דמן דסקורתא ראי) קאי אלעיל דהוה גוזא דאשתכח בהוא זמנא דמן דסקורתא ראי) הוה דהיינו משל ישמעאלים היה כמו מורתא ישמעאלים ת"י סיעון דסקריקי וק"ל:

דף נ ע"ב אייתינון ליה בולהון בו'. פירש"י ממדת מקידות הוא ולא ממדת הדין ולכאי ת"ם בפוף קידושין רב) דספני' יוכן מקידים ויהיו דסקוף עדיין לא בא לידו כדמשמע מייתינן ליה כולהון ודקתמר מתיוב ליה כי' לאו מידו ורבותו ממש קתמר וק"ל: **תורה מפואדה בכלי בו'**. עיקר הך מלתא מפורש פ"ק דתענית רג) דלפי ד"ת אין מתקיימין אלא מי שדעתו שפלה ואם הגאה ויפה דרכו להגיע דעתו בהוא עובדא דמזיר

חידושי הלכות מהרש"א

הנחות על גמרא רש"י רא"ש ור"ן

דף נ ע"א **גמרא** איכא מיהו כל"ל: **דסרוקיתא** נ"ב בעיון ערך קרק מורחות ישמעאלים ת"י סיעון דסרקקי: **רש"י** מנכסי חדא ה"ג:

דף נ ע"ב **גמרא** בקולחא נ"ב בעיון בערך קלח היה משים קלח של כרוב בפיו ובולעו: רש"י אחיא כו' הס"ד: **ר"ן בד"ה** ודאמרן **כו'** אחת איכא לאקשויי כל"ל:

דף נא ע"א **ברש"י** קרי קרקוזאי ה"ג: **בד"ה כלאים עם דלעת** כל"ל ברמץ אלא כל"ל באילפס הס"ד מניחו באילפס בן כו' כל"ל לבן בקדירה ה"ג והס"ד:

הנחות על תוספות

דף נא ע"א **כלאים מכלל** כל"ל וה"ג באילפס הס"ד:

דף נא ע"ב **בד"ה קונם כו'** כבוש משמע כבוש כל"ל הכבושים הס"ד ירק הס"ד דבשר הס"ד לתרוייהו הס"ד: **בד"ה בטרית כו'** מין דג כל"ל דגים אלא כל"ל: **בד"ה טרית כו'** בדגים שלמים כל"ל והס"ד: **בד"ה ומותר כו'** ואין כל"ל: **בד"ה והנודר כו'** הדג ושומנו כל"ל ואחר כך מ"ם קום והסאר נמחק: **בד"ה קום כו'** בכלל קום וי"מ הנודר כל"ל: **בד"ה הנודר כו'** דסבר היא וטעמא כל"ל והס"ד אסור הס"ד:

דף נא ע"ב **רש"י** אוסר דקא סבר כל"ל: **בד"ה מן כו'** בכלל קום כל"ל: **הרא"ש בד"ה דג כו'** בגמרא דדג דוקא גדול כל"ל שלמים הס"ד: **ר"ן בד"ה כבוש כו'** דמפרשי דלא הוי כל"ל: **בד"ה הנודר כו'** מותר ובמקצתן אסור כל"ל:

הגהות וציונים

קצ) בדפו"ר "למינה": קצא) פסחים דף קט ע"א: קצב) קידושין דף ע ע"א: קצג) דברים כב ה: קצד) כתובות דף סב ע"א: קצה) דף מט ע"ב: קצו) דף מט ע"ב: קצז) שבת דף נט ע"א ד"ה ולא: קצח) כתובות דף סב ע"ב: קצט) כתובות דף סב ע"ב ד"ה דהוה: ר) לעיל דף לח ע"א: רא) בסוגיא איתא "דסרוקיתא" וכן בדפו"ר: רב) דף פב ע"א במשנה: רג) דף ז ע"א: רד) שבת דף כה ע"ב: רה) חגיגה דף טו ע"א: רו) ב"מ דף פה ע"א: רז) סנהדרין דף קד ע"א: רח) ויקרא יח כב: רט) ויקרא כ יג: ר) ויקרא יט כט: ריא) דף לז ע"ב: ריב) דף י ע"א פסחים דף יב ע"ב: ריג) חולין דף פד ע"ב: ריד) יונה ב ב: ריה) בדפו"ר "כדאמרינן":

מעשה דר׳ עקיבא ואשתו

א. י״ב שנה ועוד י״ב שנה אינם עולים לכ״ד שנה

ב. ההקרבה של אשת ר״ע, היתה הדרה ותפארתה

א] איתא במס׳ כתובות (סג ע״א), ...אמר ברשות קא עבידנא הדר אזיל ויתיב תרי סרי שני אחריני בבי רב. כי אתא אייתי בהדיה עשרין וארבעה אלפי תלמידי, שמעה דביתהו הות קא נפקא לאפיה, אמרו לה שיבבתא שאילי מאני לבוש ואיכסאי, אמרה להו יודע צדיק נפש בהמתו, ע״כ.

ויש להבין את הנהגת ר״ע, מדוע לאחר פרידה של י״ב שנה מאשתו, שעזבה חיי עושר והלכה אחריו בעוני ובמצוקה, מדוע לא נכנס לרגע קט לשמח את לבה, והרי כבר נודע לו שלא תעכבנו מלחזור לתורתו עוד י״ב שנה, והיכן היא מידת הכרת הטוב [וכפי שאמר רבי עקיבא אח״כ ״שלי ושלכם שלה הוא״], ומדוע לא נכנס לביתה לברכה בשלום בלבד.

אלא על כרחין אנו צריכים לומר, כי ידע רבי עקיבא את הסכנה הכרוכה בכניסה הביתה, ואפילו אם יכנס לרגע בלבד, מי יודע אם יוכל להמשיך באותה מידה של עליה שהיתה בו כל י״ב שנה, כי הפסק כל דהו גורם לירידה[216].

ומורי ורבי הגר״מ גיפטר זצ״ל אמר בשם רבו הגרא״י מטלז׳ זצ״ל הי״ד, שרבי עקיבא חידש, שעצם ההפסק בלימוד, משפיע על הלומד יותר מזמן ההפסק, וב׳ פעמים י״ב שנים איננו כ״ד שנים, אלא הוא ב׳ פעמים י״ב שנה, ויש מרחק רב ביניהם, רחוק הרבה מחטיבה אחת של כ״ד שנה[217].

---

216. ספר שיחות מוסר (מאמר סט).

217. זכורני, כשלמדתי בברנוביץ ובמיר שריחוקם מביתי שבביאליסטוק הי׳ כמאתיים ק״מ [כמחיפה לירושלים] - בתקופת ברנוביץ, שהיא ישיבה קטנה הייתי מגיע הביתה אחת לחצי שנה, ובבואי הביתה מישיבת מיר הגדולה לחג הסוכות ודימיתי רוב השמחה שתהי׳ בבית לאחר שלא נתראינו חצי שנה, קיבלני מר אבא ז״ל בתמהון, ולאחר נתינת שלו׳ עליכם, אמר משום מה הי׳ לך לבוא, הרי בישיבה טוב ושמח יותר, לפסח תבוא, ומאז אומנם באתי רק מפסח לפסח. גם נסיעה קצרה כזו, לא עלה בדעתנו לבוא הביתה בכל חדש או שבעה שבועות. ובישיבת מיר נסעו לחתונות שהתקיימו ברודשיי, מרחק של שמונה ק״מ לכל היותר, שלשה או ארבעה מחבריו הקרובים ביותר של החתן. ואע״פ שלמדו יחד שנים רבות, [שהלא כידוע במיר התחתנו בגיל מאוחר מאוד], לא ראו צורך ליסוע לחתונה אם לא הקרובים ביותר, והם באמת שימחו בשמחת חתן כראוי, לא פחות מהשמחה שחושבים שיש היום מכל בני הישיבה (הג׳ ר׳ לייב באקשט זצ״ל).

• • •

הג׳ רבי יחזקאל אברמסקי זצ״ל שאל פעם לבחור על סיבת העדרו מן הסדר ומשהשיב

אולם מרן הגרא"מ שך זצ"ל היה אומר, שאין הכוונה על אותו הפסק קל שכולו הפסק של מידות טובות והנהגה ראוי' של בעל לאשתו, אלא עיקר הנקודה היא שלעולם אין לדעת מה יתפתח מאותה הפסקה, שהרי משעה שאדם נכנס לביתו ולאשתו ולו לרגע קל, עם כל זאת שאשת ר"ע היתה סמל של הקרבה ומיסו"נ לתורה, אך א"א לדעת את דרכי היצר אשר אורב לאדם בעל עת, וברגע כמימרא הוא יכול למצוא פירצה קלה, וסופו מי ישורנו...

ב] והנה בגמ' הנז' מסופר כאן ששכינתה של אשת ר"ע הציעה לה להחליף בגד לכבודו של ר"ע, והיא השיבה לה בסתמיות - "יודע צדיק נפש בהמתו".

ואכן משמע בגמ' שהיא לא החליפה את בגדיה, אלא יצאה לקראת בעלה בבגדה הבלוי שלבשה עד אז. ובאמת צ"ב מדוע לא לבשה בגד הדור יותר, למען כבוד התורה.

ושמעתי שאמרו בזה משל למהד"ד, לחתן העומד לצאת לחופתו ושאל את אביו האם כל ההתחיבויות כלפי המחותנים הוסדרו, והאם ניתן לצאת לחופה. השיב לו אביו, אכן ב"ה סידרתי הכל על הצד היותר טוב, והכל מוכן ומזומן לקראת הנישואין. ואז פנה החתן לאביו ואמר לו, אם אכן כך, הרי ששוב איני זקוק לך, ואתה יכול להישאר בביתך ואני אצא לחתונה, הלא אין כל צורך שבשעת חלות הקידושין יעמוד שם האב...

ומובן מאיליו עד כמה איולת בפיו של החתן, הרי כל מה שטרח אביו למען החתונה הוא רק אם הוא אכן "המחותן", אך אם הוא כזר בשמחה זו, מדוע עליו לשאת בהוצאות המרובות ולהרבות בטירחה.

כן הוא בענייננו, הלא רחל אשת רבי עקיבא, ויחרה באופן שאינו ניתן לתיאור על כל מנעמי העוה"ז, בקושי הכניסה פת לפיה במשך עשרים וארבע שנים! לא היה בביתה מאומה, אפילו את הדברים ההכרחיים בלבד, וכל זאת עשתה למען תורתו של בעלה רבי עקיבא.

שמלתה הבלויה אשר ללא ספק נשאה טלאי על גבי טלאי, ליותה אותה במשך כל השנים, והיא ידעה גם שכל קרע שנוסף בבגדה, אשר הוא זה שאיפשר לבעלה להעמיד עוד תלמיד ולחדש עוד חידוש בתורה הק', הוא גם עד נאמן על מסירות נפשה לחורתו של בעלה, **כל קרע סימל עוד תלמיד מהעשרים וארבעה אלף תלמידים,**

הלה שנכח בשמחת חתונה, השתומם ר' יחזקאל וכי מבטלים ג' שעות לחתונה, ואמר על עצמו שבבחרותו לא היה כ"א בשתי חתונות אחת של אחותו, וגם על זה הוא תוהה האם נהג כשורה, וחתונה שניה היתה של הרבנית...

י: לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

שדר ליה כוסברתא. לפ"ה קשה מה עלה בדעתו של רבי מתחלה לומר שמשמנה[ב] ועוד קשה שלאחר מזה בו רבי מעלמו[ג] לכך נראה כפירוש ר"ת והערוך[ד] שדר ליה גרגירת כלומר נתפה גירת הנוף והנופת[ה] תרגום ירוסלמי גירת וגירתא שדר ליה כוסברתא כשה על קלוחה והוכיחה בשמר ומנטוינוס לא הכין מה שעלה לו והיה שמור שמחמת שהת הוא שדר ליה כרתי ולומר וכי תלן לי עלה שיכרת זרעי שדר ליה חסא לומר אם כן אנטונינוס עד ביתו של רבינו הקדוש שהיה אנטונינוס בא דרך המערה בכל יום בסתר אצל רבי והיה הורג העבדים שהיו באין עמו כדי שלא יגלו הדבר לבני אדם ובעת שמצא ר' חנינא ירושב לפני רבי אמר לו למה יושב לפניך ואני ההדרתיך שלא ימצא כאן אדם בעת בואי אליך אמר לו לית דין ילוד אשה כלומר מלאך הוא אמר לו אם כן יצא ישלח לנו הישן בחרץ והוא העבד ההורג כלומר אם הוא מלאך יחיה אותו ונפק ואשכחיה דהוה קטיל בעא רחמי עליה ואחיה וכו'. **תניא לא יהיה שריד לבית עשו** בעושה מעשה עשו ותניא שמה אדום מלכיה ולא כל מלכיה וכל נשיאיה ולא כל מלכיה ולא כל שריה מלכיה ולא כל מלכיה[ו]. מלמד שמנטו חלק עמהם והיתה לאדהן ולבניו. מלמד שהפיס כתיב וכתן[ז] ונוטל מחלה כדמחרין בסדר יומא (דף יח:) ונוטל חלה מתת משמי תלות של עלית ומרבע לו תמת ממעשה למס הפיס והמס מפרס לה לפלגא היא ומכי נמי מאביל ליה משקי ליה כי הוה בעי רבי למיסק לפוריא הוה גחין קמי פוריא א"ל סק עילואי לפורייך אמר לאו אורח ארעא לזלזולי במלכותא כולי האי אמר מי ישימני מצע תחתיך לעולם הבא א"ל אתינא לעלמא דאתי א"ל אין א"ל והכתיב[ח] לא יהיה שריד לבית עשו בעושה מעשה עשו תניא נמי הכי לא יהיה שריד לבית עשו בעושה מעשה עשו א"ל והכתיב[ט] שמה אדום מלכיה וכל נשיאיה א"ל מלכיה ולא כל מלכיה כל נשיאיה ולא כל שריה תניא נמי הכי מלכיה ולא כל מלכיה כל נשיאיה ולא כל שריה מלכיה ולא כל מלכיה פרט לאנטונינוס בן אסוירום כל נשיאיה ולא כל שריה פרט לקטיעה בר שלום קטיעה בר שלום מאי (הוי[י]) דההוא קיסרא דהוה סני ליהודאי אמר להו לחשיבי דמלכותא מי שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער אמרו לו יקטענה ויחיה אמר להו קטיעה בר שלום חדא דלא יכלת להו לכולהו דכתיב[יא] כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם[יב] מאי קאמר אלימא דבדרתהון בר' רוחות האי כארבע רוחות לארבע רוחות מבעי ליה אלא כשם שא"א לעולם בלא רוחות כך א"א לעולם בלא ישראל ועוד קרו לך מלכותא קטיעה א"ל[יג] מימר שפיר קאמרת מיהו כל דזבי (מלכא[יד]) שדו ליה לקמוניא חלילא כד הוה נקטין ליה ואזלין אמרה ליה ההיא מטרוניתא ווי ליה לאילפא[טו] דאזלא בלא מכסא נפל על רישא דעורלתיה קטעה אמר יהבית מכסי חלפית ועברית כי קא שדו ליה אמר כל נכסאי לר"ע וחבריו יצא ר"ע ודרש[טז] והיה לאהרן ולבניו[יז] מחצה לאהרן ומחצה לבניו יצתה בת קול ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העוה"ב[יח] בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים אנטונינוס שמשיה לרבי אדרכן שמשיה לרב כי שכיב אנטונינוס א"ר נתפרדה חביבה כי שכיב אדרכן אמר רב נתפרדה

ולימא ליה מימר [בהדיא] אמר שמעי (בי[ט]) חשובי רומי ומצערו ליה ולימא ליה בלחש[כ] משום דכתיב[א] כי עוף השמים יוליך את הקול הוה ליה ההוא ברתא דשמה גירא קעבדה איסורא שדר ליה גרגירא שדר ליה כוסברתא שדר ליה כרתי שלח[ג] ליה חסא כל יומא הוה שדר ליה דהבא פריכא במטראתא וחיטי אפומייהו אמר להו אמטו חיטי לרבי אמר [ליה רבי] לא צריכנא אית לי טובא אמר ליהוו למאן דבתרך דיהבי לבתראי דאתו בתרך ודאתי מיניייהו ניפוק עלייהו ה"ל ההיא נקרתא דהוה עיילא מביתיה לבית רבי כל יומא הוה מייתי תרי עבדי חד קטליה אבבא דבי רבי וחד קטליה אבבא דביתיה א"ל בעידנא דאתינא לא נשכח גבר קמך יומא חד אשכחיה לר' חנינא בר חמא דהוה יתיב אמר לא אמינא לך בעידנא דאתינא לא נשכח גבר קמך א"ל[ד] ליתי דין בר איניש א"ל (אימא[ה]) ליה להההוא עבדא דגני אבבא דקאים וליתי אזל ר' חנינא בר חמא אשכחיה דהוה קטיל אמר היבי אעביד אי איזיל ואימא ליה דקטיל[ו] אין משיבין על הקלקלה אשבקיה ואיזיל קא מזלזינא במלכותא בעא רחמי עליה ואחייה ושדריה אמר ידענא זוטי דאית בבו מחיה מתים מיהו בעידנא דאתינא לא נשכח איניש קמך כל יומא הוה משמש לרבי מאכיל ליה משקי ליה כי הוה בעי למיסק לפוריא הוה גחין קמי פוריא א"ל סק עילואי לפורייך אמר לאו אורח ארעא לזלזולי במלכותא כולי האי אמר מי ישימני מצע תחתיך לעולם הבא א"ל אתינא לעלמא דאתי א"ל אין א"ל והכתיב[ב] לא יהיה שריד לבית עשו בעושה מעשה עשו תניא נמי הכי לא יהיה שריד לבית עשו בעושה מעשה עשו א"ל והכתיב[ג] שמה אדום מלכיה וכל נשיאיה א"ל מלכיה ולא כל מלכיה כל נשיאיה ולא כל שריה תניא נמי הכי מלכיה ולא כל מלכיה כל נשיאיה ולא כל שריה מלכיה ולא כל מלכיה פרט לאנטונינוס בן אסוירום כל נשיאיה ולא כל שריה פרט לקטיעה בר שלום קטיעה בר שלום מאי (הוי[ה]) דההוא קיסרא דהוה סני ליהודאי אמר להו לחשיבי דמלכותא מי שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער אמרו לו יקטענה ויחיה אמר להו קטיעה בר שלום חדא דלא יכלת להו לכולהו דכתיב[ד] כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם[ה] מאי קאמר אלימא דבדרתהון בר' רוחות האי כארבע רוחות לארבע רוחות מבעי ליה אלא כשם שא"א לעולם בלא רוחות כך א"א לעולם בלא ישראל ועוד קרו לך מלכותא קטיעה א"ל[ו] מימר שפיר קאמרת מיהו כל דזבי (מלכא[ז]) שדו ליה לקמוניא חלילא כד הוה נקטין ליה ואזלין אמרה ליה ההיא מטרוניתא ווי ליה לאילפא[ח] דאזלא בלא מכסא נפל על רישא דעורלתיה קטעה אמר יהבית מכסי חלפית ועברית כי קא שדו ליה אמר כל נכסאי לר"ע וחבריו יצא ר"ע ודרש[ט] והיה לאהרן ולבניו[י] מחצה לאהרן ומחצה לבניו יצתה בת קול ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העוה"ב[יא] בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים אנטונינוס שמשיה לרבי אדרכן שמשיה לרב כי שכיב אנטונינוס א"ר נתפרדה חביבה כי שכיב אדרכן אמר רב נתפרדה

ולימא ליה. בפרהסיא: דלמא. מצערי ליה לרבי: עבדה איסורא. ומחמת: שדר ליה. מנטוינוס לרבי עצה שמשו גרגירת רוק"ת בלע"ז והכין רבי מה לי ועצה זה ולמי קיימנא הוא דלמא לי גרגירת נגרר וממשך לב גירת עם הנופתים (ו) יודע היה לרבי למוד מנטוינוס: שדר ליה. רבי כוסברתא בלע"ז מלענ"ח כלומר שמחמת כוס גרמה שמי מלות: הדר שדר ליה. מנטוינוס לרבי מעצו גרגירת רוק"ת בלע"ז כרתי בלע"ז פורי"ם כלומר מס כן יכרת זרעי: הדר שדר ליה חסא. לייטוג"ת בלע"ז כלומר מוס עלה: מטראתא. דימקמות של עור כמין סקים גדולים: [וחיטי אפומייהו. שמס יפתחו הסקים רוסים החטים ולא ימינו]: ודאתו מיניייהו ניפוק עלייהו. היינמין מכנין יוציאו הולמות למלכי רומי הטומדין מחרי על סמך הממון הלז: נקרתא. מערה לשון נקרת סלוע (שמות לג:): ליתיה דרבי. ללמוד תורה: משמש ליה. משמש לפניו בשעודה: שמה אדום. בגיהנם משתעי קרא: מי שיש לו נימא ברגלו. בשר מת ומצערו: ויחיה. ויכרית: בל דזבי מלכא. מלא מת המלך בדמניס טמת הוא למלך ומשמש המים להשליט: לקמוניא חלילא. מת מלא עפר: מטרוניתא. רומית: אילפא. ספיה: בלא מיכסא. כלומר מי לך הומיל ועליהן מתה נהנג שלא מלמה מת עמלך ומטול חלק עמהס: והיתה לאהרן ולבניו. מלמס הפיס כתיב וכתן[ז] ונוטל מחלה כדמחרין בסדר יומא (דף יח:) ונוטל חלה מתת משמי תלות של עלית ומרבע לו תמת ממעשה למס הפיס והמס מפרס לה לפלגא היא ומכי נמי מאביל ליה משקי ליה כי הוה בעי רבי למיסק לפוריא הוה גחין קמי פוריא א"ל סק עילואי לפורייך אמר לאו אורח ארעא לזלזולי במלכותא כולי האי אמר מי ישימני מצע תחתיך לעולם הבא א"ל אתינא לעלמא דאתי א"ל אין א"ל והכתיב[ח] לא יהיה שריד לבית עשו בעושה מעשה עשו תניא נמי הכי לא יהיה שריד לבית עשו בעושה מעשה עשו א"ל והכתיב[ט] שמה אדום מלכיה וכל נשיאיה א"ל מלכיה ולא כל מלכיה כל נשיאיה ולא כל שריה תניא נמי הכי מלכיה ולא כל מלכיה כל נשיאיה ולא כל שריה מלכיה ולא כל מלכיה פרט לאנטונינוס בן אסוירום כל נשיאיה ולא כל שריה פרט לקטיעה בר שלום קטיעה בר שלום מאי (הוי[י]) דההוא קיסרא דהוה סני ליהודאי אמר להו לחשיבי דמלכותא מי שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער אמרו לו יקטענה ויחיה אמר להו קטיעה בר שלום חדא דלא יכלת להו לכולהו דכתיב[יא] כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם[יב] מאי קאמר אלימא דבדרתהון בר' רוחות האי כארבע רוחות לארבע רוחות מבעי ליה אלא כשם שא"א לעולם בלא רוחות כך א"א לעולם בלא ישראל ועוד קרו לך מלכותא קטיעה א"ל[יג] מימר שפיר קאמרת מיהו כל דזבי (מלכא[יד]) שדו ליה לקמוניא חלילא כד הוה נקטין ליה ואזלין אמרה ליה ההיא מטרוניתא ווי ליה לאילפא[טו] דאזלא בלא מכסא נפל על רישא דעורלתיה קטעה אמר יהבית מכסי חלפית ועברית כי קא שדו ליה אמר כל נכסאי לר"ע וחבריו יצא ר"ע ודרש[טז] והיה לאהרן ולבניו[יז] מחצה לאהרן ומחצה לבניו יצתה בת קול ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העוה"ב[יח] בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים אנטונינוס שמשיה לרבי אדרכן שמשיה לרב כי שכיב אנטונינוס א"ר נתפרדה חביבה כי שכיב אדרכן אמר רב נתפרדה

עין משפט נר מצוה

ו) א מיי' פ"ד מהלכות ממרים ומוסיפין הלכה יד:

רבינו חננאל

פי' גרגירה זינתה גירה מלשון הנראך דמתרגמי גירא. **שדר ליה כוסברתא** כלומר הרוג ברתך כוס ברתא. **שדר ליה כרתי** כלומר אם יהרגנה יכרת זרעו. **שדר ליה חסא** כלומר אם כן חוס עליה ושבקה: **פי' נקרתא** היתה מערה חפורה תחת הקרקע מבית אנטונינוס עד ביתו של רבינו הקדוש שהיה אנטונינוס בא דרך המערה בכל יום בסתר אצל רבי והיה הורג העבדים שהיו באין עמו כדי שלא יגלו הדבר לבני אדם ובעת שמצא ר' חנינא ירושב לפני רבי אמר לו למה יושב לפניך ואני ההדרתיך שלא ימצא כאן אדם בעת בואי אליך אמר לו לית דין ילוד אשה כלומר מלאך הוא אמר לו אם כן יצא ישלח לנו הישן בחרץ והוא העבד ההורג כלומר אם הוא מלאך יחיה אותו ונפק ואשכחיה דהוה קטיל בעא רחמי עליה ואחיה וכו'. **תניא לא יהיה שריד לבית עשו** בעושה מעשה עשו ותניא שמה אדום מלכיה ולא כל מלכיה וכל נשיאיה ולא כל מלכיה ולא כל שריה מלכיה ולא כל מלכיה[יט]. מלמד שמנטו חלק עמהם והיתה לאדהן ולבניו. מלמס הפיס כתיב וכתן[כ] ונוטל מחלה כדמחרין בסדר יומא (דף יח:) ונוטל חלה מתת משמי תלות של עלית ומרבע לו תמת ממעשה למס הפיס והמס מפרס לה לפלגא היא ומכי נמי מאביל ליה משקי ליה כי הוה בעי רבי למיסק לפוריא הוה גחין קמי פוריא א"ל סק עילואי לפורייך אמר לאו אורח ארעא לזלזולי במלכותא כולי האי אמר מי ישימני מצע תחתיך לעולם הבא א"ל אתינא לעלמא דאתי א"ל אין א"ל והכתיב[כא] לא יהיה שריד לבית עשו בעושה מעשה עשו תניא נמי הכי לא יהיה שריד לבית עשו בעושה מעשה עשו א"ל והכתיב[כב] שמה אדום מלכיה וכל נשיאיה א"ל מלכיה ולא כל מלכיה כל נשיאיה ולא כל שריה תניא נמי הכי מלכיה ולא כל מלכיה כל נשיאיה ולא כל שריה מלכיה ולא כל מלכיה פרט לאנטונינוס בן אסוירום כל נשיאיה ולא כל שריה פרט לקטיעה בר שלום קטיעה בר שלום מאי (הוי[כג]) דההוא קיסרא דהוה סני ליהודאי אמר להו לחשיבי דמלכותא מי שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער אמרו לו יקטענה ויחיה אמר להו קטיעה בר שלום חדא דלא יכלת להו לכולהו דכתיב[כד] כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם[כה] מאי קאמר אלימא דבדרתהון בר' רוחות האי כארבע רוחות לארבע רוחות מבעי ליה אלא כשם שא"א לעולם בלא רוחות כך א"א לעולם בלא ישראל ועוד קרו לך מלכותא קטיעה א"ל[כו] מימר שפיר קאמרת מיהו כל דזבי (מלכא[כז]) שדו ליה לקמוניא חלילא כד הוה נקטין ליה ואזלין אמרה ליה ההיא מטרוניתא ווי ליה לאילפא[כח] דאזלא בלא מכסא נפל על רישא דעורלתיה קטעה אמר יהבית מכסי חלפית ועברית כי קא שדו ליה אמר כל נכסאי לר"ע וחבריו יצא ר"ע ודרש[כט] והיה לאהרן ולבניו[ל] מחצה לאהרן ומחצה לבניו יצתה בת קול ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העוה"ב[לא] בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים אנטונינוס שמשיה לרבי אדרכן שמשיה לרב כי שכיב אנטונינוס א"ר נתפרדה חביבה כי שכיב אדרכן אמר רב נתפרדה

מסורת הש"ס עם הוספות

ו) [שבת קיב: עירובין כח. כל.]. ז) [מגילה טו.]. ח) [תענית ג: ע"ש]. ט) [סנהדרין דף לט.]. י) יומא יז: סנהדרין כח. כ"ב קמג., יא) [לקמן יז. יח.]. יב) [ערך כרת ג']. יג) ריקרא כ ', טו) [וער' בעניין שכתב עוד פירוש אחר עמ' פה.]. טז) מובא בסמוך ד"ה ווי, יז) סוף פרק מב. יח) ריש הי"א.

הגהות הב"ח

(ו) רש"י ד"ה שדר ליה וכו' הנופתים (יודע היה ללמוד למנטוינוס) מל"מ ונ"ב ס"ל אין זה: (ז) **תוס'** ד"ה אחד וכו' דלמ' ס"ל הכי היה לו לר' חנינא:

תורה אור השלם

א) גַּם בְּמַהֲלַךְ מַלְּךָ אַל תְּקַלֵּל וּבְחַדְרֵי מִשְׁכָּבְךָ אַל תְּקַלֵּל עָשִׁיר כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם יַגִּיד דָּבָר: [קהלת י, כ]

ב) וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וַאֲכָלוּם וְלֹא יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו כִּי יְיָ דִּבֵּר: [עובדיה א, יח]

ג) שְׁמָה אֱדוֹם מְלָכֶיהָ וְכָל נְשִׂיאֶיהָ אֲשֶׁר נִתְּנוּ בִּגְבוּרָתָם אֶת חֲלָלֵי חָרֶב הַמָּה אֶת עֲרֵלִים יִשְׁכַּב וְאֶת יֹרְדֵי בוֹר: [יחזקאל לב, כט]

ד) הֵן הוֹי וְנָסְבוּ מֵאֶרֶץ צָפוֹן נְאֻם יְיָ כִּי כְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם פֵּרַשְׂתִּי אֶתְכֶם נְאֻם יְיָ: [זכריה ב,ו]

ה) וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלְתֶּם בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְיָ חָק עוֹלָם: [ויקרא כה, ט]

ליקוטי רש"י

עוף השמים. נשמה הנמוכה כך שסופה לעוף על השמים [קהלת י, כ] **גרגירא.** מגורג"ת [שבת קט.]. **ברתי.** כריסים פול"ר [סוכה לה:]. **חבא.** מזרע [ברכות נג.]. **דהבא פריכא.** גרוטאות של זהב [ב"מ ע.]. **ליתי דין בר איניש.** אלא מלאך [שבת קיב:]. **שוריא.** מעט [עירובין קא.]. **כשם שא"א לעולם בלא רוחות.** אלא ישראל. אלין העולם מתקיים אלא בשביל ישראל וכי אמר קרא כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם לפי שיש מהם שהן מקריבין קרבנות ואין כל קרבן אלא מן החי ומן העוף ומן הצומח ומן המנחות ומן הנסכים ואין כל קרבן אלא מן הבהמה

אומר להם מפני מה לא למדתם? והם אמרו מפני שעניים היינו. אומרים להם: והלא רבי עקיבא עני ביתר ומדולדל היה. והם אמרו: מפני טפינו. אומרים להם: והלא רבי עקיבא היו לו בנים ובנות [הרבה, והיה מפרנס אותם ואת] רחל אשתו. בן מ׳ שנה הלך ללמוד תורה, סוף שלש עשרה שנה לימד תורה ברבים. אמרו: לא נפטר מן העולם עד שהיו לו שולחנות של כסף ושל זהב, ועד שעלה למטתו בסולמות של זהב. היתה אשתו יוצאת בקרדמין ובעיר של זהב. אמרו לו תלמידיו: רבי! ביישתנו ממה שעשית לה. אמר להם: הרבה צער נצטערה עמי בתורה:

ג מה היה תחלתו של רבי אליעזר בן הורקנוס? בן עשרים ושתים שנה היה ולא למד תורה.פעם אחת אמר: אלך ואלמוד תורה לפני רבן יוחנן בן זכאי, אמר לו אביו הורקנוס אי אתה טועם עד שתחרוש מלא טענה. השכים וחרש מלא מענה. אמרו: אותו היום ערב שבת היה. הלך וסעד אצל חמיו. ויש אומרים לא טעם כלום מו׳ שעות של ערב שבת עד שש שעות של מוצאי שבת. כשהוא הולך בדרך ראה אבן שדימה, ונטלה ונתנה לתוך פיו, וי״א גללי הבקר היה. הלך ולן באכסניא שלו, הלך וישב לו לפני רבן יוחנן בן זכאי בירושלים עד שיצא ריח רע מפיו. אמר לו רבי יוחנן בן זכאי: אליעזר בני, כלום סעדת היום? שתק. שוב א״ל: ושתק. שלח וקרא לאכסניא שלו. א״ל: כלום סעד אליעזר אצלכם? אמרו לו: אמרנו שמא אצל רבי היה סועד. אמר להם אף אני אמרתי שמא אצלכם היה סועד, ביני וביניכם אבדנו את רבי אליעזר מן האמצע. א״ל: כשם שיצא לך ריח רע מפיך, כך יצא לך שם טוב בתורה. שמע עליו הורקנוס אביו שהיה לומד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי. אמר אלך ואדיר אליעזר בני מנכסי. אמרו: אותו היום רבן יוחנן בן זכאי יושב ודורש בירושלים, וכל גדולי ישראל יושבין לפניו. שמע עליו שבא, הושיב לו שומרין. אמר להם: אם בא לישב אל תניחוהו. הוא בא לישב ולא הניחוהו. היה מדלג והולך עד שהגיע אצל בן ציצית הכסת ואצל נקדימון בן גוריון ואצל כלבא שבוע. היה יושב ביניהם ומרתת. אמרו: אותו היום נתן עיניו רבן יוחנן בן זכאי ברבי אליעזר ואמר לו פתח ודרש. א״ל: איני יכול לפתוח. דחק עליו ודחקוהו

בקרדמין: מין תכשיט. ויש נרוסין בקורקוסין היינו מנעל.

במה אשה פרק ששי שבת נט.

מסורת הש"ס עם הוספות

ו) מגיגה כג: מה מט:, ב) [כלים פי"ד מ"ה], ג) כלים פי"ד מ"א, ד) זבים פ"ב ה"ד, ה) [ירקא טו ו, ו) פ"ג ה"א עי"ש, ז) כלים פכ"ז מ"י, ח) במדבר לא נא ועיין לקמן ס., ט) תוספתא כלים בבא מציעא פ"ו ה"ו ועיין מהרש"א ובהערות שם ובמהר"ם, י) ב"מ פ"א ה"ד, כ) ב"ב ספ"ב, ל) לעיל נז. ד"ה עיר של זהב.

הגהות וציונים

ו) [צ"ל דתנן] (גליון): ב) כת"י ודפו"י אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן (וכ"ה בר"ף וברא"ש): ג) לפי הגהה מהרש"ל צריך למחוק תיבות "בשלא וכו' מלאכתן" (ב"ש): ד) נ"ב עיבלינה]] אחרי מומאתן] שמאין דלא כצ"ל רש"ל (גליון): ה) גבי משכב אשר שָׁכַב גבי משכב אשר שָׁכַב. וכתיב יִשְׁכַּב יִשְׁכַּב. משמע שישכב עליו תמיד וכו' על הכלי אשר יִשְׁכַּב עליו וכו' אע"פ שלא נגע אלא יִשְׁכַּב וכו': ו) פי' שלשה על שלשה (מהרש"ל) ר"ל טפחים ושלש על שלש היינו אצבעות: ז) בהגהות"א איתא בין ר"ב ובין לר' יוחנן איכא ביניהו, ע"ש, ועי' בנימוקי הגרי"ב שם שתיבות "ה"ה בין רב לר"י כו' צ"ל בסוף הדיבור הבא, וכ"ל בו לבדוח וה"ה בין רב לר' יוחנן נמי איכא ביניהו ובדלא מוים, ע"ש: ח) מלת "בר" נוסף ע"פ המהדה"ל (דפו"ר) ונדצ"ל וארן ראר יוחנן בו וכ"ה בכת"י: ט) גירסת הגר"א בתוספתא ערובלין ממאין (רש"ש ע"ש). הגהות בן אריה): י) [שייך במשנה דלעיל נז ע"א] (גליון): כ) עיין רש"ש דזהר פרשת הגמ' מאי בעיר של זהב דא"א לפרשה כפשוטה דא"כ גם בחול אסור ועי"ש: ל) [מפני שיש להן שמחה בהן ועי' תוס' ניטין ז ע"א ד"ה עשרות] (גליון):

ליקוטי רש"י

[שייך לדף נח:]

איזמל של רהיטני. פלגי"ם פלע"ן על עץ וכיול מד נעוץ במוכו ונכון מכוח פני ויוצב בקרקע ומתליקב [לקמן צז:]. פלגי"ם מממקקים בה מם סמרטין ומומנין הכניל למען דפוס של עץ הממוקן לו ולאמר מלאכתו נעולו יומנו. ואין חיבור ה"הואה. ולריך לנשות על שניהם [לעיל מח:]. וגזרו עליו מומאה שלא בשעת מלאכה. שיהא מיטור. ועל הזאה שהיא בשעת מלאכה. שלא יהא מיטר הלכך מיטור לטומאה נעולה ואין מיטור להזאה כלל [שם מט:].

[ע"כ שייך לדף נח:]

תרקב. תני פלה תני וקו דהיינו שלש קנין שהן מלי פלה [ערכין כה:]. ת"ל אשר ישב עליו. שֶׁכַּב לא נאמר אלא משכב שֶׁכַּב עליו הוה אומר אפילו מת שמוסר מעילה [ירקא טו, ח]. אפילו הם של מת טומאתן לרבות את המדרס [נדה מט:]. ירושלים דהדבא. יהושלים של זהב הוה אומר אפילו הם של מת טומאתן לרבות את המדרס [נדה מט:]. ירושלים של זהב. מלת "של" נוסף ע"פ המהדה"ל (דפו"ר) ונדצ"ל וארן ראר יוחנן בו וכ"ה בכת"י: מ) גירסת הגר"א בתוספתא ערובלין ממאין (רש"ש עי"ש). הגהות בן אריה): נ) [שייך במשנה דלעיל נז ע"א] (גליון): ס) עיין רש"ש דזהר פרשת הגמ' מאי בעיר של זהב דא"א לפרשה כפשוטה דא"כ גם בחול אסור ועי"ש: ע) [מפני שיש להן שמחה בהן ועי' תוס' ניטין ז ע"א ד"ה עשרות] (גליון):

עין משפט נר מצוה

ב א מי' פ"ז מהל' מטמא ומטמא הלכה ח:
ג א ב מי' פי"ע מהל' שמת הואיל ואמר לגוים שה טוב וש"ע יו"ד סי' שג סעיף ד:

רבינו חננאל

רבא הואיל וראוי להקישו התינוק ע"ג חרס ולהשמיע קול. ר' יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק עדיין תורת כלי עליהן ולפיכך עדיין טומאתן עליהן. ואקשינן וכי ר' יוחנן לא בעי (שישא) [שיהא] בכלי המשמש מעין מלאכתו [והתניא] והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא יכול כפה כאה וישב עליה כפה כר עד ור' יוחנן אמר בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתו. הנה בפי' ר' יוחנן אמר כי אין הכלי מקבל טומאה אלא אם הוא ראוי למלאכתו שנעשה בו. ואפיך קמייתא ואימא ר' יוחנן אמר הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס משום דשמעינן ליה לר' יוחנן בהדיא דבעי מעין מלאכתו ראשונה התניא סנדל של בהמה מחכת של בהמה טמא. ואמרינן למאי חזית [ר"ב] אמר חזי לשתות מים ר' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן ר' יוחנן [אמר] ראוי להניחו ברגליו כשבורות ורק על הקרני' ועל הברקנים. הנה שמעינן לר' יוחנן דבעי מעין מלאכתו ראשונה כשם שמתחלה למנעל הרגל כך באחרונה: מתניתין ולא תצא אשה בעיר של זהב. מאי עיר של זהב ירושלים דדהבא

רב נסים גאון

עינבל: מאי עיר של זהב אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלים דדהבא כי דעביד לה (ר' יוחנן) [ר"ע] לדביתהו. תמצא במס' נדרים בפרק הנודר מן המבושל (ד' ג) ר' עקיבא איקדשא ליה ברחיה דבר כלבא שבוע שמע אברהם אדרא הנאה מכל נכסיה אולא ואיתניבא ליה בסיתוא הזה גנו בי חיבנא דהה מנקיט לה תיבנא מן מדיה אמר לה אי הואי לי המינא לך ירושלם דדהבא והזכירו אחר כך שהגיע

הגהות הב"ח

(ו) גמ' תלמוד לומר וכל הכלי אשר ישב:

תורה אור השלם

א) כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא וְכָל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא: [ויקרא טו, ד]

הואיל וראוי להקישו על גבי חרס איתמר נמי אמר ר' יוסי בר' חנינא הואיל וראוי להקישו על גבי חרס ר' יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק ור' יוחנן לא בעי מעין מלאכה ראשונה [ו] והתניא [ז] וכל כלי אשר ישב עליו וגו' [ח] יכול כפה סאה תרקב וישב עליה יהא טמא תלמוד לומר (ט) אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו הזב מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו ר' אלעזר אומר במדרסות אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ואין אומרים במטא מת עמוד ונעשה מלאכתנו ור' יוחנן אמר אף אומר במטא מת עמוד ונעשה מלאכתנו איפוך קמייתא ומאי חזית דאפכת קמייתא איפוך בתרייתא הא שמעינן ליה לרבי יוחנן דבעי מעין מלאכה ראשונה (דתניא [י]) כ סנדל של בהמה של מתכת טמא למאי חזי אמר רב ראוי לשתות בו מים במלחמה ור' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן במלחמה ור' יוחנן אמר בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו ורץ על קוצין ועל הברקנים מאי בין ר' יוחנן לר' חנינא איכא ביניהו דמאים בין ר' יוחנן לר' חנינא איכא ביניהו דיקיר: ס ולא בעיר של זהב: מאי בעיר של זהב ע רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ירושלים דדהבא כדעבד

פחות ממועלין ליממן מקבל טומאה [ב] ועוד קשה לר"י לפי' הקונטרס לטומאה שהיתה עליהן שלא תפרח מהני טעמא דהדיוט יכול להחזירו בלא טעמא דרחמי להקישו לכלים שלנו (פרכות כ:) גבי מטה דפרי מפורקת לא פרחה טומאה מינה תע"כ נגעה או שחבדה תניא או שחלקוה מחיה או שוחפים שלין סופן לחברה ולא מיטעורין כלל לטעמא דהקשה שלא לעטין לקבל טומאה מכלן ולהבא להחזירו יכול כפה סאה וישב עליה כפה כר עד ור' יוחנן אמר בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתו. הנה בפי' ר' יוחנן אמר כי אין הכלי מקבל טומאה אלא אם הוא ראוי למלאכתו שנעשה בו. ואפיך קמייתא ואימא ר' יוחנן אמר הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס משום דשמעינן ליה לר' יוחנן בהדיא דבעי מעין מלאכתו ראשונה התניא סנדל של בהמה מחכת של בהמה טמא. ואמרינן למאי חזית [ר"ב] אמר חזי לשתות מים ר' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן ר' יוחנן [אמר] ראוי להניחו ברגליו כשבורות ורק על הקרני' ועל הברקנים. הנה שמעינן לר' יוחנן דבעי מעין מלאכתו ראשונה כשם שמתחלה למנעל הרגל כך באחרונה: מתניתין ולא תצא אשה בעיר של זהב. מאי עיר של זהב ירושלים דדהבא

לרבי יוחנן דבעי מעין מלאכה ראשונה (דתניא [י]) כ סנדל של בהמה של מתכת טמא למאי חזי אמר רב ראוי לשתות בו מים במלחמה ור' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן במלחמה ור' יוחנן אמר בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו ורץ על קוצין ועל הברקנים מאי בין ר' יוחנן לר' חנינא איכא ביניהו דמאים בין ר' יוחנן לר' חנינא איכא ביניהו דיקיר: ס ולא בעיר של זהב: מאי בעיר של זהב ע רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ירושלים דדהבא כדעבד

מומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ולקמן נמ"ש הוא שאני טהור נמי שנטמא גם הוא ניטמו עליו גבי מיקב כמוניא זית טהור מלקבל טו ויחיש ועדיין כלי הוא לקבל טו רימוים ופי' בקונטרס אם יחמדו לרימוים ומי לאו פי' הקונטרס דהתם הוה ניחא ליה ול"ל לחפי' לפירוש הקונטרס הכא מזי טפי ע"י גימוע משום דהוחלת למעיקרא הוה כלי גמור וגם עתה הדיוט יכול להחזירו אית לן למימר דע"י דבר מועט שנעשין רפוי לגמוע בו מים מחיב כלי לפי' בלא יחוד ונמ"ד נמי הוחל ולפי' לפקיעו דבעי מעין מלאכה דמומה אמי שפיר בכל ענין לחפי' לא בעינן בעלמא יחוד הכא אמי שפיר לא מהני גמוע מים משום שעומד עדיין למלאכתו דמומה להחזיר בו בעיבול ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו וכ"ש לפי' שיחזור בריחיים לפתרקב כיון בלא שייכא למלאכתו דר' אלעזר ור' יוחנן אלא נראה לר' יאמר בפירוש ריב"ל אומרים במדרסות עמוד מעל מדרס זה ונעשה מלאכתנו אמינו יכול להיות נמי מדרס ע"י שתחב יושב עליו הוחל ומינו מיוחד לכך כדקתני בפרייתא ומין אומרים במטא מת עמוד מגמוע מים משם הזב או משם הסנדל של בהמה ונעשה מלאכתנו ליתן בו בעיבול כדי להשמיע הקול וליתן סנדל ברגלי הבהמה אלא נמי מטומאת מת על ידי הגימוע אע"פ שאינו מיוחד לכך והוי כר קטלי טומאה לחביב כלי ע"י גימוע מים ור' יוחנן אמר אף אומר כו' דבעינן שיהא ראוי למלאכתו לחמוה ואף מהני לי מידי לקבולי טומאה מה שראוי למלאכה אחרת אבל הקשה זוג ע"ג החרס והבהמה סנדל של בהמה ברגלו כשבורה מן הקרב הוי מעין מלאכה דמומה ולהכי הוי כר קטלי טומאה ואף צריך למימר סנדל ש"ל בהמה ש"ל מחכת. ומל עץ אינו ראוי לכל הני דברים דמפרש בסמוך דדקך הואיל וראוי לשתות בו מים במלחמה. בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו. תימה מ"ל טומאת מדרס ותניא בתוספתא דכלים פרק כיפה [ג] סנדלים הם של מדס טומאת מדרס של מתכת וכל בהמה טמא מטמא אבל מן המדרס טהור: ולא בעיר של זהב. תור"ת מלמד שהיו עוסקין בכלי קונטרי [ד] דהא ממרי בפרק בתרא דסוטה (דף מט:) מתי מעורות כלות עיר של זהב ומשמע דעשוי הוא כעין עטרה ותע"ג דתמרי התם בפולמוס של מיטוס גזרו על עטרות תחניים וכלות והכא לא חמרו אלא בשבת [ה] תור"ת דדוקא לתחניים וכלות גזרו ולא לשאר בני אדם [ו]:

מתן

נט: במה אשה פרק ששי שבת

מאן דרכה למיפך בכלילא אשה חשובה. פומר ר״י דדוקא בכלילא שרי שמוחל הכא וכן רבי מלעזר דוקא בעיר של זהב אבל שאר מכשילי נשים אסורי אפי׳ למאה מטובה לאחר אבל שאר מכשילי בעיר של זהב לאחר מטובה מזו שאחר מכשילים מלינא דשמוחל מכ״ש כלילא אפילו לרבנן:

אאבנט של מלכים. שמלמדת הוא ומין להם אבנט אחר ה״נ שרי הני קמרנא למיפתא למלכותא היא ולא משלפא ומחויא **תרי** המיני לאמרת. לשון אחד אינו נגד מפסיק בינתים אבל תרי המיני זה על גב זה אסור ולא דמי לכמה מלכותים שאחד לוקח בשביל הקול אבל תרי המיני מה נגעת ים:

ומין לרך למגוז ומשוי הוא:

מנקטא פארי. פירוזי הפת ותכשיט הוא:

נזמי האף. וגומי הפתין שרו לכפי׳ בקונטרס ותע״ג דאמר לקמן [ד] הנעות יוצאות מחוטין שבאזניהן ואמר בגמ׳ דבל מיני לבעוצים אסירי דלמא משלפי ואזיל ומכשיט מינהו התם יומר קל ״ניעלס מגומי שהחוטין:

הא יש עליה חותם חייבת חטאת. לפיפיח קמיך [ב] דקתני בהדיא דמייבת **רבי** נחמיה ממשמע מתמת: **מטמא**. נגלה לר״י דבריבת מטהר גלא בעי למימר הכי אף אמר מותמה גלא דוקא אמר מותמה אהוא עיקר וכן משמע בהדיא בתוספתא דמסכת כלים [ג] דתניא בהדיא של מתכת ותותמה של אלמוג רבי נחמיה מטמא מטהר אהיה ר׳ נחמיה אומר בטבעת הלך אחר מותמה:

כדעבד ליה רבי עקיבא לדביתהו [ה] ת״ר לא חצא אשה בעיר של זהב ואם יצתה חייבת חטאת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים לא חצא ואם יצתה פטורה [ב] רבי אליעזר אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לבתחלה במאי קמיפלגי ר״מ סבר משוי הוא ורבנן סברי תכשיט הוא דילמא שלפא ומחויא ליה ואתיא לאתויי ור״א סבר מאן דרבה למיפך בעיר של זהב אשה חשובה ואשה חשובה לא משלפא ומחויא בלילא רב אסר ושמואל [א] שרי דאניסבא כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי דארוקתא מר סבר אניסבא עיקר ומר סבר ארוקתא עיקר רב אשי מתני לקולא [ב] דארוקתא דכולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי דאניסבא מר סבר דילמא שלפא ומחויא ואתי לאתויי ומר סבר מאן דרבה למיפך בבלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא [ג] א״ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב בלילא שרי [ג] אמרו ליה לרב אתא גברא רבה אריבא לנהרדעא ומטלע ודרש בלילא שרי אמר מאן גברא רבה אריבא [דאיטלע] [ד] לוי ש״מ נח נפשיה דרבי אפס ויתיב ר׳ חנינא ברישא ולא הוה ליה אינוש ללוי למיתב גביה [ו] וקאתי להכא ודילמא נח נפשיה דרבי חנינא ור׳ אפס בדקאי קאי ולא הוה ליה אינוש ללוי למיתב גביה וקאתי להכא אם איתא דרבי חנינא שכיב לוי לר׳ אפס מיכף הוה בייף ליה ותו דרבי חנינא לא סגי דלא מליך דבי הוה קא ניחא נפשיה דרבי אמר חנינא בר׳ חמא יתיב בראש וכתיב בהו בצדיקים [ז] ותגזר אומר ויקם לך וגו׳ דרש לוי בנהרדעא בלילא שרי נפיק עשרין וארבע בלילי מבולה נהרדעא דרש רבה בר אבוה במחוזא בלילא שרי ונפקו תמני סרי בלילי מחדא מבואה אמר רב יהודה אמר רב שמואל [ה] קמרא שרי איבא דאמרי דארוקתא ואמר רב ספרא מידי דהוה אטלית מוחבת ואיבא דאמרי דאניסבא ואמר רב ספרא מידי דהוה אאבנט של מלכים א״ל רבינא לרב אשי קמרא עילוי המיינא מאי א״ל [ו] תרי המיני קאמרת אמר רב אשי [ז] האי רסוקא אי אית ליה מפרחייתא שרי ואי לא אסור: ולא בקטלא: מאי קטלא מנקטא פארי: נזמים: [ח] נזמי האף: ולא בטבעת שאין עליה חותם: הא יש עליה חותם חייבת אלמא לאו תכשיט הוא ורמינהו [ט] תכשיטי נשים טבאים ואלו הן תכשיטי נשים קטלאות נזמים וטבעות וטבעת בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם ונזמי האף אמר רבי זירא לא קשיא הא ר׳ נחמיה הא רבנן דתניא [י] היא של מתבת וחותמה של אלמוג טמאה היא של אלמוג וחותמה של מתבת טהורה ורבי נחמיה מטמא שהיה ר׳ נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה בעול הלך אחר סמלוניו בקולב

מהו. ו״מ כמין מני עגול [י] עשוי כמין כלעים [ב] (ה) ותומות בו מפסחי מלוקה והפגם טלא לוחרה והוה של זהב לו״ה [ב]: **נזמי האף.** אבל נזמי החוטין מותרין לכתחלה לטרייחא לה מילתא למיתלי ותמוי מפי שחזיה מכוסות בקיטורין: **ולא בטבעת שאין עליה חותם.** קמי מתניתין לאם עליה לתכשיט הוא לה ומסוס לילמת משלפא וממויא הוא למיתסר: **הא יש עליה חותם חייבת חטאת.** ללמו מכשיט הוא והוי מסאוי: **נזמים.** נזמי האחין: **ובטבעת בין שיש בו.** לשומר וטבעת שממנו בין שיש עליה כו׳: **הא רבי נחמיה.** לאמר עיקר טבעת לדעמת לחותם הוא מיימ מעמת לחותם לאסה לאו מכשיט הוא לאין דרך לאסה לחותם ולשלוח בחוחים שאין מותם עשוי אלא לאסה גדול וממונה. והא דקתני מכשיט הוא רבנן לאמרי גופה של טבעת עיקר ולדעמת לטבעת נפקא לים וטבעת ולא מכשיט הוא: **טמאה.** לטבעת עיקר והוה ליה פשוטי כלי מכות: **היא של אלמוג וחותמה של מתבת טהורה.** לסוה ליה פשוטי כלי עץ: **הלך אחר סמלוניו.** ואם של מכות אם עמא: **סמלוניו.** העול שלאסה לא היה פנוס כשלוח אלא חלק ועוקבים בו שי נקבים ודיניהם כעובי עוקב הסוד ומוחקין אהן שמי יחמות וסם סימלונין: נקולב

כדעבד ליה ר׳ עקיבא לדביתהו. מסקנא נדליס (דף נ.): **כלילא.** על פלמחה היא קומרמו מחון לאון יש שכולו טם וסו שקורין לימ״ל ויש שעושין ממכי טווי עם הזהב שקורין פרינ״ש: **דניסבא.** טם העשוי כולו ממסקת לסיינו וסו כסף דבר סניסך: **דאסיר.** מגו לחשיב גזירה לדלמא שלפא וממויא: **דארוקתא.** לטועה שמלויירת מהב ומלבנים טוטות: **אניסבא.** לאים ליה [ב] עיקר וממויא ליה ומי סבר מרוקמא הוא עיקר דידיה ולא משיב ליה [ז] ולא ממויא ליה: **כולי עלמא לא פליגי דשרי.** למרוקמא עיקר: **בפירוש אמרת לן** משמיה דרב. לפי מניך קודם שסמת מלמודך [ו]: **בלילא שרי.** מלמת דרב אפי עיקר למוקי פלוגמא בדמיסקא אלא מרוקמא מודה רב ואיבא לאוקמי לדילים מרוקמא: **גברא רבה אריבא ומטלע.** לוי מיטלע לאמר קיבס קמיס דרבי [ח]: **נח נפשיה דרבי אפס.** במסקת כמוסת בהוסף (קנ:) מלמיין דבי אביב רבי אמר לקמן ולא קיבל מיגא בר ממא יבא בלמא ולא קיבל עליו רבי מיגא אביב רבי אפס בפא גדול ממנו אפי אביב (ג) ויתיב רבי אפס בריצא ומסוך אביב רבי מיגא מסוב לא נגנם למא מדלמו ואיבא יבא במון ומסוס כמוסו יבא לו לוי מלמי: **וקאתי להכא.** מלא אית ליה רבי מיגא גדול ממנו אפי אביב (ג) ויתיב רבי אפס בריצא ומסוך אביב רבי מיגא מסוב לא נגנם למא מדלמו ואיבא יבא במון ומסוס כמוסו יבא לו לוי מלמי: **לוי לרבי אפס מיכף הוה בייף ליה.** אביב רבי [ט] זקן ממנו: **קמרא.** לאמנו מסוב ים אמוסין מומו לעוסה מבמוסו [י] זאב ואבים קמיעות בו: **מידי דהוה אטלית מוחבת.** לסוי מכשיט ושריא ולממלף ומסוי ממי לא מייסין בלין דלך לסמיר מזולו בסוק ויפלו בגדיו: **אאבנט של מלכים.** אעפו כולו לניסבא [יא] **וכל שכן אם מלכים.** אעפו כולו לרוסס לו: **תרי המיני קאמרת.** הא ולמי מלמוי הוא ומסוי לאון מלמידי דניסו לו: **רסוקא.** מהיכא דמיסקא הוא עיקר ואיבא דאמרי מרוקמא עיקר. ר״ח דאמרי מרוקמא עיקר [יב] ר״ח דאמרי מרוקמא עיקר [יב] ר״ח דאמרי מרוקמא עיקר [יב]

ובהיותם תלמידי רבי עקיבא, הרי בודאי שהיו אנשי אמת, שעבודתם היתה באמיתיות ובפנימיות שהחדירה כל תוך־תוכם, באופן שדוקא דרכם נראתה להם הנכונה באמת, ומי שלא הגיע למדריגה זו הרי, לפי דעתם, חסר הוא בשלימות. והיות שהיו תלמידי ר' עקיבא שאמר "ואהבת לרעך כמוך — זה כלל גדול בתורה", לא הסתפקו בזה שכל אחד בעצמו הלך מחיל אל חיל בדרכו העולה בית א־ל, אלא השתדלו גם כן להשפיע על חבריהם שגם הם יעבדו את השם באופן זה דוקא, ואלה שלא קיבלו הדבר — לא יכלו לנהוג בהם כבוד ככל הדרוש מתלמידי רבי עקיבא.

מהאמור מובן שסיפור הגמרא בנוגע לל"ג בעומר מלמדנו איך צריכה להיות הנהגת כל אחד ואחד מאתנו, וההוראה היא בשלשה ענינים:

א) עבודת השם, לימוד התורה וקיום המצוות, מצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחברו, צריכה להיות עבודה תמה ואמיתית ובחיות המחי' את כל האדם והנהגתו היום־יומית.

ב) זה כולל כמובן ופשוט מצות ואהבת לרעך כמוך, שגם אותה צריך לקיים בחיות ובשלימות הכי גדולה.

ג) ויחד עם האמור צריך וחייב אדם להביט בעין יפה על כל שומר תורה ומצוה ולנהוג בו כבוד גדול, אם אפילו דרכו היא לא דרכו הוא; כיון שעובד ה' הוא וההפרש הוא רק — שזה עובד מצד אהבת השם וזה מצד יראת השם, וכו'.

ועוד לימוד כלול בסיפור האמור, שאפילו כשפוגשים מישהו שעדיין לא הגיע לעבודת השם כדבעי, צריך לנהוג כבוד גם בו, בהתאם להוראת

אנשי אמת: להעיר אשר רע"ק גלגול (ואותיות) יעקב (ראה שער הגלגולים הקדמה לו) ואביר יעקב אותיות רבי עקיבא (ל"ת להאריז"ל פ' ויחי), ומן **שית** מילי **איעתר** (נדרים נ, א) והי' דורש ווי"ן (יבמות סח, ב. וראה שם תוד"ה כמאן בסופו). (כוונות האריז"ל **וכו'**. — הובאו בילקוט ראובני פ' וישב. **וש"נ**). ויעקב מדתו אמת, ואות ו — אות אמת (זח"ג ב, א).

שאמר ואהבת כו': ספרא קדושים (יט, יח) הובא בפרש"י שם. וראה תניא פ' לב.

עבודה תמה: שאין צורך לעוד עבודה לאח"ז (יומא כד, א), ועיין תניא ספי"ג, ספט"ו.

מחיל אל חיל: תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ה ס"א. וש"נ.

היה נוטל פרק שלישי סוטה כא.

הן תהיי ארכא לשלותיך וכתיב [א] בלא ממא על נבוכדנצר מלכא וכתיב [ב] לקצת ירחין תרי עשר. למעמ תלה לו הזמות ר"ג מדמ: לעולם. ממתי דקמני ג' שנים ר' ישמעאל היא: ישבה קרא דאמר ותני. שומה בהמלכת זמן כלומר מקרא כתוב שהקב"ה מתירץ זמן עד ג' פעמים הלכך הוו להו ג' שנים: דלא מפקיד דינא עלייהו. לין מהכרין מן השמים לפקוד עוונות עליהם בעולם הזה לגבל מיצרהל ממהרין ליפרע בעה"ז ומדקדקין מחייהם: זכות דמאי. מגיהה כל ק"ן: זכות דתרומה. שהיתה עוסקת בתורה: הא לא מפקדא. לכתיב ולממדם לוחם לת בניכם (לכתיב יח) ולא לת נעוריכם [ג] וכיון דלימה מלוה לין שכרה גדול כמלוה ועושה: היא תשיחך. תלין בעצך לת זכותך: פחתים. גוומות: נזדמנה לו אבוקה של אור. כך זכה לקיים מלוה ניל ממקלם פוטעניות: ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטין. שלכך לילך בלילה לן יפגעו בו לכתיב תשת חושך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער (תהלים קד): הגיע עמוד השחר. ולף כלן זכה לתורה ניצל מן המטע ומן הסיורין: ועדיין אינו יודע בה. שמא יכפנו יכלו ליכטל ויסיב [ד] עליו יה"ל ופוטעות: הגיע לפרשת דרכים. ומס הכיל לת דרכו ולף כלן הגיע ליום המיתה ולא פירש מן התורה עד יום מותו ניצל מכולן והכי מפרש לה לקמיה: עבירה מכבה. שכך מלוה: ואין עבירה מכבה. שכך מי שעסק בתורה קודם לכן ולמה מלוה לה מגנה ולא כולי האי: לכבות את האהבה. זו תורה דכתיב (שיר ג) הביאני לל בית היין ודגלו עלי להבה יין קוד [ה]: אמר רב יוסף. לעולם מגינה על [ו] הסיורין הרבה ומלי לינה מגינה דקלמר (ג) ת"ק מן המטע שלא יתקפנו יה"ל קלמר: מצוה בעידנא דעסיק בה. והיינו לפי שעה לומר מגנת מן הסיורין ומגלת מיה"ל שלא יכשילנו למטע: בעידנא דלא עסיק בה. מסנגמר המלוה ולינו עסוק בה לגוני מגנת מן הפוטעות לגלו לת מגלת ודקתני בברייתא כהלכה וכמשפט הגיע לפרסת דרכים כלומר זכה לכך ניצל מכולן: לאמר אלהים עזבו. לך היו מוומרים עליו לגלסם עזבו שבא על לשת איש ואין מנעלין עליו רדפו ומפסוהו כי אין מציל אילנו שהעבירה כמה זכיותיו: לא יראה בך. עבירה ואם ילמה ושב מלמרין: שמעון אחי שזריר. מגת הוא במשנה קמייתא דזבמים ולמד תורה על ידי לחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שילמלון בזכות למודו של מעמון לכך הוא נקרא על שם עזריה לחיו ויהן למד ע"י הנסיון שהי' מפרנסו: הלל עסק בתורה. מתון עוני כדלמר ביומא ט) בשמיהו שנאמר ושם רשעים ירקב ואומר פי' ר"ג שפי' ושבנא דתרי שבנא הוו שבנא הסופר צדיק היה כדכתיב לך בא אל הסוכן הזה ואל שבנא אשר על הבית. וכתיב ויצא אל אליקים אשר על הבית ושבנא הסופר כשיצאו אל רבשקא. אלמא אחר היה שבימי שבנא הראשון לא היה אליקים על הבית. ומיהו אומר הר' אלחנן דשבנא הראשון ושבנא אשר על הבית אחד הוה והא דכתיב אליקים אשר על הבית הינו שסופר היה על הבית[ז].

מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא. ותימה מאי הא דקתני בברייתא תלה לת המלוה בגר מה גר הינה מגינה הלא לפי שעה לף מלוה הינה מגינה הלא לפי שעה לי מילר הרע הינה מגינה כלל לי מן הפוטעות מגינה לעולם ותורה גמי לימה תלמה הכתוב בלור משום דמגינה לעולם לי מן הפוטעות מלוה גמי מגנת לעולם ולי (ג) מילר הרע דמגלה הא לא מגלה הלא לפי שעה:

זה תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. תימה והיכי ניעול מכולן והלא לא ניעול מילר הרע בעידנא דלא עסיק בתורה וי"ל סתם תלמיד חכם תורתו חומנתו ועוסק בה ומהרהר כל שעה ולינו הולך ד' למות הלא תורה [ב]:

והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה. תימה והא לגמר לעיל בין לרב יוסף בין לרבה מלוה לגוני מגנת מן הפוטעות לפילי בעידנא דלא עסיק בה ועבירה מכבה מלוה לגו מלהגין מן הסיורין קלמר הלא מליטול שכר לעתיד לבא כמו שפרש"י: כן בהתהלכך תנחה אותך וגו' בהתהלכך תנחה אותך זה העוה"ז כשבבך תשמור עליך זו מיתה והקיצות היא תשיחך לעתיד לבא משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה ומתירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן (ו) הליסטין ואינו יודע באיזה דרך מהלך נזדמנה לו אבוקה של אור ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ועדיין מתירא מחיה רעה ומן הליסטין ואינו יודע באיזה דרך מהלך [ה] כיון שעלה עמוד השחר ניצל מכולן ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך הגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם ד"א עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה שנאמר [ז] מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה א"ר יוסף מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מגנא ומצלא מתקיף לה רבה [ח] אלא מעתה דואג ואחיתופל מי לא עסקי בתורה אמאי לא הגינה עליהו אלא אמר רבא תורה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה מגנא אצולי לא מצלא רבינא אמר לעולם זכות תורה ודקאמרת אינה מצוה ועושה נהי [ט] דפקודי לא מפקדא באגרא [י] דמקרין ומתניין בניהו ונטרן להו לגבריהו עד דאתו מבי מדרשא מי לא פלגאן בהדייהו מאי פרשת דרכים א"ר חסדא זה ת"ח ויום מיתה רב נחמן בר יצחק אמר זה ת"ח ויראת חטא מר זוטרא אמר זה ת"ח דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא ד"א עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה א"ר יוסף דרשוה דואג ואחיתופל הכי לא דרפו בתר דוד מאי דכתיב [יא] לאמר אלהים עזבו וגו' מאי דרוש [יב] ולא יראה בך ערות דבר וגו' והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה מאי [יג] בוז יבוזו לו אמר עולא לא כשמעון אחי עזריה ולא כר' יוחנן דבי נשיאה אלא כהלל ושבנא דכי אתא רב דימי אמר הלל ושבנא אחי הוו הלל עסק בתורה שבנא עבד עיסקא לסוף א"ל תא נערוב וליפלוג יצתה בת קול ואמרה [יד] אם יתן איש את כל הון ביתו וגו':

אומר רשעים גמורים כלומר למחי לת תלילתו מן העבירות: לעולם זכות תתירה. ולת שעוסקת בתורה תלת שעוסקת בגמה ובצדקה שיעסקו: דמקריאן ומתניאן. שעוסקות על ניניהן להשלין לבית הספר לקרות מקרא ולשנות משנה: ונטרן לגבריהו. וממתינות לבעליהן שיצלין לעיר שמרת לעמוד עמהם: מאי פרשת דרכים. מהו מדמה להגיע לפרשת דרכים להת מבוקה היינו מלוה עמוד השחר היינו תורה תלת פרשת דרכים מהי היא: יום המיתה. והוא תלמיד חכם ביום מותו וילע שלת פירש לפרוק מעליו עול תורה: ויראת חטא. זכה לירלת חטא שמר שזכה למורה ניעל מכולן שהתורה מלמדתו דברי מלוה ודברי חיסור וממה שהוא צריך לפרוש וילמת חטא מונעו מלמדוף שמרי יכלו: דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. וה"ק עלה עמוד השחר ניעול מן המיה כי' זכה לתורה ניעול מיה"ל ומן המטע ועדיין אינו יודע באיזו דרך מהלך אם יזכה שיסייעהו מן השמים להתקבל דבריו בין מבריו להורות כהלכה וכמשפט הגיע לפרשת דרכים כלומר זכה לכך ניעול מכולן: לאמר אלהים עזבו. לך היו מוומרים עליו שלמים עזבו שבא על לשת איש ואין מנעלין עליו רדפו ומפסוהו כי אין מציל אילנו שהעבירה כמה זכיותיו: לא יראה בך. עבירה ואם ילמה ושב מלמרין: שמעון אחי שזריר. מגת הוא במשנה קמייתא דזבמים ולמד תורה על ידי לחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שילמלון בזכות למודו של מעמון לכך הוא נקרא על שם עזריה לחיו ויהן למד ע"י הנסיון שהי' מפרנסו: הלל עסק בתורה. מתון עוני כדלמר ביומא ט) בשמיהו שנאמר ושם רשעים ירקב ואומר פי' ר"ג שפי' ושבנא דתרי שבנא הוו שבנא הסופר צדיק היה כדכתיב לך בא אל הסוכן הזה ואל שבנא אשר על הבית. וכתיב ויצא אל אליקים אשר על הבית ושבנא הסופר כשיצאו אל רבשקא. אלמא אחר היה שבימי שבנא הראשון לא היה אליקים על הבית. ומיהו אומר הר' אלחנן דשבנא הראשון ושבנא אשר על הבית אחד הוה והא דכתיב אליקים אשר על הבית הינו שסופר היה על הבית[ז].

חשק שלמה
על תוספות שאנין

ב) ע"ש ושמגא ומ"ש והא שמגא לשני היה ולא משקקין כשמיה וכי ולומר ר"י למכי שמגא הוי ומכר.

תוספות שאנין

בעי גבי מפץ דהחם ארצטרוך קרא במפץ לומר דבעי במינו ת"ג כתיב מזכר לד' דבעי במינו). עמר במחצתו ומחצי מחצתו ומחצי מי כיו ג' מחנות למעט מן הקלעים ממנה שביעה והלוים יחני סביב למשכן שעניה זה ממנה לוים ומשם לוי היה וקמלר עמי ב) ל"ה: ואשכח קרא דאמר ותני. פי' בהמלכת זמן לכלומר דקתני כתיב בהמלכ"ש מלרין זמן על ג' פעמים הלכך הוו ל' ג' שנים: דלא מפקד דינא עלייהו. ולף ממהכרין מן השמים לפקוד עוונות עליהם בעולם הזה לגבל מיצרהל ממהרין ליפרע בעה"ז ומדקדקין מחייהם: זכות דמאי. מגיהה כל ק"ן: זכות דתרומה. שהיתה עוסקת בתורה: הא לא מפקדא. לכתיב ולממדם לוחם לת בניכם (לכתיב יח) ולא לת נעוריכם [ג] וכיון דלימה מלוה לין שכרה גדול כמלוה ועושה: היא תשיחך. תלין בעצך לת זכותך: פחתים. גוומות: נזדמנה לו אבוקה של אור. כך זכה לקיים מלוה ניל ממקלם פוטעניות: ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטין. שלכך לילך בלילה לן יפגעו בו לכתיב תשת חושך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער (תהלים קד): הגיע עמוד השחר. ולף כלן זכה לתורה ניצל מן המטע ומן הסיורין: ועדיין אינו יודע בה. שמא יכפנו יכלו ליכטל ויסיב [ד] עליו יה"ל ופוטעות: הגיע לפרשת דרכים. ומס הכיל לת דרכו ולף כלן הגיע ליום המיתה ולא פירש מן התורה עד יום מותו ניצל מכולן והכי מפרש לה לקמיה: עבירה מכבה. שכך מלוה: ואין עבירה מכבה. שכך מי שעסק בתורה קודם לכן ולמה מלוה לה מגנה ולא כולי האי: לכבות את האהבה. זו תורה דכתיב (שיר ג) הביאני לל בית היין ודגלו עלי להבה יין קוד [ה]: אמר רב יוסף. לעולם מגינה על [ו] הסיורין הרבה ומלי לינה מגינה דקלמר (ג) ת"ק מן המטע שלא יתקפנו יה"ל קלמר: מצוה בעידנא דעסיק בה. והיינו לפי שעה לומר מגנת מן הסיורין ומגלת מיה"ל שלא יכשילנו למטע: בעידנא דלא עסיק בה. מסנגמר המלוה ולינו עסוק בה לגוני מגנת מן הפוטעות לגלו לת מגלת ודקתני בברייתא כהלכה וכמשפט הגיע לפרשת דרכים כלומר זכה לכך ניצל מכולן: לאמר אלהים עזבו. לך היו מוומרים עליו שלמים עזבו שבא על לשת איש ואין מנעלין עליו רדפו ומפסוהו כי אין מציל אילנו שהעבירה כמה זכיותיו: לא יראה בך. עבירה ואם ילמה ושב מלמרין: שמעון אחי שזריר. מגת הוא במשנה קמייתא דזבמים ולמד תורה על ידי לחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שילמלון בזכות למודו של מעמון לכך הוא נקרא על שם עזריה לחיו ויהן למד ע"י הנסיון שהי' מפרנסו: הלל עסק בתורה. מתון עוני כדלמר ביומא ט) בשמיהו שנאמר ושם רשעים ירקב ואומר פי' ר"ג שפי' ושבנא דתרי שבנא הוו שבנא הסופר צדיק היה כדכתיב לך בא אל הסוכן הזה ואל שבנא אשר על הבית. וכתיב ויצא אל אליקים אשר על הבית ושבנא הסופר כשיצאו אל רבשקא. אלמא אחר היה שבימי שבנא הראשון לא היה אליקים על הבית. ומיהו אומר הר' אלחנן דשבנא הראשון ושבנא אשר על הבית אחד הוה והא דכתיב אליקים אשר על הבית הינו שסופר היה על הבית[ז].

מכוסרת השי"ם עם הוכיפות

ב) [נכלות דף יז.], ג) קידושין כט:, ג) ער' מגילה כח., ה) סנהדרין קו:, ה) עיין תוס' שבת יב: ד"ה שבנא וימא לח: ד"ה דלא וכתובות קד: ד"ה שני.

הגהות הב"ח

(ב) גמ' הליסטים כ"ל וכן בכל העתוד: (ג) רש"י ד"ה למכי כי יוסף וכו' דקתמר בלישנא קמא: (ג) תוס' ד"ה מגנה וכו' ומ' דמצלא מיצר הדע לף מגלה:

גליון השי"ם

גמ' ביון שעה"ה עמיד השחר. עיין פסחים ג ע"ל נרש"י ד"ה בכי טוב:

תורה אור השלם

א) כֹּלֹא מִמָּא עַל נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא:
[דניאל ה, כה]

ב) לְקֵצַת יַרְחִין תְּרֵי עֲשַׂר עַל הֵיכָל מַלְכוּתָא דִּי בָבֶל לְהַלָּךְ תַּהֲוֵה:
[דניאל ה, כו]

ג) מֵה אָמַר יְיָ עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי אֱדוֹם וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל רָדְפּוֹ בַחֶרֶב אָחִיו וְשִׁחֵת רַחֲמָיו וַיִּטְרֹף לָעַד אַפּוֹ וְעֶבְרָתוֹ שָׁמְרָה נֶצַח:
[עמוס א, יא]

ד) כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוּסָר:
[משלי ו, כג]

ה) בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אִתָּךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וְהָקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָ:
[משלי ו, כב]

ו) מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הון בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בוֹז יָבוּזוּ לוֹ:
[שיר השירים ח, ז]

ז) לֵאמֹר אֱלֹהִים עֲזָבוֹ רִדְפוּ וְהַפְּשׁוּהוּ כִּי אֵין מַצִּיל:
[תהלים עא, יא]

ח) כִּי יֵשׁ אֶלְוֹהַּ מְתַהֵלֵּךְ בְּקֶרֶב שְׁדֵמָתְךָ לְהַצִּילֵךְ וְלָתֵת אֹיְבֵךְ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ:
[דברים כג, טו]

לקוטי רש"י

הן תהיי ארכא לשלותיך. מולי מהא שהות לשלומך שלא תמהר סרעה לבא ומה לאה דעיל למיפי עמה טיעה לנבוכדנלר לאה שלמל עניים שפלי גולה מחזיקין על הפתחים והשיתו עמה למנעם ממר לו עניים אלו שהגלימם רעשים הם מולפרנסם וכן עשה פתם מולפרנסיו והיה מפרנסם כל י"ב מדם [דניאל ד, כח].

בלא ממא. כל הפחתין סגיע על נבוכדנלר [שם, כה]. **כי נר מצוה ותורה אור.** כמו שהאור מאיר לעולם ממיל כך המלוה ועומדת לעולם לל המד וחכות מלוה לפי שעה כאור הנר [משלי ו, כג]. **בהתהלכך.** בחיין. **תנחה אותך.** כמו מהנחיך. **בשכבך.** בקבר. **והקיצות היא תשיחך.** לתחיית המתים לעתיד בחין. **היא תשיחך.** תלין בעדך [שם, כב]. **הברקנים.** ברלל"ש בלע"ז [שופטים ח, ז]. **פרשת דרכים.** מקום שמני דרכים מתפרדין [שבת סו:]. דרך פורס לכאן ולכאן [פירוש נב:]. שהיו שני לרכים מפולגים [מכות י:]. **דואג.** מגיר הרועים וגדול שבאומות [בילה ט: ועיי"ש]. **ונטרן להו לגבריהו.** ממתינות לבעליהן [תהלים עא, י]. **שבעון אחי עזריה.** נכלל בעניה [שמות כג, ה]. על שם שעזריה עסק בפרקמטיא [ויקרל לוכרי שמעון אחי בשעה שהיה עוסק בתורה ויהי מלך בעזריה ובשעה שהיה מלך בעזריה היה עוסק בתורה שנאמר ויהי ביום וגו' ובעזריה כתיב ויעש הישר בעיני ה' וגו' ובדברי הימים כתיב ויהי לו חיל לעשות מלחמה וגו' (דה"ב כו, ז)]. **אם יתן איש את כל הון ביתו.** מגיר שלא יחשוב לעלות בדעתו לקנות על שמו שלמה על ידו [ובחיים ב:]. **בוז יבוזו לו.** כל מלה שהקב"ה יכיח לינו מעיד שכך נעשה יכמלו מתרפקת על דוחה [שה"ש ח, ז].

הודפס מאתר אוצר החכמה

היה קורא פרק שני ברכות יז.

בפמליא של מעלה. מתורת ארי המתות שכשהשרים של מעלה יש מגר מיניהם מיקף יש קטנה בין המתות כדכתיב ועתה נשוב להלחם עם שר פרס (דניאל י): ובפמליא של מטה. מתורת התכמים: בקרן אורה. מוית תורה: ומי מעכב. שמין תמו עושים לנוך: שאור שבעיסה. יכר הרע שבלבנו המחמילנו: איני בדאי. לא היימי תשוב והגון להיות נוכר: ועכשיו שנוצרתי. מה תשיבותי הרי אני כאילו לא נולרתי: ק"ו. שכמיתתי עפר אחי: מרק. כלה ותהם[ד]: כי הוה מסיים ספרא דאיוב. על שם שאיוב נפטר בשם טוב: מרגלא בפומיה.

ונפשי בעפר לכל תהיה. מה לעולם אין אדם מקבל כליה כן יהי רצון שזדעי לא יכלה לעולם כמו שהוא לומר[ו] והיה זרעך כעפר האדץ: **אני** בריה וחברי בריה. כלומר יש לו לב כמוני להבחין בין טוב לרע: **העושה** שלא לשמה נוח לו שלא נברא. ות"ת האומר רב יהודה אמר רב פרק מקום שנהגו (ד' נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה וי"ל דהכא מיירי שאינו לומד אלא לקנאר תבריו והתם מיירי שלומד ע"מ שיכבדוהו[ב]:

בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ובין התלמידים העוסקים בתורתך בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה וכל העוסקין שלא לשמה יהי רצון שיהו עוסקין לשמה. ר' אלכסנדרי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו איכא דאמרי הא רב המנונא מצלי לה ור' אלכסנדרי בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם. רבא בתר צלותיה אמר הכי[ג] אלהי עד שלא נוצרתי אני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי עפר אני בחיי ק"ו במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא אחטא עוד ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא ע"י יסורין וחלאים רעים והיינו וידוי דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי. מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי[ד] אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי ותצילני מפגע רע מיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם[ה] יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא בתר דמצלי אמר הכי[ו] רבון העולמים גלוי לפניך בזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתיו לפניך על גבי המזבח ותרצני. ר' יוחנן כי הוה מסיים[ז] ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה[ח] טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו. מרגלא בפומיה דר"מ גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתי תורתי נצור תורתי בלבך ונגד עיניך תהיה יראתי שמור פיך מכל חטא וטהר וקדש עצמך מכל אשמה ועון ואני אהיה עמך בכל מקום. מרגלא בפומיהו דרבנן דיבנה אני בריה וחברי בריה אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתו בשדה אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתו כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתו ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט[ט] שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם עדום ביראה ואפילו עם נכרי בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא מקובל על הבריות אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק. מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובועט באביו ואמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין שנאמר[י] ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם לעושים[יא] לא נאמר אלא לעושיהם לעושים שלא לשמה וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. מרגלא בפומיה דרב [לא כעולם הזה העולם הבא][יב] העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה וריבה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר[יג] ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו: [יד] גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנא'[טו] נשים שאננות קומנה קולי בנות המחות האזנה אמרתי א"ל רב לר' חייא נשים במאי זכיין[טז] באקדוני בניהו לבי בנישתא ובאתנוי גבריהו בי רבנן ונטרין לגבריהו עד דאתו מבי רבנן. כי הוו מפטרי רבנן מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חנינא אמרי ליה[יז] הכי עולמך תראה בחייך ואחריתך לחיי העולם הבא ותקותך לדור דורים לבך יהגה תבונה פיך ידבר חכמות ולשונך ירחיש רננות עפעפיך יישירו נגדך עיניך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כזוהר הרקיע שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים ופעמיך ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין. כי הוו מפטרי רבנן מבי רב חסדא ואמרי לה מבי ר' שמואל בר נחמני אמרו ליה הכי[יח] אלופינו מסובלים וגו' אלופינו מסובלים רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר אלופינו בתורה ומסובלים במצות וחד אמר אלופינו בתורה ובמצות ומסובלים ביסורים

אין

מסורת הש"ס עם הוספות

ס) [יומא פו:], 3) ממות דף קי. לעיל ס: [וש"נ], ג) סוטה דף כא., 7) עיין דניאל ט כד, ה) [דף קי.], ו) תהלים נז יא, ז) תהלים קה ה, ח) עיין פ"א ה"ב ולכאורה כוונת רש"י לירושלמי זה, ט) וכן תרגם אונקלוס ועיין רש"י בחומש שם, י) בראשית כה יד, כ) [וע"ע תענית ז. מוספות ד"ה וכל העוסק ומוס' פסחים נ: ד"ה וכלן ומוס' מיר כג: ד"ה שממון ומוס' סוטה כג: ד"ה לעולם].

גליון הש"ס

ברש"י ד"ה אני בריי. וכן חברי עם הארץ. ע' סוכה דף לט ע"ג מוס' ד"ה הלוקח:

ליקוטי רש"י

טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו. יפה למת שם טוב משמן טוב. ויום המות טוב הסם מיום הולדו לכך הוקש שם טוב לשמן יותר משאר משקין שבשמחת חתן נותן לתוכו מיס והוא לף ועולה ויורד אבל שאר משקים אתה נותן למוכן מיס והם נוללים. טוב שם משמן טוב. שמן טוב יורד למעה שבשמחת (תהלים קלג, ג) כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן. שם טוב עולה למעלה שבשמחת (ברמות יב, ג) ותגדלה למך. שמן טוב לשעה ושם טוב לעולם שבשמחת (תהלים עב, יז) יהי שמו לעולם שמן טוב יוכך לשעה מקיטון לעוקלין ולא יומר ושם טוב לנוף העולם. אמר ר' יהודה בריי שימון מינו בעלי שמן טוב ונכנסו למקום המיס ויללו ברופים והם נדל ותמיהות שבשבתו בשמן המשחה ומלינו בעלי שם טוב שנכנסו למקום המיתה ויללו מיס מנויה מיפלל ומוציאים שיללו מכבשן האש. יום המות מיום הולדו. ולולה מניס אין הכל יודעין מה היה מתה בשמלקה הנפר וכן מהכן בעמוד ענן וכן משה בשן [קהלת ז, א]. אחד המרבה ואחד הממעיט. לעניין קרבנות שניהם שלמי עמות (קי.) נאמר (ויקרא ג) בעולה בהמה היא ניחוח ובשמחה היא ניחוח (שם ג) ללמדך שאחד המרבה וכו' [לעיל ח:]. אחד המרבה. להביא קרבנות [מנחות קי.]. לשמה. משום דכתיב וזו ה' אלהי ולא כדי להקריב רבי [תענית ו.]. שהכל כל כוונתך לשמים [נדרים סב.]. באקדוני בניהו לבי בנישתא. שהוזמנות על ניהן להשלח נשים הספר לקרוא מקרא ולשנות משנה. ובאתנוי לגבריהו. וממתינות לבעליהן שיוכלין לעיר תחרת ללמוד תורה [סוטה כא.].

עין משפט נר מצוה

מה א טור ושו"ע או"ח סי' קכג סעיף ג פהגה:
מו ב טור ושו"ע שם מקפה סעיף ד:
מז ג ממ' פ"ח מהלכות דעות הלכה ז:
מח ד ממ' פ"ח מהל' תשובה הלכה ג:

רב נסים גאון

ועפעפיך יישירו נגדך. איתי' מפרש במסכתא מגילה בפרק הקורא את המגילה למפרע (דף יח) אמר לי' רמי בר [חמא] לרבי ירמיה מדיפתי מאי (משלי ד) ועפעפיך יישירו נגדך אמר ליה אלו דברי תורה שכתוב בהן (שם כג) התעיף עיניך בו (ישרים) [אפילו הכי מיושרין] הן אצל ד' מאיר:

תורה אור השלם

א) יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגֹאֲלִי: [תהלים יט, טו]

ב) טוֹב שֵׁם מִשֶּׁמֶן טוֹב וְיוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ: [קהלת ז, א]

ג) מַעֲנָה רַךְ יָשִׁיב חֵמָה וּדְבַר עֶצֶב יַעֲלֶה אָף: [משלי טו, א]

ד) רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת יְיָ שֵׂכֶל טוֹב לְכָל עֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: [תהלים קיא, י]

ה) וְאַל אֲצִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: [שמות כד, יא]

ו) נָשִׁים שַׁאֲנַנוֹת קוּמְנָה קוֹלִי בָּנוֹת בִּטְחוֹת הַאֲזֵנָה אִמְרָתִי: [ישעיה לב, ט]

ז) אֲלוּפֵינוּ מְסֻבָּלִים אֵין פֶּרֶץ וְאֵין יוֹצֵאת וְאֵין צְוָחָה בִּרְחֹבֹתֵינוּ: [תהלים קמד, יד]

הגהות וציונים

ט] [גי' ע"ר א"ר יוחנן כי הוה מסיים ר"מ ספרא דאיוב] (גליון): י] [ישיב כצ"ל] (גליון): יא] ס"א דיעבדיהם לא נאמר אלא לעושיהם (גליון) כ"ה בדפו"י ובכת"י וכ"ה בתוס' סוטה כב ע"ב ד"ה לעולם, ולפנינו הגה ע"פ המהרש"ל: יב] לפי דברי הפני יהושע והצל"ח רב אמר מימרא זו גדולה הבטחה וכו' עיי"ש, ובכת"י ובע"י הגיהוסא תגי רבנן גדולה וכו', וברייתא היא: יג] בכת"י ל"ג "ליה" וכן משמע מרש"י שכתב מפטרו רבנן "זה מזה" (מצוד דבש):

בתוס' ובחידושינו, וה"נ משמע בפרק כל שעה [פסחים כ"ה ע"ב] גבי גוהרקיא דערלה וכה"ג טובא וא"כ אמאי מוקי סתמא דתלמודא הכי במילתא דר"ג לאוקמי דוקא כמ"ד אנינות לילה דרבנן כיון דבלא"ה אתי שפיר אליבא דכו"ע. ויש ליישב דהתוס' משמע להו דאיסטניס דהכא קיל טפי מחולה שאין בו סכנה ומגונח וליכא אלא צערא פורתא ומש"ה אין להקל אלא דוקא היכא דאיכא תרי דרבנן דאנינות לילה דרבנן ורחיצה אפילו דיום הוא מדרבנן, כן נראה לי בכוונתן. מיהו כל זה לפי שיטת התוס' דמשמע להו דאבילות יום ראשון נמי לאו דאורייתא משא"כ לשיטת הסוברים שאבילות יום ראשון דאורייתא ומפיק לה מדכתיב ואחריתה כיום מר כדאיתא במ"ק (דף י"ט) [כ"א ע"א] לענין תפילין ע"ש וכדמשמע נמי מלשון הרא"ש בשמעתין ולפי"ז אבילות ואנינות דיום ראשון חדא מילתא היא דהא עיקר קרא לענין אנינות איירי ואם כן אי הוי סבר ר"ג דאנינות לילה דאורייתא והוי מוקי לה קרא דואחריתה כיום מר לענין לילה שלאחריו ואם כן מהאי טעמא גופא כל שכן דלילה ראשונה אסור משום אבילות כיון דיום אפילו לילה במשמע וממילא דאיסור רחיצה בלילה היה אסור מצד אבילות ומש"ה איצטריך לאוקמי בגמרא דר"ג כמ"ד אנינות לילה דרבנן משום דואחריתה כיום מר אין הלילה במשמע ולפי"ז אתי שפיר דאנינות לחוד ואבילות לחוד ולא שייך אבילות כי אם לאחר קבורה. ומכל שכן דאתי שפיר טפי לשיטת רבוותא קמאי שהביא הרא"ש ז"ל דכל שבעת ימי אבילות דאורייתא ומה שיש לדקדק בכ"ז בעיקר דברי הרא"ש ז"ל ובשיטת הפוסקים שהביא יבואר באריכות בקונטרס אחרון אי"ה ועיין בחידושינו בריש פרק קמא דכתובות [ד' ע"א] גבי בועל בעילת מצוה ופורש ומתוך מה שכתבתי שם יתיישבו קושיות התוס' ודו"ק:

דף יז ע"א

בגמרא רבי יוחנן כי הוי מסיים ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות סוף בהמה כו' ועליו אמר שלמה טוב שם משמן טוב. ונראה לי ביישוב לשון האגדה זאת דר' יוחנן כד מסיים ספרא דאיוב היה רגיל לעשות סעודת סיום כדאשכחן בשבת [ק"ט ע"א] דאפילו בסיום מסכתא הוי עבדי יומא טבא לרבנן ומש"ה פתח הוא בחכמה לפתוח באגדה זאת כדי להחזיק דבריו דאמר בסוף פרק השותפין [ט"ו ע"א] דאיוב מעולי גולה היה כו' ולאפוקי ממ"ד איוב מאומות העולם הוה ודייק לה רבי יוחנן מסוף ספר איוב ממש דכתיב וימת איוב זקן ושבע ימים וקרא מיותר הוא כיון שכבר אמר קודם לכן ויחי איוב אחרי זאת מאה וארבעים שנה ואע"ג דבאברהם נמי כתיב כה"ג לאחר שכתב מספר שניו הדר וכתב זקן ושבע הא דרשינן בב"ר בילקוט עלה דהאי קרא הדא דכתיב עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון כל מתן שכרן של צדיקים מתוקן להם לעתיד לבא, ולפי"ז ממילא דשייך האי דרשא גופא באיוב משא"כ אם נאמר דאיוב מאומות העולם הוי א"כ זקן ושבע ימים מיותר לגמרי ואי משום דאתא לאשמעינן שגם בזה נתן לו הקב"ה שכרו כדי לטרדו הא ליתא דהא לאו מתן שכר הוא כיון דסוף אדם למות כמו שסוף בהמה לשחיטה א"כ נמשל כבהמות נדמו ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו לנכות לו מעולם הבא בשביל כך אלא על כרחך דמישראל הוי, כן נראה לי:

שם מרגלא בפומא דרב העה"כ אין בו לא אכילה ולא שתיה כו' **אלא יושבין צדיקים כו' ונהנין מזיו שכינה כו'**. נראה דלשון מרגלא בפומיה משמע שהיה רב רגיל לומר כן היינו משום שיש תכלית מוסר גדול בזה שהרי שנינו בפרקי אבות [פ"ד הט"ז] התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין ובא רב להודיענו שטרקלין זה שהוא עה"ב אין בו ענין גשמי כלל וכל עניני היעודים הנמצאים במקרא שמורים על עניני גשמיים כאכילה ושתיה לא מיירי בעה"ב ממש שהוא הטרקלין אלא לימות המשיח אבל לעה"ב ממש עין לא ראתה כדאיתא בשבת והיינו ממש כמימרא דרב דהכא דעיקר עה"ב היינו שיושבים ונהנים מזיו שכינה, א"כ לפי"ז מה שצריך אדם להתקין עצמו בפרוזדור שהוא עה"ז היינו ע"י תורה וקיום המצות שע"י כך יזדככו כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו שהם כנגד תרי"ג מצות בזיכוך גמור כדי שיוכלו כל אבריו וגידיו הרוחנים ליהנות מזיו השכינה, ועל זה מייתי שפיר מקרא ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו ומתרגמינן וחדאין כאילו אכלו ושתו כמ"ש רש"י כאן. ולכאורה הדברים קשה לאומרן לדמות ראיית פני השכינה להנאת אכילה ושתיה וח"ו לומר כן, אמנם למאי דפרישית אתי שפיר שבא הכתוב לרמוז על זה הענין בעצמו שכמו שרמ"ח אבריו ושס"ה גידיו עיקר החיוני שלהם ע"י אכילה ושתיה שע"י כך מתעדנים כמו כן היו כל רמ"ח אברים ושס"ה גידין מזדככות בשעת מתן תורה ע"י קבלת התורה שהם תרי"ג מצות, כן נראה לי:

שם גדולה הכטחה שהכטיח הקב"ה לנשים כו' **אמר ליה רב לר' חייא נשי במאי זכיין באקרויי בנייהו כו'**. ולכאורה יש לתמוה דמאי קשיא ליה לרב מעיקרא נשים במאי זכיין הרי נצטוו על כרחך מצות לא תעשה כאנשים וכן בכל מצות עשה שאין הזמן גרמא עד שהוצרך לתלות באקרויי בנייהו כו' ועוד דנראה דאיהו מותיב ואיהו מפרק מדלא קאמר דמהדר ליה ר"ח לרב באקרויי בנייהו. והנראה לענ"ד בענין זה לפי שנראה בעליל בהא דאמר לעיל גדולה הבטחה הם ג"כ דברי רב עצמו שכ"ז הוי מרגלא בפומיה והכל סובב אל מקום אחד לפי מאי שפירשתי דהא דהוי מרגלא בפומיה הוא ענין מוסר שצריך אדם לזכך כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו בעה"ז על ידי קיום רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה כדי שיוכלו כולם ליהנות מזיו השכינה כדפרישית ומשום דלפי"ז לא שייך הך מילתא כי אם באנשים שמקיימים רמ"ח מצות עשה משא"כ בנשים כשתסיר מהם מצות עשה שהזמן גרמא כיון דפטורות ישארו אותן אברים פגומים ולא יוכלו ליהנות מזיו השכינה, ומש"ה מסיק רב במילתיה דאפילו הכי גדולה הבטחה שנתן הקב"ה לנשים וכדי לפרש דבריו אמר ליה רב לר"ח הני נשי במאי זכיין

והיינו כדפרישית ובהא מסיק שפיר באקרויי בנייהו ובאתנויי גברייא ונטרין כו' נמצא כיון שהן מסייעות לבעליהן ולבניהן ללמוד תורה לשמור ולעשות כל תרי"ג מצותיה הרי שיש להם שכר אפילו במצות עשה שלא נצטוו עליהם וכן בתלמוד תורה אע"ג שלא נצטוו עליהם ושכר תלמוד תורה כנגד כולם אפ"ה יש להם שכר בכולן וכדאשכחן דדריש ראב"ע ברפ"ק דחגיגה [דף ג' ע"א] בפרשת הקהל כדי ליתן שכר למביאיהם, כן נראה לי בישוב אגדות אלו:

דף יז ע"ב

בתוספות בד"ה רב שישא בריה דר"א וכו'. פר"ח כו' והלכה כרשב"ג כו'. ונראה שאין זה סותר למעשה דר"ג במשנה הקודמת במעשה דר"ג שקרא בלילה ראשונה שנשא וקי"ל מעשה רב, והיינו לפי מ"ש שם בשם הירושלמי דרשב"ג גופא מודה במי שנתמנה פרנס על הציבור דרשאי להחמיר ור"ג נשיא הוי, ואע"ג דלכאורה משמע שם בירושלמי להיפך בהא דמייתי ברייתא דתני חזקיה שכל מי שפטור מדבר ועושה נקרא הדיוט ובעי למיפשט מיניה דאם התחיל בסעודה אינו רשאי להחמיר ולהפסיק בתפלה ומקשה עלה ממתני' דהכא דקתני חתן אם רוצה לקרות קורא ומשני אנא פתר לה כר"ג ור"ג אמר איני שומע לכם כו' א"כ משמע לכאורה דר"ג פליג אדרשב"ג וכמו שפירש שם המפרש, אלא דלענ"ד בלא"ה אי אפשר לפרש כן דא"כ יהיו דברי הירושלמי סותרים זה את זה דהא ודאי ר"ג נשיא הוה וא"כ מנ"ל דפליג אדרשב"ג. ועוד אי סלקא דעתך דפליגי, דברייתא דחזקיה ודר"ג תנאי היא, דברייתא אתיא כרשב"ג, דא"כ תיקשי אכתי מאי מקשה מהך ברייתא דחזקיה אהנך אמוראי שהפסיקו סעודתן להתפלל ואכתי מאי קושיא דילמא אינהו נמי כר"ג ס"ל, אלא על כרחך צריך לפרש לשון הירושלמי בענין אחר דהא דמסיק אנא מוקי לה כר"ג היינו במאי דמשמע מיהו מדר"ג דק"ש בכוונה תליא מילתא ומש"ה שפיר קאמר ת"ק דמתני' דהכא דלאו דוקא ר"ג דנשיא היה אלא כל חתן שיודע בעצמו שיוכל לכוין רשאי ומש"ה לא מיקרי הדיוט כיון שמעיקר הדין כן הוא דבכוונה תליא מילתא, משא"כ לענין הפסקת סעודה ושאר דברים כה"ג דלא שייך האי טעמא שפיר יש לפסוק כי הך ברייתא דחזקיה דמי שפטור ועושה נקרא הדיוט, כן נראה לי נכון וברור בסוגיית הירושלמי ותו לא מידי:

סליק פרק שני

מי שמתו פרק שלישי

במשנה מי שמתו מוטל לפניו פטור מק"ש כו' ומכל מצות האמורות בתורה. כך הגירסא בגמרא שלפנינו וה"נ בברייתא דמייתי הש"ס בסמוך נמי גרס דפטור מכל מצות האמורות בתורה וכן לעיל בפרק שני (דף י"ד ע"ב) בברייתא דחופר כוך בקבר גרס נמי הכי וכמבואר שם בלשון התוס', מיהו רבינו יונה כתב דלא גרסינן במשנה דפטור מכל מצות האמורות בתורה ושכך נמי בירושלמי ובספרים מדויקים ומש"ה כתב שיש מפרשים דלתנא דמתני' לא מפטר אלא מהנך תלת משום דס"ל כשילא במסכת סוכה [כ"ו ע"א] דלית ליה דהעוסק במצוה פטור, ובסמוך אבאר שאי אפשר לפרש כן לא בתלמודא דידן ולא בתלמוד ירושלמי ואפשר דהיינו טעמא דרבינו יונה שלא נראין לו שיטת היש מפרשים, אלא דבדברי רבינו יונה עצמו שכתב דהא דלא גרסינן מכל מצות האמורות בתורה היינו משום דאתיא במכל שכן מהנך תלת, ואף שאיני כדאי מ"מ לענ"ד האי ק"ו פריכא הוא מתרי טעמי חדא דאיכא למימר דהא דפטור מהני תלת היינו משום דתליא בכוונה משא"כ בשאר מצות שאינן תלויות בכוונה איכא למימר דחייב, תדע דהא שילא ואינך תנאי דלית להו דעוסק במצוה כו' ואפ"ה מודו בהנך, מיהו בזה י"ל לפי שיטת התוס' והרא"ש בפרק הישן [סוכה כ"ו ע"א] וכמו שאבאר שם אי"ה במקומו אלא דאכתי אין כאן ק"ו כיון דאיכא למיפרך כדפרישית, [כג]ועוד קשיא לי טובא האיך מצינו למילף כל מצות האמורות בתורה מהנך תלת דילמא דוקא בהנך שהן מצות שהזמן גרמא ונשים פטורות מהם א"כ הו"ל מצות עשה שאין שוה בכל מש"ה העוסק במצוה פטור מהם משא"כ כל מצות שאין הזמן גרמא מנלן דפטורי דהא האי פירכא דעשה שאין שוה בכל אשכחן טובא בפ"ק דיבמות [דף ה' ע"א] גבי עשה ולא תעשה ובדוכתי טובא:

ואף דקושיא זו לאו עלה דרבינו יונה רמיא דאהא דפשיטא לן בכולא תלמודא דעוסק במצוה פטור מכל המצות שבתורה ומייתי לה בפרק הישן מק"ש ומפסח דתרווייהו זמן גרמא שייך נמי להקשות כן דאכתי מצות עשה שלא הזמן גרמא מנא לן אלא די"ל בכמה דרכים וכמו שאבאר בסמוך בלשון התוספות מיהו לשיטת רבינו יונה ודאי קשיא וצ"ע ודו"ק:

בתוספות בד"ה פטור מק"ש ובירושלמי כו' אמר ר' בון כתיב למען תזכור כו'. לכאורה היה נראה לי דמאי שהוצרך הירושלמי להאי טעמא ולא יליף מובלכתך בדרך היינו משום דרבי בון סבר כרב יהודה ואביי לקמן [כ"א ע"א] דסברי ק"ש דרבנן וקרא בדברי תורה כתיב וא"כ תו ליכא למילף מיניה דעוסק במצוה פטור מש"ה יליף מיציאת מצרים, או שנאמר דרבי בון לא ס"ל כשיטת תלמודא דידן לעיל בפ"ק דלב"ה נמי שייך הך דרשא דובלכתך בדרך למעט עוסק במצוה משום דתרתי ש"מ ומש"ה מוקי ר' בון הך ברייתא דובלכתך בדרך כב"ש וא"כ לב"ה איצטריך למילף מיציאת מצרים. אלא דלפי"ז לא הו"ל להתוס' לאתויי מילתא דר' בון במשנתינו כיון שסותר לתלמודא דידן דלעיל בפ"ק ובפרק הישן משמע דהא דעוסק במצוה פטור דילפינן מק"ש, לכך נ"ל לפרש בענין אחר דהא דמייתי בירושלמי ילפותא דיציאת מצרים היינו משום הך קושיא שכתבתי בסמוך דמק"ש ופסח לא שייך למילף אלא מצות התלויות בזמן מש"ה יליף מיציאת מצרים שנוהגת בכל

כג) שו"ת יהודה יעלה יו"ד סימן שי ד"ה ועוד ראיה, וד"ה איברא:

הונפק מאתר אוצר החכמה

כמגפ מבותיו בידו ולכך מביא פתום' בפסחים זריז ושכר זריז ונפסד מ"ם בתום':

ועטרותיהם בראשיהם. פי' שהם חפצים מעול שעבוד כמ"ש ר"ה (דף ח' ע"ב) מר"ה עד יוה"כ לא היו מבדיל נפטרין לביתיהם ולא משתעבדין לחזיונם אלא לוכלים ושותין ומעטרותיהם בראשיהם (עי' ע"ז (ס"ה ח') בעובדא דבר סיסך): נשים כמאי זכיין לכתרא קשה מאי פריך כמאי זכיין היא יש לשם כמה מלות ויש לומר לפי שעמלה היא מניגה אלא לפי שעה כמ"ש (סוטה כ"ה) כי גר מלוה ותורה לוה כו' שהיו דומה המלוה אלא לגר ותורה אין לשם לכך קאמר כמאי זכיין ומשני בתקרויי בנייהו לבי כנישתא ועטרין לנובנייהו וכו' והיינו כמו תורה [וכמ"ש בסוטה כ"ה ה' שם נפי דפקידי כו' ע"ש]:

שם ע"ב העולם לא תחליף. פשקו בתום' כר"ש ורי"ף פשק כתנא קמא. ולנו אין שום נ"מ בדבר שאין אנו מכוונין בשום שעם [וכמ"ש בתום' כאן ובשו"ע סי' ע' סעיף ג']:

פרק שלישי

בי שמתו מוטל לפניו. היינו שמוטל עליו לקוברו. שאני מיני מוסקים במלוה יש ה' בשעת מציית המלוה כמו בשעת הגחת תפילין פטור מכל המלות לף שאפשר לו לקיים שניהם. אבל בשעת קיום המלוה כגון שיושב בתפילין אם אפשר לקיים שניהם מייב. ואם נזדמן לו מלוה שלריך לילך לשם ואי אפשר אלא ע"י יחלוף תפילין אין לריך לבטל אלא אם אי אפשר לעשות ע"י אחרים. וכאן בתניתין שנקרא בשעת מסק המלוה שנושא משאו פטור אפי' מצוית אמן אפי' שאינו מבטל בזה (עי' ביאורי הגר"א סי' ל"ח ס"ק י'):

מבד המלות החמורות בתורה. לא גרסינן לה וכן משמע בתום' דף י"ד ע"ב ד"ה מכל המלות [אולי כוונתו מדהקשו התום' שם על הברייתא למה ליה למיתני ומן ק"ם כו' כיון דקתני ומכל המלות כו' ולא הקשו כן על המתניתין דהכא ס"מ דלא גרסו כאן. דדוחק לומר שאם הקשו לפי שהוא קודם בנמ' וכאן סמכו על מה שחירצו שם וכ"ה בתוספות יו"ט שכתב מדויק ליתא וכן לפנינו במתני' שבמצוות ליתא וכן כתב ברבינו יונה ע"ש וכ"ה בחלפס לפנינו וכן במתני' שבירושלמי ליתא]:

שלפני המיתה לורך בהן פטורים כו'. עיין בתום' בפניתו בשם רש"י שלטולם לא היו רגילים לעשות כו' והקשו התום' היו לא היו מוסתים כלל וכו'. אך בפירש"י שלפנינו לא נמלא הגירסא כן רק שלאחר המיתה פטורין שכבר נשתו חלקם. ולפ"ז לא קשה קושית התום' (דלפעמים היו מוסתים גם לאחר שנשתו חלקם) רק שגם על זה קשה למה נחייב לותם מחמת שכבר נשתו הא לילו דברים שאין להם שיעור הוא. דהא הלוית המת מן הדין שני בד' לתום ואפ"ה אם מלוה יוסר הוא יותר טוב וכן בכל המלות [ואולי יש לחרץ דכיון דמ"ל לייבי שאחותן שבלפני המטה יש לילבל הלורך ליעשות. והם מחויבים יותר מאלו שכבר נשתו שהם לאחרי המטה. וכולם יחד בלא"ה בלתי לורך לעשות וא"כ אלה שאחר המטה אינם מחויבים לעשות עוד כלל ורק רשות להם וק"ם הוא חיוב עליהם א"כ אינם רשאים לדחות את החיוב ולעשות את הרשות ולכן חייבין בק"ם וע"ע לעיל דף י"ד ע"ב הא בתרי הא בחד וביו"ד סימן שס"ה ובאו"ח סימן פ"ח סעיף ו']:

העומדים בשורה הפנימים פטורין. ומשיק בגמ' שורה הרואה פנימה פטורה. פי' שבאבל היה יושב בשורה של אנשים בשורה שוה וא"כ היו מקיפין אותה בשורה בעיגול שורות שורות. ושורה הראשונה הרואה אלל ההקף הוא פטורה ג"כ ושפיר כתוב במתניתין הפנימים פטורין בלשון רבים (ופ"ע בע"ז סי' ע"ב ס"ק ג' מה שפירש דברי רש"י כאן):

דף י"ח ה' מהו אין אבל משמרו לא. פי' לר"פ דתירץ לעיל שאינו מבטל בזה משמרו ומוטל לפניו. אבל משמר לאוד לא. דלרב אבי דמי' כיון שמוטל עליו לקוברו כו' א"כ אף שהוא במקום אחר לענפ"ב פטור. מהיכי תיתי לן לומר שמשמרו לא יהא פטור למה יגרע. דהאי איתא ליה חד מצוותא דהוא מוטל לפנ"ו ואפי' איתא ליה חד דמוטל עליו לקוברו. אלא על כרחך דסקושית קאי לרב ששת:

מהו אפ"ש שאינו משמרו משמרו אפ"ש שאינו משמרו. וה"פ במתניתין מי שמתו לו שמוטל לפניו והוא כ' דברים (ולפי מ"ש בדיבור הקודם דהכא אליבא דר"פ

[דף טז ע"ב - יז ע"ב]

שכתוב [א] מני מעבד כל טובי וגו' ורב חסד וגו' וק"ל: **ואל ידוה לבנו ואל כו'**. עכ"ס [ב] על זה היה דוה לבנו על מלא תמצו עיניו: **חיים של חלוץ עצמות כו'**. עכ"ס [ג] ועלמותיך יחלץ ותאמרי ביצמות (דף קג:) זו מעולה שבברכות ומפרש לה דהיינו זרוז גרמי וק"ל: **מעזי פנים**. שלא יתגרו בי מנשים שכם עזי פנים ומעזות פנים שלא יעשו אותי עזות פנים דהיינו שלא יוליחו עלי לעז שאני ממזר כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קידושין ע:) דכל עז פנים אינו מיוחס וכ"ש לפרש מפרש"י בשמעתין והוא על פי גמרא דפרק ב"מ (ל:) בעובדא דהתם דאתא לקמיה דרבי ע"ש: **ובל' העוסקין שלא לשמה כו'**. ג"ל לפי מ"ש התוספות לקמן [ד] ובשמה דוכתין [ה] דליכא תרתי שלא לשמה אתחל מלומד על מנת לקבל פרס ע"ז אמרו [ו] לעולם יעסוק אדם בתורה תחילה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה והכי הלומד ע"מ לקנטר ע"ז אמרו הלומד שלא לשמה עובד לו שלא נברא וז"ש שכשם שהוא כו' אין עוסקין לקנטר לא שייך לומר עוסקין שלא לשמה דהיינו לקבל פרס אלא בעוסקין שלא לשמה דהיינו לקנטר ולכך נקט עליהם יהי רצון שיהיו עוסקין לשמה וק"ל:

ח"א דף יז ע"א בקרן אזרה וכו'. פירש"י חזוית תורה וגרמה לפרש לפי שישראל בגלות עומדים במקום לר ודמוק כמו בקרנות כמו בתמצע הבית ע"כ התפלל על זה גם כי מצינו בגלות בקרן זוית שלר ודמוק לנו העמידנו בקרן תורה להגילנו שם מכל [ז] ליהודים היתה תורה וגו' וק"ל: **ומי מעכב שאור כו'**. הכונה מזה כמ"ש הרמב"ם בשמנה פרקים [ח] שיש לאדם לילך במדותיו ובמעשיו בדרך האמצוע והנה הילה"ר מסית אילך האדם בקצה האחד כמובר לו כגון להתגאות ולהתנשא במותר התחום וע"כ מדמה ליה לשאור שבעיסה שמגביה את העיסה ושאפה תוכה יותר מכמות שהיתה והחיפך השענוד מלכיות עכו"ס מכריחים לקלה ב' שלא מניחין לישראל להתגאות אבל מפפילים תוכם בתכלית השפלות וכן מחפרין מסם כל עוב אף דבריס הגריכין לסם לעבודת ס' וז"ש שלרוגו לעשות רצונך לילך דרך המיוע אבל מי מעכב כו' שבשם אלו מעבדים שזה אפך בקלה זה וזה אפך בקלה זה ר"ל שתכניעם מלפניהו ומתמרינו דהיינו ג' קלות וגשוב כו' לילך במיוע: **אלהי עד שלא נוצרתי כו'**. ע"פ מ"ש בהסיל דמסכת ערובין (י"ג:) דזמנו וגמרו טוב לו לאדם שלא נברא משנברא דהיינו מלד שהלחון מרובין מהעשן שהיו מתקיימין בודאי אם לא נברא וזה אמר עד שלא נוצרתי איני כדאי להיות נוצר שהרי טוב לי שלא נוצרתי מלד הלחון ועכשיו שנוצרתי כדי לקיים העשן כאלו לא נוצרתי שהרי איני מקיימם ולפי שהאדם נברא מתומר ונוהה אמר בזיזיו שלא הלכתי אחר נוהי אלא אחר יצרי אינו שהתומר גובר וק"ו בתיתתי שלא הלוהה נפרדה מהתומר שא"א לי לקיים מלותיך כמ"ש [ט] בתחים תפצי מן המלות והרי אני לפניך ככלי מלא כו' לפי שהגוף הוא ככלי לנשמה ולוהרתו אמר שהנשמה שבכלי שהוא הגוף היא נוטה על מעשיו הרעים י"ל כו' מרק נרתמתי הרעים אבל לא ע"י יסורין כו' כדאמרי' בפ"ק (ה.) דיסורין ממרקין עוונותיו של אדם וקאמר דהיינו וידוי כו' לכל עיקרו לשון וידוי: **נפשי תדום כו'**. שנפשי תדום מלהשתיק לסם או שפי' תדום שלולן מקללי תדום שידומו לאחן מלקללן אותי עוד ואמר נפשי כעפר לכל כו' עיין בתוס' וע"ל דקאי אלהעיל שלא יהוצו עלי כלל שלא שהיה נתצב בעיניהם כעפר ולא יקללו אותי: **בזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא כו'**. לפי דעת המפרשים בטעם הקרבנות שיקוב האדם כאלו הוא מייב מיתה ומתפל אלוה שנפש בהמה באה תחת נפשו לזה אמר בזמן שבהמ"ק קיים אדם חוטא ומקריב נפש בהמה שהוא אדם והחלב תחת נפשו ועכשיו שאין בהמ"ק קיים אנני בתעניתי שנתענית מנפשי תלבי ואמי הרי אינני קריב לנפש בהמה תחת נפשי וי"ל בשיטת ס' מייב מדבר בשיתת אדם ויקוריו בחיוי ואמר קוף אדם למיתה דהיינו שיזמות בזקנתו בזמנו וכל ימי חייו יהיה גדל ומעל בתורה וכן בהמה קופה למיתה בזמנה בחלב אבל תחלת בריאתה לרדיה ולמלאכה כמ"ש בפרק הפועלים (ב"מ פה.) בהסיל עגלי דענגא רבי על שאמר לה [י] לכך נוצרת אבל אמר דמ"מ הכל למיתה עומדים גם קודם ואמנם וקופה האדם לפי חטאו והבהמה לפי המקרה וע"כ אמרי אדם שגדל כו' ושאפה נחת רוח ליוצרו דעולם ומלואו שלו ולא יבר את האדם אלא כדי שהוא יעשה נחת רוח ליוצרו כמעשיו הטובים כמ"ש בפסוק אשה ריח ניחוח לה' ומפיים שגדל בשם טוב ונפטר כו' דהיינו שמעוריו ועד זקנתו שנפטר בזמנו היה כל ימיו בשם טוב שעליו נאמר טוב שם וגו' ויום המות וגו' שיהיה לו השם טוב מיום שולדו עד ומנו ביום המות וק"ל: **גמור בבל' לבבך כו'**. הכונה מזה כמ"ש הפלוסופים הלהיים דחייב כל אדם להשכיל בידיעת מלאותו ואחדותו ויכלתו וידיעת דרכיו כו' יע' ב"ה כפי יד שכלו של אדם אך ע"פ תמונתנו והתורה וכל מה שנראה לו בשכלו שהוא נגד תורתנו הקדושה לא יאמין בו ויתלה הדבר בקנו שכלו וז"ש ר"מ גמור בכל לבבך כו' לדעת דרכי ה' אשר ממנו תמלא מופת למלותיו ואחדותו וילכתו שהוא ולמי הבר גדול כי גם זה הלים משה רבינו בקש על זה הודיעני נא את דרכך אך אמר אתקוד על דלמי תורתי שלא מזוז ממנה ודבר שיעלה על לבך והוא נגד תורת משה הוא דרך אפיקורסות ולא תסגיף בו כלל וזה הלשון שניט [יא] הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס [יב] דהיינו על דבר שהוא נגד התורה ולפי שכל עסקי האדם הם במחשבה ובמעשה

נמוקי הגרי"ב (א) ג"א נק"מ וכמ"ש התוס' בסוכה ל"ט ד"ה הנוקף כו' דאשכחן בדוכתי טובא דקרי ליה תצירו ע"ש ואפילו נרש"י בסוכה שם במתק תיבת מתצירו. היינו שלין לשון המשנה סובל בפתיחת חברו על עם הארץ והיכי דמוכח מוכח וגם הא"א בעלמו יכול לקרות לע"ה חברי דרך עניה:

חכמת שלמה

הגהות		חידושים
דף יז ע"א	**גמרא לכל עושיהם לעושים לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה כו'**. כל"ל: **שם אלופינו מסובלים וגו' אלופינו מסובלים רב ושמואל כו'**. כל"ל וע"ב ג"ל:	דף יז ע"א **תוס' בד"ה ונפשי כעפר כו'**. נ"ב ואני שמעתי מה עפר כל דורסים עליה ואפ"ב היא דורסת על כל הדורסים אף אני כן לכל מעברי וק"ל:
		דף יז ע"ב **תוס' בד"ה תרי כו' ושמא ניסן כו'**. נ"ב פי' נאותם שתי שבתות דוקא ולא בעלרת כו' ודו"ק:

הדרן עלך היה קורא פרק שני

הגהות והערות

א] שמות לג, יט. ב] איכה ה, יז. ג] ישעיה נח, יא. ד] דף יז ע"א ד"ה העושה. ה] תענית דף ז ע"א ד"ה וכל. ו] פסחים דף נ ע"ב, נזיר דף כג ע"ב, סוטה דף כב ע"ב, שם דף מז ע"א, סנהדרין דף קה ע"ב, הוריות דף י ע"ב, ערכין דף טז ע"ב. ז] אסתר ח, טז. ח] פרק ד'. ט] שבת דף ל ע"א. י] ע"ש בחידושי אגדות ד"ה קבל. יא] סנהדרין דף לח ע"ב. יב] אבות פ"ב משנה י"ד. יג] יבמות דף כ ע"א. יד] לקמן דף כח ע"ב. טו] אבות פ"ג מ"י. טז] גיטין דף סב ע"א. יז] תהלים קיא, י. יח] אבות פ"ב מ"ה. יט] שמות כד י-יא. כ] שמות לד, כח דברים ט, יח. כא] ישעיה כח, ה. כב] ישעיה לב, יא. כג] ילקו"ש ישעיה תלו. כד] קהלת ח, א. כה] תהלים נה יד. כו] בראשית מט, טו. כז] ישעיה נג, ד. כח] סנהדרין דף קו ע"ב. כט] וצע"ק דלאקדומי שאול לדוד הו"ל להקשות (הגר"י פי"ק).

חכמת שלמה

דף יז ע"ב אין פרץ כו'. **שיצא ממנו דואג כו' ואין יוצאת כו' שיצא ממנו אחיתופל כו'**. ז' גירסת כל הספרים והמוס' גרסי היכך אין פרץ זה למיתופל שפרץ כו' יוצאת מלא שלא נברא אלא לשם שמים ולא לשם עבירה ולא לשם שלא לשם ולא לשם שלא לשם אלא לשם שמים ולא לשם שמים אל

קיא: שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

שאין בה סמיכה. כמו בעטות מו בקדלחות יש סמיכה בספסלין וכסתות אין סמיכה: **אין מרביעין עליה לא סום ולא חמור.** מספקא ליה מי מוסיפין לזרע אחר או לא הלכך אפי' היכי דמי מרביעין עליה תמור שמא מוסיפין לזרע אחר ומשא מרביע כלאים ורבנן פליגי עליה ואמרי אין מוסיפין לזרע אחר ומפי היכי דמי מרביעין עליה סום ומפי היכי דמי מרביעין עליה תמור כגון שמתה ונפרק תומו ואת כגון: **רפאים בל יקומו.** מרפה[ד] עצמו מדברי תורה: **וארץ רפאים תפיל.** ותרך לרפאים[ה] תפיל: **מצאתי להם תקנה.** יהבו לתלמידי חכמים מעכשיו: **השושה פרקמטיא.** מתעסק בממון מ"ם כדי להגיע לידם שכר וסם פניון לעסוק בתורה ע"י אלו ובתיב חיים כולכם היום ע"י דיבוק של תלמידי חכמים יזכו לחיות: **גלוסקאות ובלי מילת.** דרום פסח בר לשון פיסקא היא שהיא רפה ומטה רפה לא מסכת אלא פת פחים ובלי מילת דרום פסח ל' כתות פסיס: **שתתמר.** לשון תומר דקל: קינן בלפת. ניקב בו על שעשה לילתו בתוכו ותעפ"כ שקלו את המותר שעשים[ו] ליטרין: **נפשה.** נגדל אחד מהן מן הקלח: **והייני צלים בפומם.** ללקט עליו העליונים: **ודם ענב תשתה.** מתוך העגבה תשתנו ולא תצטרך לדולסי הומר. כור וחומ שלשים סלין: **גרב.** סלה: **אין לך כל אילן סרק.** שלא יעשה פרי: **אין בו יין.** לין בו ליתלות בפרי: **פותה.** לשון הסתה שהיין מסית את הסכור: **רמוז לי בעניך.** ותתרגם לשון שמוק וממוך תוך לי בעיניה שלך וטוב לי מיין כשתהלמי פיסם לפותה ושומקות: **ואחזי לי שיניך.** אף זו לשון שמוק שהשומק שיניו מגלין: **איפגר.** לשון פטול: **דלית.** כרס המולל על גבי לוגסות טורלילי"ה בלע"ז: **הוה עבדא טפי.** שהרי לילת שכלל יום היין מתמעט מן המשכולות וחזו עוגם הבטול: **קדמתי בנשף.** קודם עמוד השחר:

בלבושיהן. משמע בלטושיהן[ב] שקנטרן[ג] בסיכוי מכריזין אבל מיטולמי להטושף[ד] אמר רבי לעזר מעטו מכריזין שעתידין לזיקים שיעמדו בלטושיהן משמע מעטו מכריזין שעתידין לזיקים שלא יעמדו מכריזין אלא בלטושיהן מתיס:

אושעיא ברבי אמר ר' אלעזר עמי הארצות אינן חיים שנאמר[א] מתים בל יחיו וגו' תניא נמי הכי מתים בל יחיו יכול לכל ת"ל[א] רפאים בל יקומו במרפה עצמו מדברי תורה הכתוב מדבר א"ל ר' יוחנן[ג] לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי ההוא במרפה עצמו לעבודת כוכבים הוא דכתיב א"ל מקרא אחר אני דורש דכתיב[ב] כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל כל המשתמש באור תורה אור[ה] תורה מחייהו וכל שאין משתמש באור תורה אין אור[ה] תורה מחייהו כיון דחזייה דקמצטער א"ל רבי מצאתי להן תקנה מן התורה[ו] ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום וכי אפשר לדבוקי בשכינה והכתיב[ז] כי ה' אלהיך אש אוכלה אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה[ח] פרקמטיא לתלמידי חכמים[ט] והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה כיוצא בדבר אתה אומר[י] לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה א"ר חייא בר יוסף עתידין צדיקים שמבצבצין ועולין בירושלים שנאמר[יא] ויציצו מעיר כעשב הארץ ואין עיר אלא ירושלים שנאמר[יב] וגנותי אל העיר הזאת ואי"ר חייא בר יוסף עתידים צדיקים שיעמדו במלבושיהן[יג] ק"ו מחטה מה[יד] חטה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין צדיקים שנקברו בלבושיהן על אחת כמה וכמה וא"ר חייא בר יוסף[טו] עתידה א"י שתוציא גלוסקאות ובלי מילת שנאמר[טז] יהי פסת בר בארץ ת"ר יהי פסת בר בארץ בראש הרים אמרו עתידה חטה שתתמר כדקל ועולה בראש הרים ושמא תאמר יש צער לקוצרה תלמוד לומר[יז] ירעש כלבנון פריו הקב"ה מביא רוח מבית גנזיו ומנשבה עליה ומשרה את סלתה ואדם יוצא לשדה ומביא מלא פיסת ידו וממנה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו[יח] עם חלב כליות חטה אמרו עתידה חטה שהאם כשתי כליות של שור הגדול ואל תתמה שהרי שועל קינן בלפת ושקלוהו ומצאו בו ששים ליטרין בליטרא של צפורי תניא אמר רב יוסף[יט] מעשה בשיחין באחד שהניח לו אביו שלשה בדי חרדל ונפשח אחד מהן ונמצאו בו תשעה קבין חרדל ועציו סיככו בו סוכת יוצרין: אמר ר"ש בן [אי] תחליפא קלח של כרוב הניח לנו אבא והיינו עולים ויורדים בו בסולם[כ] ודם ענב תשתה חמר אמרו לא בעולם הזה העולם הבא העולם הזה אין בו צער לבצור ולדרוך העולם הבא מביא ענבה אחת בקרון או בספינה ומניחה בזוית ביתו ומספק[כא] הימנה כפטום גדול ועציו מסיקין תחת התבשיל ואין לך כל ענבה ועבבה שאין בה שלשים גרבי יין שנא'[כב] ודם ענב תשתה חמר אל תקרי חמר אלא חומר כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב[כג] אוסרי לגפן עירה אין לך כל גפן וגפן שבא"י שאין צריך עיר אחת[כד] לבצור[כה] ולשורקה בני אתונו אין לך כל אילן סרק שבא"י שאינו מוציא משוי שתי אתונות ושמא תאמר אין בו יין ת"ל[כו] כבם ביין לבושו ושמא תאמר אינו אדום ת"ל ודם ענב תשתה חמר[כז] ושמא תאמר אינו מרוה ת"ל[כח] סותה ושמא תאמר אין בו טעם ת"ל[כט] חכלילי עינים מיין כל חיך שטועמו אומר לי לי ושמא תאמר לנערים יפה ולזקנים אינו יפה ת"ל[ל] ולבן שנים מחלב אל תיקרי לבן שנים אלא לבן שנים[לא] פשטיה דקרא במאי כתיב כי אתא רב דימי אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם רמז[לב] בעיניך דבסים מחמרא ואחוי לי שיניך דבסים מחלבא מסייע ליה לר' יוחנן דאמר ר' יוחנן טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב שנאמר ולבן שנים מחלב אל תקרי לבן שינים אלא לבן שינים רב חייא בר אדא[לג] מקרי דרדקי דר"ל הוה איפגר תלתא יומי ולא אתא כי אתא א"ל אמאי איפגרת א"ל דלית אחת הניח לי אבא ובצרתי ממנה יום ראשון ג' מאות אשכולות אשכול לגרב יום שני בצרתי ג' מאות אשכולות שתי אשכולות לגרב יום שלישי בצרתי ממנה ג' מאות אשכולות שלש אשכולות לגרב והפקרתי יותר מחציה א"ל אי לאו דאיפגרת הוה עברא טפי רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק חזנהו להנהו עיזי דקאכלן תותי תאיני וקנטיף דובשא מתאיני וחלבא טייף מניהו ומיערב בהדי הדדי אמר היינו זבת חלב ודבש א"ר יעקב בן דוסתאי מלוד לאונו שלשה מילין פעם אחת קדמתי בנשף והלכתי עד קרסולי בדבש של תאנים[לד] אמר ר"ל לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של צפורי והוי שיתסר מילין אשיתסר מילין[לה] אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של כל ארץ ישראל והויא

צאן עם חֵלֶב כָּרִים וְאֵילִים בְּנֵי בָשָׁן וַעַתּוּדִים עִם חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה וְדַם עֵנָב תִּשְׁתֶּה חָמֶר: [דברים לב, יד]

ט) אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירָהּ וְלַשֹּׂרֵקָה בְּנֵי אֲתֹנוֹ כִּבֵּס בַּיַּיִן לְבוּשׁוֹ וּבְדַם עֲנָבִים סוּתוֹ: [בראשית מט, יא]

י) הֲכַלְכְלִי עֵינַיִם מִיָּיִן וּלְבֶן שִׁנַּיִם מֵחָלֶב: [בראשית מט, יב]

מסורת הש"ס עם הוספות

ו) תוען עט. [תוספתא כלאים פרק ו], ז) [מכילתין קיג.], ח) [מכילתין לד: סנהדרין עט:], ט) [שבת סג. פסחים דף נג:], י) [מכילתין ג:], יא) [ע' תוס' תוען קיז: ד"ה מטה], יב) [שבת ל:], יג) [עירובין כג: וש"נ], יד) מגילה ו. ע"ש, טו) [שם ע"ש], טז) ע' תוס' נדה סא: ד"ה אמר (רש"י), יז) [ועיל פי"ב דיש ה"ג].

גליון הש"ס

תום' ד"ה בלבושיהן וכו' בלבושיהן מחיים. ומיהו למי שם אמר על הפיה דכי אמר לא כמו דכר גם תוען אלא אתי וכפנן אמרי כמו דכר גם תוען אלא אתי מטעמי דפליגי שם רבי וכפנן וס"ל כרבנן דעומדין בלטושיהן שנקבלו. ע"ש:

הגהות הגר"א

[אן] נמ' אר"ש בן תחליפא. ל"ל תלפתא:

לעזי רש"י

טרי"א"ה. פירוש לילת, נמן מולילת (רש"י ב"מ דף קטו ע"ב ד"ה לילת), נמן שמולילה על הכלוסקות (רש"י תוען דף ל ע"ב ד"ה נמן ושין רש"י כתי' ממחות לף פי ע"ב ד"ה מן הלילות וכ"ש יחזקאל נה, ו):

תורה אור השלם

א) מֵתִים בַּל יְחִיוּ רְפָאִים בַּל יָקוּמוּ לָכֵן פָּקַדְתָּ וַתַּשְׁמִידֵם וַתְּאַבֵּד כָּל זֵכֶר לָמוֹ: [ישעיה כו, יד]

ב) יְחִי מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יקומון [יְקוּמוּן] הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר כִּי טַל אורות [אוֹרוֹת] טַלֶּךָ וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל: [ישעיה כו, יט]

ג) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: [דברים ד, ד]

ד) כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל קַנָּא: [דברים ד, כד]

ה) לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בּוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ לָאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: [דברים ל, כ]

ו) וְהִי פִּסַּת בַּר בָּאָרֶץ בְּראש [בְּרֹאשׁ] הָרִים יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ וְיָצִיצוּ מֵעִיר כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ: [תהלים עב, טז]

ז) וְגָנוֹתִי אֶל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי: [מלכים ב יט, לד]

ח) חֲמַאת בָּקָר וַחֲלֵב צֹאן עִם חֵלֶב כָּרִים וְאֵילִים בְּנֵי בָשָׁן וַעַתּוּדִים עִם חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה וְדַם עֲנָב תִּשְׁתֶּה חָמֶר: [דברים לב, יד]

הודפס מאתר אוצר החכמה

(ג) **מפני שאינה מצווה ועושה.** הטעם כתבו התוספות [עבודה זרה ג, ב ד"ה גדול] שהמצווה דומה תמיד לנטל ילכו ולקיים מצות בוראו. פירוש, שילכו מקיימו שלא לקיים הציווי, מה שאין כן בחיוב מלווה [עמוד יב] כתוב מיפקד, וכתב ב"י [סב ד"ה ומ"ש כמה] שטעות סופר יש שם, והעיקר כמו שכתוב כאן. והוא נכון בטעמו, דמינו בפרשת המלך [דברים יז, יט] הקהל את האנשים והנשים, והמלך היה לומד ספר משנה תורה. ויש להקשות אם כן מפילו לכתחלה שרי כמו התם, נלמה לי דהתם לא דרש המלך כי אם פשוטי הדברים, וזה בתמת מותר אף לדידן לכתחלה כמו שהוא המנהג בכל יום, מה שאין כן בלימוד פירוש דברי תורה דרך התמכמות והבנה זה מסרו לכתחלה, וזה מובן בלשון התלמוד [מגילה ג, ב] מנשים ללמוד והנשים לשמוע, דהיינו שהנשים לא יתיבו לג רק בפשוטי הדברים לשמוע מותן, אבל לא בחלק הלימוד, כמו שזכרנו, כן נלמה לי:

ז מפני שאינה מצווה ועושה. וגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. וכתבו התוספות [עבודה זרה ג, ב ד"ה גדול] הטעם, מפני שהמצווה דומה תמיד לנטל ילכו ולקיים מצות בוראו. ר"ל, דמי שהמצווה אם כן יש עונש בהעברה, וילכו מתגבר עליו ודומה תמיד לנטל ילכו, אבל בשאינו מצווה אין כאן עונש:

ללמוד בתקלעי בשאר תכמות [יט] ובלבד שלא יהיו שפתי מיעים וזהו נקרא אין החכמים טיול בפרדס ואין לאדם לעסוק [ג] בפרדס רק לאחר שמלא כריסו בשר ויין והוא לידע מיקור והיתר ודיני המצות:

ה מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב בשכר מותר ללמד בשכר אבל תורה שבעל פה אסור ללמד בשכר [כ] לא מצא מי שילמדנו בחנם ילמוד בשכר ואף על פי שהוצרך ללמוד בשכר לא יאמר כשם שלמדתי בשכר כך אלמד בשכר אלא ילמד לאחרים בחנם [כא] ומה שנהגו האידנא ללמד הכל בשכר אם אין לו במה להתפרנס שרי ואפילו יש לו אם הוא שכר בטלה דמובח שמניח כל עסקיו ומשאו ומתנו שרי: [הגה] [כא] ם וכל מידושי סופרים דהיינו מה שנתקן מדרבנן מותר ליטול שכר ללמדו:

ו [כב] נ **אשה שלמדה תורה יש לה שכר** [כג] **אבל לא כשכר האיש (ג) ז מפני שאינה מצווה ועושה ואף על פי שיש לה שכר** [כד] צוו חכמינו זכרונם לברכה ר שלא ילמד אדם את בתו תורה מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד ומוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן אמרו חכמים ו כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תפלות (פירוש, דבר עבירה ערוך ערך תפל [השנין]) [כה] ש* במה דברים אמורים תורה שבעל פה **(ד) אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה בתחלה ואם מלמדה אינו כמלמדה תפלות:** הגה [כו] ט) ומכל מקום מיחת המשה ללמוד דינים השייכים למשה

[כז] *) ומשה היה מייחת ללמד את כנה תורה [כח] ע) **ומכל מקום אם עוזתת לנתה או לנעלה מיעסקו במורה תולקת שכר כהלייהו:**

ז [כט] מ **אין מלמדין תורה לתלמיד שאינו הגון אלא מחזירים אותו למוטב ומנהיגים אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדים אותו:**

ערך לחם למהריק"ש

פעיף ה **אפור ללמד בשכר.** מה שמצטו מז"ל, כגון מקנים וגזלות, מותר ללמד בשכר: סוף פעיף ו **[שלא ילמד אדם].** ומכל מקום מיחת ללמוד הדינין הנריכין למשה:

הגהות רעק"א

ב) (שו"ע פעיף ו) **אין מלמדין.** אסור ללמוד תורה לנכרי, חגיגה י"ג א'. ועיין תשובת חו"י סימן ט', ובתשובה בשמים ראש [סימן שם] ובזוהר [ויקרא] פרשת אחרי [עג, ב] ופרשת אמור [צא, ב] וכשערי אורה שער ב' [מהלומת ובא מנמ"ע מ, ב]. ועיין מהרש"א חדושי אגדות פרק ב' דשבת [לא, ב ד"ה אמר ליה] גבי עובדא דהלל דמותר ללמוד עם נכרי על דעת להתגייר, ואולם מתוספות יבמות (כ"ג) [כד] [ע"ב ד"ה לא] מוכח דאסור:

בטילה הן נוטלין: [כא] [הגה] **יכל חידושי כו'.** גמרא דנדרים שם ור"י [ז] מאי טעמא לא כר': [כב] [פעיף ז] **אשה כו'.** הלא גרע מנכרי כמו שכתוב בבבא קמא ל"ח א' ושאר מקומות [עבודה זרה ג, א] סנהדרין נט, א]: [כג] **אבל לא כו'.** סוטה כ"א א': [כד] **צוו חכמינו זכרונם לברכה כו'.** כרבי אליעזר ורבי יהושע, ודלא כבן עזאי [שם כ, א]. וכן רבי אלעזר בן עזריה בפרק קמא דחגיגה [ג, א] דאמר אנשים באין כו', וכמו שכתבו תוספות שם [ד"ה נשים] בשם ירושלמי [שם פ"א הלכה א]: [כה] (ליקוט) **במה דברים אמורים כו'.** ממה שכתוב בפרק ד' דנדרים (ל"ח ב') אבל מלמד הוא את בניו ואת כו'. ואף שהרמב"ם [נדרים ו, ז] לא העתיק בנוחיו, משום דלכתחלה מכל מקום אסור [כו] [הגה] **ומכל מקום כו'.** ממה שכתוב [חגיגה ג, א] נשים באות כו'. ועיין תוספות דסוטה שם [כא] ב' ד"ה בן עזאי כו', ונראה כו': [כז] **ואשה אינה כו'.** פרק קמא דקדושין (כ"ט ע"ב): [כח] **ומכל מקום כו'.** גמרא דסוטה שם [ע"א]:

פתחי תשובה

ע"ט, ועיין ביאור הגר"א ז"ל כאן ס"ק י"ד-יח). ולימוד חכמת הקדוש, מיעוט יפה, ומוכרח לכל בר דעת לידע הכללים כו'. אמנם לידע כל סעיפים וסעיפי סעיפים היוצאים מן הכללים, אין לבלות הזמן בהם, כי ידיעתם רבות המבוכה ומעט התועלת, ע"ש:

באר היטב

מצא שעות ביום, דכיון שיש לו פנאי גדול ילמוד נש"ם, אבל הני בעלי נמיס שאינם לומדים רק שלש או מרבע שעות לא ילמדו נש"ם לאחר, עכ"ל [הש"ך סק"ב]: (ג) **בפרדס.** כתב הש"ך [ס"ק ו] יש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן מרבעים שנה, כתבר שלרך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה, ורוב שתלמוד תורה. ותו דבירושלמי התם [חגיגה פ"א הלכה א] אמרו דבן עזאי דלא כרבי אלעזר בן עזריה דאמר אם הנשים באות לשמוע וכו', ולא עוד אלא דרבי אליעזר בן עזריה דרש"ה ארי בשבת שלו במושב זקנים [ירושלמי שם; בבלי שם ג, א], ומסתמא משמע דכלהו רבנן הכי סברי, אמטו להכי פסקו הפוסקים כרבי אליעזר, דרבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבנן דעמיה הכי סברי. ומה שכתוב בש"ס דידן ורבנן האי אני חכמה וכו', לאו דווקא. ועיין מה שכתב הרב תוספות יום טוב [סוטה שם ד"ה כאילו (השנין)]: (ברכי יוסף אות ז)

ז (שם) **המלמד את בתו תורה וכו'.** אמרו בירושלמי פרק ג' דסוטה [הלכה ה] ובבמדבר רבה פרשה ט' [אות נד] ישרפו דברי תורה ואל ימסרו לנשים. ועיין בסוף קונטרס אחר המדבר [מדבר קדמות מערכת תי"ו אות כה][ט]. **אמרו** בחגיגה דף י"ג ע"א אמר רבי אמי אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים, שנאמר [תהלים קמז, כ] לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום, וע"ש בתוספות [ד"ה אין]. **אפילו** ללמדו אל"ף בי"ת עון גדול הוא, הרב דבר שמואל סימן ע"ה, והאריך בזה, עיין שם ובשלטי גבורים פרק קמא דעבודה זרה [ג, א אות א]. יש מי שכתב דנקט רבי אמי [חגיגה שם] אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים, לרמוז שאסור למכור להם ספרי הקודש, וזהו אין מוסרין, והגם שאין כאן דקדוק[ב] כאשר צדיק יבחן, מכל מקום הדין דין אמת:

באר הגולה עם ציונים מהש"ך

י. נמון הרמב"ם שם בפרק ו' [הלכה ז] מלוקיממת דשמועל נדרים דף ל"ו [ע"ב] [ע"ש] וכדמפרש טעמת שם משום שכר שימור או שכר פיקון טעמים [ר"ן שם ד"ה ורבי, ושם רמב"ם מלכים ו, ז]:

יא. מבריימת בכורות דף כ"ט ע"ב:

יב. טור [עמוד יא] נשם מביו הרא"ש שם בפרק המוכר [פ"ד סימן ה] וכן כתבו התוספות שם [ד"ה מה] ובנדרים שם [רא"ש פ"ד סימן ל] ור"ן [שם ט, ב ד"ה ולענין]:

יג. [טור עמוד יב] נשם הרמב"ם שם פרק ו' מהלכות תלמוד תורה מהא דתמרינן אילימת זכות התורה הא מיהא מצוה ועושה היא, וכפירוש רש"י שם פרוש דף כ"ט ע"ב [ד"ה הא] ומימרא דרבי מינת קידושין דף ל"ט ע"ב ועבודה זרה דף ג' ע"ב. וכתבו התוספות [שם ד"ה גדול] הטעם, מפני שהמצוה דומה תמיד לנטל ילכו ולקיים מצוה בוראו:

יד. מנמה שם [פרוש] דף כ' [ע"ב] וכרבי אלעזר: טו*. רמב"ם [שם] ורמב"ן [עמין יב, ב] ולא כמקצת ספרי הטור [שם]:

טו. רמב"ם פרק ד' מהלכות תלמוד תורה [הלכה ט] מתימרת דרבי זירא, פולין דף ק"ג ע"ב ואתא שהיה רבן גמליאל מכרית, נרכות כח, ב]:

ציונים לרמ"א עם ציונים מהש"ך

ט) הגהות מיימוניות פרק א' [מתלמוד תורה פוף ה]:

ט) אגור [סימן ג] בשם סמ"ג [יח]:

*) טור ריש סימן רמה מגמרא קידושין כט, ב:

י) הגהות מיימוניות [פיפוס קונטרס] פרק א' דתלמוד תורה [הלכה ט] ושמ"ג [ריש עשין יב]:

הגהות והערות

יז: זה לשון הגמרא שם ג, ב "למאן דאמר שכר פיטום עשמים, קסבר פיטום עשמים לתורייתא הוא". משמע דמה שנמקן מדרבנן מותר ליטול שכר ללמדו:

יח: כן כתוב בגוף נשם הסמ"ג, והוא ע"ם, כי סתגור כתב זאת בשם מהרי"ל, ובשו"ת מהרי"ל המדפוס סימן מה פוף ג כתב כן בשם הקדמת הסמ"ק [ד"ה וגם]:

יט: בפוף ספר מדבר קדמות פוסיף המחבר קונטרס "אחר המדבר", והוא השמטות ותקונים לספר הנ"ל. ובדפוסים שלפנינו הכניסו את התקונים והשמטות בתוך הספר:

כ) עיין מהרש"ל שם ד"ה אין (השני), שביאר בפופן אחר בשון אין "מוסרין":

הודפס מאתר אוצר החכמה

סימן ג'

דרשה לשבת הגדול (ג)

בספרי דרוש כתבו, למה נקרא שמו שבת הגדול, גדול מכלל דאיכא קטן (עיין שבת ס"ח א'). והי ניהו, זה שבת שובה[א]. שבשתי שבתות אלו נוהגין שהחכם דורש.

ולהבין מה טעם זה נחשב גדול וזה קטן, י"ל בפשיטות, עפמש"כ הספה"ק דבתשרי תשובה מיראה. וכמו שמורגל בפי כל לכנות ימים אלו "ימים נוראים". ואילו בפסח תשובה מאהבה. והנה הפטרת שובה, מבואר להדיא שמדברת על תשובה מיראה. וכמ"ש בגמ' יומא פ"ו ב', גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר "שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך". הא עון מזיד הוא, וקא קרי ליה מכשול. איני, והאר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות וכו'. ל"ק כאן מאהבה כאן מיראה. ונראה דכמו"כ מוכח מהפטרת שבת הגדול שעוסקת בתשובה מאהבה.

ולבאר זה, נקדים מה שהאריכו בנפה"ח ובביה"ל (ויסודו מדברי הגר"א באו"ח סי' מ"ז), דמצוות ת"ת שהיא אחת מתרי"ג המצוות אינה על לימוד הדינים כדי לידע היאך לקיים המצוות. שלימד זה אינו אלא הכשר מצווה. ואף הנשים הפטורות ממצוות ת"ת חייבות בלימוד זה, ללמוד דיני המצוות שחייבות בהן. אלא עיקר מצוות ת"ת הוא לימוד לשם לימוד, וגוף העסק בתורה הוא התכלית המבוקש. ואדרבה, אין ערוך ודמיון כלל קדושת ואור המצוות לגודל עוצם קדושת ואור התוה"ק אשר תופיע נהרה על האדם העוסק והוגה בה כראוי. כי ראשית דרכה בקודש הוא הגבה למעלה מעלה משורש הקדושה ואור העליון של המצוות כולן יחד וכו'. וכן אמרו בירושלמי פ"א דפאה, שכל המצוות כולן אינן שוות לדבר אחד מן התורה (נפה"ח ש"ד פ"ל).

ובגמ' סוף כתובות (קי"א ב'), א"ר אלעזר עמי הארצות אינן חיים וכו' דכתיב (ישעיה כ"ו י"ט) "כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל". כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו[ב], וכל שאין משתמש באור תורה, אין אור תורה מחייהו וכו'. מצאתי להם תקנה וכו', העושה פרקמטיא לתלמידי חכמים והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו. ודרשו זה מקרא "ואתם הדבקים וגו'". ופירש"י, "חיים כולכם היום", על ידי דיבוקן של תלמידי חכמים יזכו לחיות. ובגמ' ברכות (י"ז א') נשים במאי זכיין (במהרש"א הביא גירסת הילקוט, במאי זכיין לעלמא דאתי). באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן וכו'[ג].

א. בתקוני זהר תי' י"ט, שבת הגדול-בינה, שבת הקטן-מלכות, ועיין מש"כ בביאורו בסוף דרשה לשה"ג (ב).

ב. ברמב"ן פ' הפועלים (ב"מ פ"ה כ') מבואר דתחה"מ שהיתה במ"ת היתה ע"י גשם, וכדכתיב (תהלים ס"ח י') גשם נדבות תניף וגו'. ואילו תחה"מ לע"ל תהיה ע"י טל. פי', דמ"ת דסיני היה בבחינת גבורה וכמשרז"ל מפי הגבורה שמענו. ומשו"ה היתה תקיעת שופר בקרן של שמאל. ואילו מ"ת לע"ל בבחינת חסד ולכן תהא התקיעה בשופר גדול בקרן של ימין. והיינו מאי דמצלינן מחיה מתים ברחמים רבים. ומרומז הדבר בקרא (ישעיה כ"ו י"ט) יחיו מתיך נבלתי יקומון (ר"ת ימין) הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורות טלך וגו'. וזה מ"ש הטור (או"ח סי' ת"צ) בשם ר"ה גאון, דתחה"מ תהיה בפסח. אבל נראה, דכ"ז בתחיה הפרטית שכתבו הריטב"א והרדב"ז שהיא רק לצדיקים ותלמידי חכמים, והיא כולה לטובה. משא"כ התחיה הכללית של יום הדין הגדול והנורא, שעליה נאמר (דניאל י"ב י"ג) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו, אלה לחיי עולם, ואלה לחרפות לדראון עולם, זו לא תהא בניסן אלא בשמ"ע. והוא עפמש"נ בדברינו סי' כ"ה עפ"ד הירושלמי פט"ז דיבמות עה"פ ביום נשק, שביום שמ"ע מזכירין גשם, וביום שמ"ע מתחיל לע"ל העה"ב ע"ש. וא"כ נראה שתחיה זו שוב תהא ע"י גשם ולא ע"י טל, ורמז הדבר בנבואה זו דישעיהו, שאומר (כ"ו י"ד) מתים בל יחיו רפאים בל יקומו וגו' ותאבד כל זכר למו. דהיינו, שהרשעים לא יקומו בתחיה זו שלא תהיה ע"י גשם אלא ע"י טל, וכדמסיים, יחיו מתיך וגו' כי טל אורות טלך וגו'. והנה מתים בל יחיו רפאים בל יקומו ר"ת רביבים דהיינו גשם ודו"ק. והיינו מאי דמברכינן בבית הקברות "ועתיד להחזיר ולהחיותן בדין" (ברכות נ"ח, ב).

ג. וזהו הטעם שהכיור במשכן היה כולו מנדבת נשים. כי תכליתו הכשר הכהנים והכנתם לעבודה. וק"ל.

והנה נשים פטורות מעליה לרגל בג"ר. ואילו ר"ח משמרות הנשים יותר מן האנשים (טרש"ע או"ח סי' תי"ז). כי הנה הרשב"ם בב"ב קכ"א א' כתב וז"ל, מועדי ה' צריכין קידוש. שהיו

הודפס מאתר אוצר החכמה

אחד משמונה בשמינית

סוטה ד"ה ע"א א"ר חייא בר אשי אמר רב ת"ח צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית, אמר רב הונא בריה דרב יהושע ומעטרא ליה כי סאסה לשבולתא אמר רבא בשמתא דאית ביה ובשמתא דלית ביה. ופרש"י אחד משמונה בשמינית משקל קטן הוא והיינו עוכלא, כלומר צריך שיהיה בו מעט גאוה שלא יהו קלי הראש מסתוללין בו ויהא דבריו מתקבלין עליהן בעל כרחם. ובפהמ"ש להרמב"ם אבות פ"ד מ"ד כ' בתו"ד עד שאמרו אמר רבא בשמתא דאית ביה ובשמתא דלית ביה רוצה לומר שגם אין ראוי לנטות לשפלות הרוח לגמרי לפי שאין זה מן המעלות, ושיערו את זה בדרך משל חלק ששים וארבע, כלומר אם נשים את הגאוה בקצה האחד ושפלות הרוח בקצה השני, ויהיה ביניהם מרחק ששים וארבעה חלקים, יעמוד האדם בחלק הששים ושלש, ולא ראו למצע במדה הזו דוקא כדי להרחיק מן הגאוה, שאם חיסר חלק ונתקרב לגאוה יותר הרי נכנם בכלל השמתא. עכ"ל.

ובפשוטו י"ל ששמונה שבשמינית היתה אצלם המדה הקטנה ביותר, עי' תרומות פי"א מ"ח אחד משמונה לשמינית ופי' התיו"ט והוא הקורטוב ודרכן להפליג במידה זו מפני קטנותה שכן אמרו אפילו חסר קרטוב עכ"ל. וז"ל התום' ר"ה די"ג א' ד"ה חסר קורטוב. אחד משמונה בשמינית כדאיתא בפרק המוכר את הספינה [דף צ' א'] ומרה הפחותה נקט וכו' עכ"ל.

ובמהרש"א כ' יראה לפרש שלא ישפיל הת"ח עצמו יותר מדי משום כבוד התורה באחד ממעלותיה שהם שמונה שנאמרו בשמינית שהוא תמניא אפי כמ"ש המפרשים שע"ש מעלות התורה שהם שמנה נאמר זה המזמור כן בתמניא אפי. [א"ה וכבר ביאר זה המהר"ל ששמונה מורה על למעלה מן הטבע], ובסו"ד כ' ובדרך צחות שמעתי שמונה בשמינית שהוא חלק ס"ד שאז לא יגיע לו חלק אחד מג"ם שהוא גם הרוח עכ"ל. [ולע"ד יש עוד לרמוז בזה ד"דין" בגימטריא ס"ד, ונרמז בזה שיתנהג מעט במידת הדין שלא למחול על כבודו לגמרי כדי שיהיו דבריו מתקבלים].

ובם' קול אליהו פ' וישלח מובא בשם הגר"א ז"ל דהנה יעקב אבינו ע"ה אמר קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך, ותלה החסר והאמת שקיבל מהשי"ת על נפשו. ולכאו' קשה שעפ"י מדת הענוה אין לו לתלות הגדולה בעצמו רק בזכות אברהם ויצחק, אלא למדנו מזה שהטובות שמקבל האדם מהשי"ת יש לו לתלות בעצמו כדי להקטין את עצמו, וכמש"א יעקב אבינו ע"ה קטנתי מכל החסדים, והיינו אם ידבר האדם מהטובות שכבר קיבל, אבל אם יבקש הצלה או טובה לקבל עתה או לעתיד לא יבקש בזכות עצמו שהרי שלמה המלך ע"ה לא נענה בזכות עצמו עד שאמר זכרה לחסדי דוד אבי, וכן יחזקיהו המלך ע"ה כמבואר בגמ', [ברכות ד"י ב' ושבת ד"ל א'] וזוהי הכוונה ת"ח מותר לו להתגאות שמונה שבשמינית כי הפסוק קטנתי מכל החסדים וגו' הוא הפסוק השמיני שבפרשת וישלח שהיא פרשה השמינית שבתורה, להורות שעל אופן זה מותר להתגאות ולתלות בעצמו כמבואר עכ"ד.

עוד מובא בשם הגר"א ז"ל [בילקוט דרשות פרח לבנון. והועתק בפנינים משולחן הגר"א ז"ל בסו"פ בהעלותך] שנקט חלק א' מס"ד משום שהוא פחות מא' בששים, שאין בו בנותן טעם, פירוש, שלא יהי' הדבר מורגש וניכר בו כלל, אלא יהי' בטל במיעוטו.

ובשם הגאון רבי העשיל זצ"ל מובא בספר דברי יאיר על התורה וז"ל במסכת סוטה דף ה' תלמיד חכם מותר לו להתגאות

הודפס מאתר אוצר החכמה

שמינית שבשמינית וכו' והוא חלק ס"ד. והנה בפירוש דברי הגמרא הללו כבר נשתברו הרבה קולמוסין. ויש לפרש על פי מה דאיתא עוד שם בגמרא וגם במדרש בשעה שבא הקב"ה ליתן התורה בא הר תבור שהוא גבוה מכל ההרים ורצה שיתן עליו את התורה והשיב לו הקב"ה אני שוכן את דכא וכו' ובחר את הר סיני שהוא נמוך מכל ההרים כדי להראות שילמדו מדת עניוות עיין שם. והנה איתא במסכת בבא בתרא דף ע"ג ע"ב דהר תבור גבוה ד' פרסה עיין שם. והנה פרסה הוא ד' מיל ומיל הוא שני אלפים אמות אם כן פרסה הוא שמונה אלפים אמות וכיון שהר תבור גבוה ד' פרסה אם כן הוי שנים ושלשים אלף אמות. אם כן לפי זה הר סיני שלא היה גבוה רק חמש מאות אמות כדאיתא במדרש פרשת בא, הוא ממש חלק ס"ד מן שנים ושלשים אלף אמות. והנה מדחזינן שהקב"ה הראה ענותנותו ולא רצה ליתן התורה על הר תבור, אם כן קשה למה נתן כלל על הר הוי ליה ליתן התורה במקום נמוך או מישור. אלא על כרחך להראות שהתלמיד חכם מותר לו להתגאות חלק שמיני שבשמינית, עכ"ד.

ובשם הגרעק"א ז"ל [מכת"י תלמידו הג"ר אנשיל ליכטנשטיין ז"ל] דהמכוון לפם' ח' בפרק ח' בתהלים דכתיב שם בפס' ז' תמשילהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו, ובפס' ח' צנה ואלפים כלם וגם בהמות שדי, שאף שהאדם צריך להיות ענו ושפל, מ"מ צריך להרגיש את מעלת האדם שבו וצריך הוא להתגאות על הבעלי חיים.

ושמעתי מחכ"א שליט"א שיש לרמז בזה על הפס' בפ' שמיני דאי' שם בפס' ז' ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח וגו', ופרש"י שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת. ובפס' ח' ויקרב אהרן וגו', וזהו שמונה שבשמינית, הפס' השמיני בפ' שמיני שמי אשר הוטל עליו איזה תפקיד אין לו ליפול ברוחו ולחשוב בעצמו מי אני ומה חיי, אלא עליו להרגיש בעצמו כי לכך נבחר וליטול את התפקיד בשמחה ובבטחון כי מן השמים יסייעוהו, ודפח"ח.

ולע"ד יש לרמוז עוד בזה דהנה מנין המסכתות שלנו הוא ס"ג, ואי' בב"מ פ' אלו מציאות דמותר לת"ח לשנות במסכתא לומר איני יודע, אכן בעניני דרך ארץ והנהגה טובה אין לת"ח להסתיר עצמו כי אדרבא הנהגתו היא קידוש ש"ש וממנו ילמדו וכן יעשו, וזהו שמונה שבשמינית, כי דרך ארץ קדמה לתורה ומנין המסכתות עם מסכת ד"א היא ס"ר, והת"ח מותר לו להתגאות רק בא' מתוך הס"ד והוא בהנהגות ישרות ונימוסין טובים המקדשים ש"ש, וכדאי' ביומא דפ"ו ע"ש. [והרמב"ם בהקדמה לפהמ"ש מנה ס"א מסכתות, ואפשר משום שמנה ג' בבות למס' אחת, וכמ"ש בר"י מיגאש ריש שבועות דכולהו נזיקין חדא מסכתא היינו ג' בבות, ובשם הגדולים ערך רב אחאי בשם רע"מ ותיקונים שיש ס' מסכתות [ובגימטריא גאון – הקדמת מאירי לברכות] וביאר דמעשרות ומע"ש הוו מסכת אחת, ועמש"כ ר"א בן הגר"א בהקדמת רב פעלים עמ' ח'. ועי' מד"ר נשא בקרבן נשיא יששכר].

עוד נ"ל לרמוז בזה דהנה כתיב בתהלים י"ב ז' אמרות ה' אמרות טהרות כסף צרוף בעליל לארץ מזקק שבעתים, ובפס' ח' אתה ה' תשמרם תצרנו מן הדור זו לעולם, ופי' רש"י מדרש אגדה יש ומיושב על הסדר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי תינוקות שהיו בימי דוד עד שלא טעמו טעם חטא היו יודעים לדרוש את התורה בע"ט פנים לכל צד וזהו שבעתים, והיה דוד מתפלל עליהם רבש"ע ראה כמה תורתך ואמרתך ברורה ומזוקקת שבעתים בלבם אתה ה' תשמרם, שמור אותם בלבם, תצרנו מן הדור הזה שלא ילמדו דרכיהם להיות דלטורין עכ"ל. מבואר בפס' זה תפילה להשמר מן החטא אשר בכח החטא ח"ו להפסיד כל קניני התורה, וכבר

הודפס מאתר אוצר החכמה

החטא היא שמירת ברי"ק וכמו שהאריכו בספה"ק, ולפי המבואר באופן הקודם עיקר השמירה היא ע"י שרואה מעלתו הגדולה לבל יאבדנה ח"ו, וע"כ מצות מילה נעשית ע"י אחרים שממילא ל"ש בזה מדת הענוה להקטין מעשיו אלא אדרבא יגדיל וירומם שלימות המצוה עד למעלה כיון שנעשה ע"י אחרים, ועי"ז ישמר מן החטא לבל יאבד טובה הרבה, וזהו ענין שמונה שבשמינית. ושו"ר בחת"ם עה"ת פ' נצבים על הפס' מי יעלה לנו השמימה דשמינית שבשמינית היינו מצות מילה שהיא מצוה השמינית לאחר ז' מצוות ב"נ וזמנה ביום השמיני ע"ש.

עוד יש לרמוז בזה למש"כ בעל הטורים פ' שמות וז"ל ג' פעמים א־ה־י־ה עולה ס"ג והם י"ב אותיות כנגד י"ב שבטים והשבטים הם ג' אותיות צרף עמהם י"ג אותיות של שמות האבות ויהי' חשבון ס"ג עכ"ל. והנה כ"ז עם שם יעקב. אבל עם שם ישראל הוי החשבון ס"ד, ותוספת האות שהוא שמינית שבשמינית מס"ד הוא ע"י שנלחם עם שרו של עשו ואז נקרא שמו ישראל ע"ש כי שרית וגו', וזהו הגאוה המותרת לת"ח לחגור עז ולהלחם כנגד היצה"ר.

עוד יש לרמוז בזה דהנה בחנוכת המזבח בזמן החשמונאים דלקו ז' נרות ח' ימים, בס"ה נ"ו נרות, ועם נר מערבי שדלק גם ביום ונחשב הוא לעת בפנ"ע, הוי זה ס"ד. ונמצא כל נר הוא שמינית שבשמינית מכל הנרות. והנה הרמב"ם באיגרת המשיל את האשה לאש שטובתה מרובה אבל אסור להתקרב אליה יותר מדאי ע"ש. וכמו"כ י"ל שהת"ח נמשל לאש. וכדאי' בסוף חגיגה, שאף דת"ח טובתו מרובה והוי מתאבק בעפר רגליהם ומקיימים ולדבקה בו ע"י דביקות בת"ח כדאי' בגמ', אבל אם יתקרבו אליו יותר מדאי יזלזלו בו, וכמ"ש בגמ' סנהדרין דנ"ב ב', ולכן אף שהת"ח צריך להחזיק דרך ענוה שאינו בגדר אבוקה ולהבה גדולה, מ"מ צריך שידע שלכל הפחות נר הוא, וגם הנר שורף מי ששם ידו בו. ויזהר שלא ידבקו בו ע"ה יותר מדאי.

עוד יש לרמוז, דהנה תנן בתענית ד"י א' הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים מתענין ג' תעניות וכו'. ובגמ' מאן יחידים אמר רב הונא רבנן, ושם בע"ב ת"ר אל יאמר אדם תלמיד אני איני ראוי להיות יחיד אלא כל ת"ח יחידים הם ע"ש. וזוהי הגאוה המותרת לת"ח להחשיב עצמו כיחיד ולהתענות על הגשמים. וזהו שמינית שבשמינית, ענינא דחודש מרחשון שהוא השמיני מניסן. ונזכר בתלמוד בבלי במסכת השמינית שבסדר מועד והוא מס' תענית.

עוד יש לרמוז בזה למש"כ בעל הטורים פ' בלק על הפס' ועצמותיהם יגרם וז"ל עין תלויה לומר לך כי יעקור ז' עממים ולע"ל ס"ג אומות וזה הוא כולו ס"ג יחדו נאלחו עכ"ל. [וע"ע בבעל הטורים פ' תולדות על הפס' שני גיים בבטנך שכתב שנשארו ס"ג אומות ע"ש] וזה הוא הגאוה המותרת לת"ח שהוא מעם ישראל העם הנבחר האחד והמיוחד מתוך ס"ד אומות [והוא שמינית שבשמינית דהיינו א' מס"ד], ולא יתגאה בתורתו ובמעלתו המיוחדת, אלא במעלתו בתור בן ישראל, ויכלול בגאוה זו כל עם ישראל הגוי כולו גם טף ונשים ועמי הארץ כולם שוין לטובה במעלתם הגדולה שהם מבני אברהם ויצחק ויעקב אבותינו.

עוד יש לרמוז בזה שהספר השמיני מכתבי הקודש הוא ספר שמואל, ובפסוק השמיני מספר שמואל כתיב הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים, ובאופן זה מותר להתגאות כדי לשמח לבב נשבר ונדכה, ועוד דאין זו מעלה שלו אלא מעלה שלה שלי ושלכם שלה היא ואין לו להיות עניו על חשבונה. בינה זאת. [עי' ברכות דל"ד ב' אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר לה לאו וכו' ודוק].

עוד יש לרמוז בזה דאי' בב"ב דקט"ז א' דרש ר' פנחס בר חמא כל שיש לו חולה בתוך